

NATURA 2000

Concept-Beheerplan

SINT PIETERSBERG & JEKERDAL

9 augustus 2009

provincie limburg

1.	KORTE KARAKTERISTIEK	5
1.1.	Aanwijzing	5
1.2.	Ligging	5
1.3.	Globale gebiedsbeschrijving	5
1.4.	Eigendom en beheer	6
1.5.	Ontstaanswijze en historie	7
1.6.	Abiotiek.....	8
1.6.1.	Geologie en geomorfologie	8
1.6.2.	Bodem	8
1.6.3.	Hydrologie	9
1.7.	Natuurwaarden en ecologische relaties	10
1.7.1.	Historische natuurwaarden	10
1.7.2.	Huidige natuurwaarden	10
1.7.3.	Ecologische relaties	12
1.7.4.	Instandhoudingsdoelen	14
2.	HABITATTYPEN EN SOORTEN	18
2.1.	Beken en rivieren met waterplanten, <i>waterranonkels</i> (H3260_A)	18
2.2.	Pionierbegroeiingen op rotsbodem (H6110)	21
2.3.	Kalkgraslanden (H6210)	23
2.4.	Heischrale graslanden (H6230)	26
2.5.	Glanshaverhooilanden (H6510_A)	28
2.6.	Eiken-haagbeukenbossen (H9160_B)	30
2.7.	Spaanse vlag (H1078)	33
2.8.	Gaffellibel (H1037)	35
2.9.	Meervleermuis (H1318).....	37
2.10.	Ingekorven vleermuis (H1321)	39
2.11.	Vale vleermuis (H1324).....	41
3.	VISIE	43
3.1.	Korte termijn visie.....	43
3.2.	Lange termijn visie	43
4.	BELEID EN WETTELIJK KADER	45
4.1.	Provinciaal beleid	45
4.1.1.	Provinciaal Omgevingsplan	45
4.1.2.	Nota Natuur en Landschapsbeheer	46
4.1.3.	Stimuleringsplan.....	46
4.1.4.	Concept Waterbeheersplan 2010-2015	47
4.1.5.	Bosnota Limburg	47
4.1.6.	Faunabeheer.....	47
4.1.7.	Beleidsnota ontgrondingen (ontwerp)	49
4.2.	Gemeentelijk beleid: Bestemmingsplan	50
5.	BESTAAND GEBRUIK	51
5.1.	Inleiding	51
5.2.	Natuurbeheer	52
5.3.	Jacht, faunabeheer en schadebestrijding	53
5.4.	Recreatie	53
5.5.	Agrarisch gebruik	56
5.6.	Waterbeheer	57

5.7.	Grondwateronttrekkingen.....	58
5.8.	Nutsvoorzieningen	59
5.9.	Woondoeleinden	61
5.10.	Delfstoffenwinning en industrie	61
5.11.	Verkeer.....	61
5.12.	Militaire doeleinden	62
5.13.	Cultuurhistorie	62
5.14.	Toekomstige ontwikkelingen.....	62
6.	TOETSING BESTAAND GEBRUIK	63
6.1.	Natuurbeheer	66
6.2.	Jacht, beheer en schadebestrijding	66
6.3.	Recreatie	67
6.4.	Agrarisch gebruik	71
6.5.	Waterbeheer	74
6.6.	Grondwateronttrekkingen.....	75
6.7.	Nutsvoorzieningen	75
6.8.	Woondoeleinden	75
6.9.	Delfstoffenwinning en industrie	75
6.10.	Verkeer.....	76
6.11.	Militaire doeleinden	77
6.12.	Cultuurhistorie	77
6.13.	Samenvattende conclusie	78
7.	BEOORDELING VERGUNNINGVERLENING	79
7.1.	Niet vergunningplichtige plannen en/of handelingen	79
7.2.	Beoordeling vergunningverlening plannen en/of activiteiten	80
7.3.	Samenvattende tabel	82
8.	INSTANDHOUDINGSMAATREGELEN	83
8.1.	Natuurbeheer	83
8.2.	Recreatie	84
8.3.	Agrarisch gebruik	85
8.4.	Waterbeheer	85
8.5.	Delfstoffenwinning	85
8.6.	Verkeer.....	85
8.7.	Aanbevelingen voor vleermuisbeheer.....	85
8.8.	Conclusie	87
9.	MONITORING	88
9.1.	Verplichtingen monitoring.....	88
9.2.	Monitoring	88
9.2.1	Natuurwaarden.....	88
9.2.2	Waterkwaliteit en -kwantiteit	91
9.3	Evaluatie monitoring.....	91
10.	TOEZICHT EN HANDHAVING	92
10.1.	Strafrecht.....	92
10.2.	Bestuursdwang	92
10.3.	In de praktijk... ..	92
10.4.	Juridische afdwingbaarheid maatregelen	93
11.	COMMUNICATIE	94

11.1.	Huidige communicatie.....	94
11.2.	Communicatie Natura 2000	94
12.	FINANCIERING	96
12.1.	Provinciale subsidies.....	96
12.1.1.	Provinciale subsidieverordening Inrichting Landelijk Gebied Limburg	96
12.1.2.	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)	96
12.1.3.	Programma beheer (Opm. wordt 'Index Natuur en Landschap').....	96
12.2.	Europese subsidieregelingen.....	97
12.2.1.	POP2.....	97
12.2.2.	LIFE+.....	97
	LITERATUUR	99

CONCEPT

1. KORTE KARAKTERISTIEK

1.1. Aanwijzing

Door middel van het ontwerp-aanwijzingsbesluit d.d. 11 september 2008 is Sint Pietersberg & Jekerdal door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn. Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van de Habitatrictlijn. Het is vervolgens in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam 'St. Pietersberg & Jekerdal' onder het nummer NL9801025 geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (Ministerie van LNV, 2008a). Het definitieve aanwijzingsbesluit voor dit gebied wordt pas gepubliceerd nadat er een (concept-)beheerplan is. Dat betekent dat het definitieve besluit pas na 1 september 2009 gepubliceerd zal worden.

1.2. Ligging

Het Natura 2000-gebied Sint Pietersberg & Jekerdal ligt in Zuid-Limburg, tegen de grens met België. Het natuurgebied is gelegen tussen Maastricht en het Belgische Kanne. Het ligt in de gemeente Maastricht. In het noorden wordt het begrensd door het bebouwd gebied, in het westen door kleinschalig agrarisch gebied, in het oosten door de Maas en in het zuiden door de landsgrens.

1.3. Globale gebiedsbeschrijving

Sint Pietersberg & Jekerdal heeft een totale oppervlakte van 233 hectare (bovengronds) waarin droge schraalgraslanden en hellingbossen voorkomen. Daarnaast is nog 24 hectare ondergronds begrensd ten behoeve van vleermuissoorten. Het zijn bruto-oppervlakten omdat geen rekening is gehouden met niet op de kaart maar wel tekstueel uitgesloten delen. Het Natura 2000-gebied bestaat uit de deelgebieden Sint Pietersberg, Jekerdal en Cannerberg. De deelgebieden worden hieronder apart beschreven.

Sint Pietersberg

De Sint Pietersberg is gelegen tussen de Maas en de Jeker, wordt in het noorden begrensd door Fort Sint Pieter, in het oosten door de concessiegrens van de ENCI-groeve, in het zuiden door de rijksgrens met België en in het westen gaat het gebied over in het Jekerdal. Het bovengrondse deel wordt gekenmerkt door hellingen met afwisselend graslanden, bloemrijke akkers en hellingbossen die bijzondere kalkminnende plantensoorten herbergen. Vooral de pionierbegroeiingen op rotsbodem van de Duivelsgrot, en de kalk- en heischrale graslanden in het Popelmondedal en de Kannerhei zijn bekend vanwege hun botanische rijkdom. Het ondergrondse deel bestaat uit een gangenstelsel, ontstaan door de vroegere mergelwinning. Door instortingen en afgravingen zijn grote delen hiervan verdwenen maar het resterende deel is vooral van belang voor (overwinterende) vleermuizen.

Jekerdal

Het Jekerdal dat begrensd is al Habitatrictlijngebied loopt vanaf de grens bij Kanne (B) tot de voormalige watermolen van Nekum. De rivier de Jeker ontspringt in België en heet daar "le Geer". Dit regenriviertje is ongeveer 65 kilometer lang. De laatste vijf kilometers liggen in Nederland. De beek heeft haar meanderend karakter grotendeels behouden en is daarmee geomorfologisch en landschappelijk van grote betekenis. In

de Jeker groeien karakteristieke waterplanten zoals Vlottende waterranonkel. Het dal bestaat uit bouw- en graslanden, verschillende bosjes en een hoogstamboomgaard (provincie Limburg, 2002).

Cannerberg

In het westen ligt de Cannerberg met een perceel bouwland tussen de Cannerweg en het op de hellingen gelegen Cannerbos. In het bos liggen enkele holle wegen. Lager op de hellingen komt op de kalkrijke bodem Eiken-haagbeukenbos voor dat hoger op de helling overgaat in Wintereiken-beukenbos. Kenmerkend voor deze bossen is de goed ontwikkelde voorjaarsvegetatie. In het verleden waren aan de voet van deze berg nog bron- en kwelzones aanwezig. De doorsnijding van het kalksteenplateau van de Cannerberg door het Albertkanaal heeft de hydrologische situatie veranderd. Op de oostflank van de Cannerberg ligt het enige terrassenkasteel van de Benelux, Kasteel Neercanne, gebouwd in 1698. Ook in de Cannerberg zijn ondergrondse gangenstelsels aanwezig, die net als die van de Sint Pietersberg van groot belang zijn voor overwinterende vleermuizen.

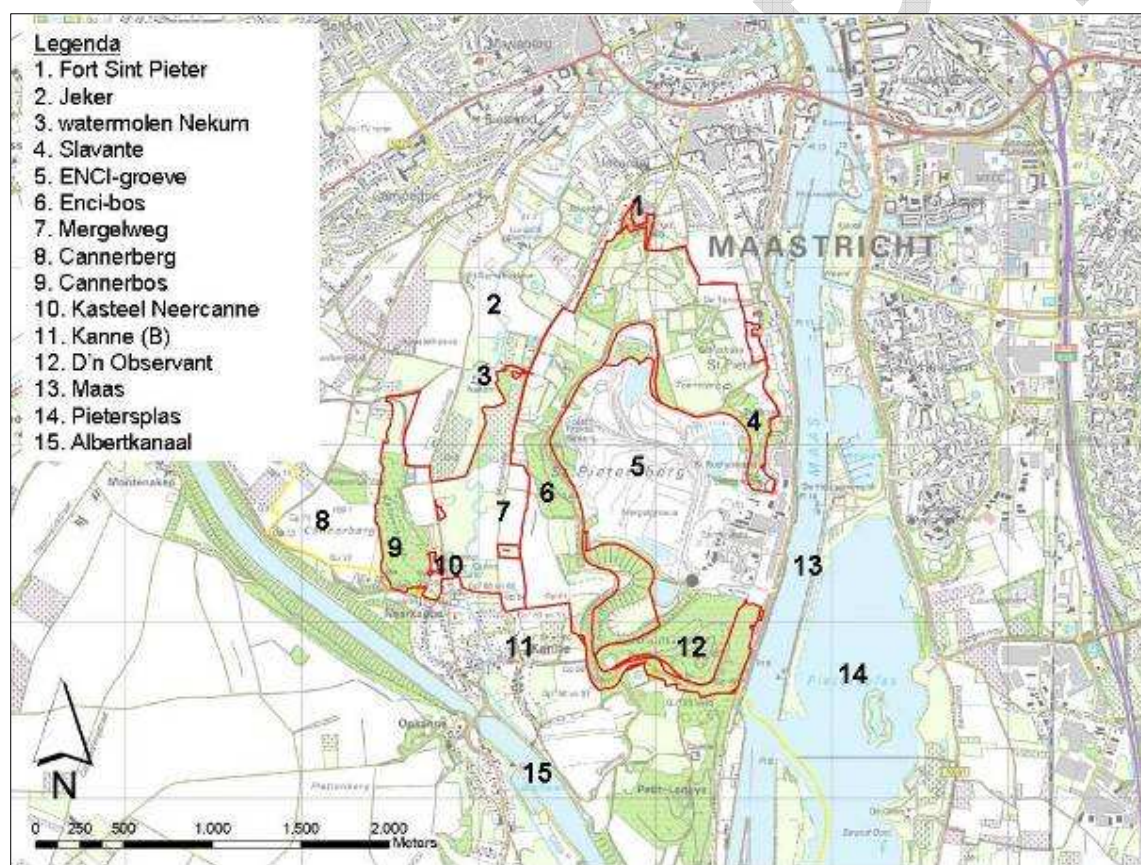

Fig. ### Topografische kaart

1.4. Eigendom en beheer

Het gebied is grotendeels in eigendom en beheer van Vereniging Natuurmonumenten en Stichting het Limburgs Landschap. Natuurmonumenten is eigenaar en beheerder van de Sint Pietersberg, Limburgs Landschap van de Cannerberg en graslanden ten westen van de Jeker (verpacht). De meeste grond in het

dal ten oosten van de Jeker is eigendom van particulieren. Waterschap Roer en Overmaas beheert het riviertje de Jeker en een voormalig broekbosje. Enkele percelen zijn in eigendom van de ENCI.

Eigenaar en/of beheerder	Oppervlakte binnen Natura 2000-gebied	
	Eigendom	Erfpacht / Beheer
Natuurmonumenten	Ca. 94 ha	??
Limburgs Landschap	Ca. 32 ha	??
ENCI BV	Ca. 6 ha	
Particulieren	??	
Gemeente Maastricht	??	
WRO	??	

Tabel 1. Eigendom en beheer

1.5. Ontstaanswijze en historie

(naar: Gilissen, 2001)

Voor de ontstaansgeschiedenis van de Sint Pietersberg moet je 100 tot 65 miljoen jaar terug. Er lag toen hier een binnensee. De kalkskeletten en -schalen van de in zee levende dieren stapelden zich miljoenen jaren op en zo ontstond een pakket van kalk. Dit pakket was 138-150 meter dik. De Sint Pietersberg is gevormd doordat Limburg zich circa 300.000 jaar geleden door drukverschillen in de aardkorst begon te verheffen. Hierdoor gingen de Maas en de Jeker sneller stromen en slepen diepe dalen uit. De Sint Pietersberg en Cannerberg bleven als heuvel en plateau in het landschap over. Door de insnijdingen dagzoomt de kalk(steen) en mergel plaatselijk aan de oppervlakte.

Op den duur vestigden zich mensen op en rondom de Sint Pietersberg. Het gebied was toentertijd bebost. Mensen hadden steeds meer grond en hout nodig om te voorzien in hun levensbehoefte. Het merendeel van het bos werd gekapt en vanaf de Middeleeuwen tot het einde van de 19^e eeuw groeiden er nauwelijks bomen op de berg. Ook omdat het plateau voor een groot deel werd gebruikt als gemeenschappelijke weidegrond (dries) waar de bewoners van Sint Pieter hun vee lieten grazen. Nagenoeg alle hellingen bestonden uit schrale kalkrijke graslanden. Door intensieve schapenbegrazing in die tijd waren de graslanden niet zo bloemrijk. De meest steile hellingen bestonden nog wel uit bos. De zuid-westhelling werd onder andere gebruikt als wijngaard.

Hoeve Lichtenberg, een restant (torenruïne) uit de Middeleeuwen en de later gebouwde Zonneberghoeve zijn nu typische Limburgse boerderijen met binnenplaats.

Het Rijksmonument de Tombe is het restant van een in de Middeleeuwen opgeworpen aarden heuvel, motte genaamd, met daarop een militaire versterking. Later is deze plek ook gebruikt voor diverse belegeringen van Maastricht, waaronder de belegering door Frederik Hendrik in 1632, door twee Franse koningen in de 17^e en 18^e eeuw en het laatst door Napoleon. Daarom wordt de Tombe soms Napoleonsheuvel of de Franse Batterij genoemd. Het Fort Sint Pieter werd in 1702 gebouwd ter bescherming van de stad.

Vanuit het voormalige klooster Slavante is men vermoedelijk aan het einde van de Middeleeuwen begonnen met het winnen van mergel. Hiervoor is het uitgebreide gangenstelsel aangelegd.

In 1926 werd de ENCI actief in dit gebied. Door grootschalige afgravingen is de kern van het gangenstelsel verdwenen. Van de oorspronkelijke 114 hectare van onderaardse mergelgroeves is inmiddels circa 50 ha afgegraven en ruim 30 ha ingestort. Nu rest er nog ongeveer 20 ha en 30 km aan gangen. In de overgebleven mergelgangen zijn nog sporen van menselijke activiteiten uit het verleden te vinden. Op de

wanden en plafonds zijn diverse zaag- en kasporen van mergeexploitanten te zien. Ook de inscripties en tekeningen herinneren aan deze tijd.

Door de ENCI-afgraving verdween naast de mergelgangen een grote oppervlakte schrale graslanden. D'n Observant is een circa 170 meter hoge heuvel die ontstaan is doordat er deklagen gestort zijn.

Stikstofdepositie en het achterwege laten van beheer leidde later tot verdere afname van deze graslanden.

Pm. Invoeegen Historische kaart 1837-1844 (Opm. bron noemen)

1.6. Abiotiek

1.6.1. Geologie en geomorfologie

(naar: Rövekamp et al., 1988)

Het Natura 2000-gebied is gelegen op een uitloper van het Eifel-Ardennen complex. Dit gebergte werd aan het einde van het Carboon (360-300 miljoen jaar geleden) omhooggetild. In de daarop volgende perioden (300-145 miljoen jaar gelden), het Perm, Trias en Jura, lag Zuid-Limburg op de grens van het Europese vasteland. In deze perioden verdween het gebergte door erosie, hetgeen resulteerde in een vrij vlak landschap. In het Krijt (145-65 miljoen jaar gelden) keerde de zee in het zuiden terug en het gebied werd overspoeld door een binnenzee en werden zanden over een grote oppervlakte in Zuid-Limburg afgezet (formatie van Aken). Later werden hierin (Glaucóniet)klei (formatie van Vaals), kleihoudende kalk (formatie van Gulpen) en grofkorrelige kalken (formatie van Maastricht) afgezet. Aan het einde van het Krijt-periode verdween de zee en de Sint Pietersberg maakte vanaf toen onderdeel uit van de landmassa.

Door opwelvingen van de Ardennen en het Rijnplateau bereikte de zee in het Oligoceen (34-23 miljoen jaar geleden) Zuid-Limburg niet meer. Als gevolg hiervan zette de Maas puin en grind af (formatie van Sterksel). Later sneden de Maas en haar zijrivieren, als gevolg van de opheffing van de Ardennen, door hun eigen afzettingen en ontstonden steile hellingen.

Een deel van het grind bleef hierbij op het opgeheven plateau liggen. De Maas en zijriviertje de Jeker hebben aan weerszijden van de Sint Pietersberg een dal uitgesleten. Tussen de Maas en de Jeker varieert de hoogte van het plateau van de Sint Pietersberg van 90 tot circa 110 m +NAP.

Later, in het Pleistoceen (2,5-0,01 miljoen jaar gelden), volgden er verschillende ijstijden waarin Zuid-Limburg zijn jongste sedimentaire bedekking kreeg. Onder invloed van wind en overige weersomstandigheden werd löss afgezet (formatie van Twente) die op de vlakke delen bleef liggen en op de steile hellingen afspoelde. Hierdoor ontbreekt löss op veel plaatsen. Erosie zorgde voor het nu aanwezige reliëf en voor het dagzomen van kalksteen op de hellingen.

Door hellingprocessen en onder menselijk invloeden komen afzettingen van löss, zand, klei en kalk in gemengde vorm voor. Hierdoor zijn kalkloze en kalkrijke situaties ontstaan. Door de grootschalige kalksteenwinning heeft de Sint Pietersberg een grote verandering ondergaan waarbij grote delen zijn afgegraven. Een deel van de bij de afgraving vrijgekomen dekgrond werd op de toen vrij kale en steile westhelling Sint Pietersberg gestort en later een groter deel op het plateau van de berg zuidelijk van de groeve. Beide stortten werden met bos beplant en werden zo het ENCI-bos en de Observant.

Door het storten van het materiaal uit de groeve werd de natuurlijke vorm zowel van de westhelling als van het plateau van de berg zuidelijk van de groeve veranderd.

1.6.2. Bodem

De ondergrond van Sint Pietersberg & Jekerdal bestaat hoofdzakelijk uit löss- en terrashellinggronden, kalkhoudende en vuursteenhoudende ooivaaggronden en fluviaatiele afzettingen bestaande uit grind en grof

zand. Het Jekerdal bestaat nagenoeg geheel uit kalkhoudende ooivaaggronden met lichte en zware zavel en lichte klei. De Cannerberg bestaat uit löss- en terrashellinggronden. Van de Sint Pietersberg is een gedetailleerde bodemkaart gemaakt in het kader van de beheersvisie 1989 (Rövekamp et al., 1988). De onderstaande toelichting behandelt delen van noord naar zuid.

Ten zuiden van Fort Sint Pieter komen holt- en haarpodzolgronden voor met kalkloze grind- en zandafzettingen, plaatselijk met leemhoudend materiaal. De omgeving van Groeve de Schark, Zonneberg en Popelmondedal bestaat uit kalkrijke opgebrachte siltige leem en/of leemgrond. De oosthelling (Slavante) bestaat uit kalkhoudende, grindarme en lemige ooivaaggronden. De westhelling, tussen Groeve Schark en Duchateau, bestaat voornamelijk uit kalkloze grindarme lemige grond. Het gebiedje ten noorden van de Kannerhei is kalkrijk met opgebrachte lemige en/of zandige grond. De Kannerhei zelf bestaat uit kalkhoudend siltige en/of zandige leem. Ten westen hiervan ligt eveneens kalkhoudend grindarm en lemig materiaal. Het ENCI-bos staat op kalkhoudende opgebrachte siltige en/of zandige leem. Ten zuiden van D'n Observant komen ooivaaggronden met kalk- en grindrijk zandig en lemig materiaal voor.

Pm. Invoegen Bodemkaart

1.6.3. Hydrologie

De Jeker ontspringt bovenstrooms van het Natura 2000-gebied, 15 km ten zuiden van Sint Truiden in België. Bij Kanne komt de beek via een duiker onder het Albertkanaal Nederland binnen en mondt in Maastricht uit in de Maas. De totale lengte is 65 km waarvan 5 km in Nederland ligt. In Nederland stroomt de beek door het landelijk en stedelijk gebied van Maastricht. Vooral in het landelijk gebied heeft de beek nog het karakter van een vrij meanderende, diep ingesneden, snelstromende benedenloop. In het stedelijk gebied is de beek grotendeels vastgelegd. Het overgrote deel van het Jekerwater is afkomstig van neerslag in het Belgische stroomgebied. De Jeker is momenteel infiltrerend met een debiet van ongeveer 2 m³/s. Ondanks aangebrachte verbeteringen is de waterkwaliteit nog steeds slecht door lozingen en uitspoeling van meststoffen. Op de Jeker na zijn er nergens in het Natura 2000-gebied watervoerende waterlopen aanwezig. De doorlaatbaarheid van de bodem zorgt ervoor dat de neerslag snel naar het grondwater stroomt. In het overgangsgebied naar de helling komen de hoogste grondwaterstanden meestal niet boven de vijf meter beneden NAP (Frissen & Nyssen, 2007) en speelt het grondwater geen rol van betekenis voor de vegetatie.

In fysisch-chemisch opzicht is de waterkwaliteit van de Jeker op Nederlands grondgebied vrij slecht. De kwaliteit is de afgelopen decennia weliswaar sterk verbeterd door de bouw van enkele RWZI's in het stroomgebied en het verminderen van industriële lozingen, maar de gehalten aan fosfaat, diverse stikstofverbindingen (onder andere ammoniak en nitriet), een aantal zware metalen (koper, zink), een heel stel bestrijdingsmiddelen en een aantal andere microverontreinigingen zijn nog steeds beduidend hoger dan gewenst; vaak normoverschrijdend. Vooral de bestrijdingsmiddelen vormen een probleem. Het aantal aangetroffen middelen loopt vaak in de tientallen per monster en de gehalten per stof kunnen soms flink oplopen.

Te verwachten is echter dat de kwaliteit van het water de komende jaren verder zal verbeteren, onder andere door vergroting van de aansluitingsgraad op RWZI's, verdere vermindering van industriële lozingen en strengere regelgeving op het gebied van bestrijdingsmiddelengebruik. Met welke snelheid de verbeteringen zullen optreden is echter onduidelijk (schriftelijke mededeling WRO).

1.7. Natuurwaarden en ecologische relaties

1.7.1. Historische natuurwaarden

Het gebied is in natuurhistorisch opzicht rijk aan flora en fauna. Dit komt door de bijzondere geografische ligging, expositie van de hellingen, geologische en geomorfologische gesteldheid en bodemeigenschappen. Een deel van de Sint Pietersberg heeft mede hierdoor ruim 35 jaar geleden de status beschermd natuurmonument gekregen.

Sint Pietersberg

Op de Tranchot-kaart van 1805-1806 is te zien dat er alleen op de Maashelling van de Sint Pietersberg ook bos gesitueerd was. Later is elders bos aangeplant. Oorspronkelijk, voor de komst van de ENCI (1923), vormden de hellingbossen één geheel met het bos van Caestert in België. Vroeger waren deze bossen in gebruik als hakhout waardoor ze hun openheid behielden. Na het wegvallen van dit gebruik heeft het bos een meer gesloten kroonlaag gekregen waardoor soorten in de ondergroei verminderden en verdwenen (Rövekamp et al., 1988). Tot het einde van de 19^e eeuw stonden elders op het plateau van de Sint Pietersberg nauwelijks bomen. De hellingen en plateauranden bestonden uit grote oppervlakten aan schrale graslanden die rijk waren aan typische planten en insecten. Dit was grotendeels te danken aan menselijke beïnvloeding en eeuwenlange beweiding door rondtrekkende schaapskudden. Door onder andere het wegvallen van deze begrazing verdween de typische graslandvegetatie. Diverse orchideeënsoorten zijn inmiddels op de Nederlandse Sint Pietersberg verdwenen zoals Groene nachtorchis, Honingorchis en Herfstschroeforchis.

Jekerdal

Het Jekerdal heeft zijn oorspronkelijke open karakter behouden. Echter, in het begin van de vorige eeuw (voor aanleg van Albertkanaal en start activiteiten ENCI) was een aanzienlijk deel van dit dal nat onder invloed van kwel uit aangrenzende hellingen en opstuwing van Jekerwater door watermolens. Door het grotendeels wegvallen van deze kwelinvloed en het intensief agrarisch gebruik is de bijbehorende vegetatie verdwenen. In het verleden kwamen langs beide hellingen van het Jekerdal bron- en kwelsituaties voor, getuige de afwateringssloten van de voet van de hellingen naar de Jeker. Ten oosten van de Jeker liepen de Broekersloot, de Housbendersloot, de Nekummersloot en de Dolhaertsvoedgraaf en ten westen van de Jeker de nu nog watervoerende Nekummerzouwe.

Aan het begin van de vorige eeuw (tot de jaren '30) kwamen de Vleeskleurige, Gevlekte en Brede orchis nog talrijk langs de Jeker voor (De Mars et al, 1998). Vóór 1930 was de Jeker een van de visrijkste riviertjes van Nederland. De waterkwaliteit werd in de vorige eeuw sterk aangetast door lozingen van de suikerbietenindustrie en huishoudelijk afvalwater in België.

Cannerberg

Aan het einde van de 17^e eeuw is het Cannerbos ontstaan door de aanleg van een sterrebos (Bosland Adviesbureau, 2001). De zeer omvangrijke en laagbetakte eiken en essen herinneren hieraan. Het voormalige vermoedelijk open parkbos is door stoppen van middenbosbeheer en beweiding overgegaan naar een opgaand en meer gesloten bos. De uitgebreide gangenstelsels uit de 18^e eeuw in de Cannerberg waren vermoedelijk destijds al een leefgebied voor vleermuizen.

1.7.2. Huidige natuurwaarden

Sint Pietersberg

De botanische rijkdom van de Sint Pietersberg komt vooral door de lokaal hoge temperaturen en relatief weinig neerslag en door de ondergrond en hellingen. Er komen sinds 1993 meer dan 80 plantensoorten voor die in Nederland zeldzaam zijn of sterk achteruit gaan (Rode lijstsoorten).

Op de Sint Pietersberg komen noordelijke en zuidelijke soorten door elkaar voor. Zo zijn er soortenrijke graslanden te vinden op de hellingen die veel kalk bevatten. Dit zijn kalkgraslanden met uiteenlopende kwaliteit. Soorten die grotendeels afhankelijk zijn van kalk en warme omstandigheden zijn Aarddistel, Beemdkroon, Bergdravik, Breed fakkelgras, Duifkruid, Grote centaurie, Harige ratelaar, Kalketrip, Kalkwalstro, Kuifvleugeltjesbloem en Soldaatje. Graslanden met deze soorten zijn te vinden op de Popelmondehelling, het oostelijk deel van huisweide Zonneberghoeve, Groeve Duchateau en Kannerhei. Deze kalkgraslanden met een oppervlakte van slechts 1,5 hectare gaan geleidelijk over in heischrale en meer voedselrijke graslanden. De hoger gelegen voedselarme en kalkloze graslanden op de hellingen ontwikkelen zich richting heischrale graslanden waar Beemdkroon, Kleine bevernel, Gewone vleugeltjesbloem, Hondsvioletje en Grasklokjes groeien. De Kannerhei herbergt één van de betere heischrale graslanden. In de voedselrijkere delen van de Kannerhei komen soorten voor als Goudhaver, Gulden sleutelbloem en Knolsteenbreek. Verder komen ook orchideeën zoals het Soldaatje, Gevlekte orchis en Bergnachtsorchis voor.

Op enkele plekken komen ook vegetaties van rotsbodem voor. Deze vegetaties zijn te vinden bij Groeve Duchateau en Duivelsgrot. Hier komen soorten zoals Geel zonneroosje, Grote tijm, Kleine steentijm, Steenhoornbloem en Tengere veldmuur voor. Glanshaverhooilanden bestrijken delen op het colluvium onderaan de helling. Naast de verschillende typen grasland komen er ook gevarieerde akkers voor met bijzondere akkerkruiden Korenbloem, Late ogentroost en Groot spiegelklokje (Gilissen, 2001).

Naast de graslanden op de Sint Pietersberg zijn er ook holle wegen, graften en hellingbossen te vinden. Graften zijn voor Zuid-Limburg kenmerkend en in enkele graften komt een vergelijkbare vegetatie voor als in de kalkgraslanden. De steile oost- en zuidhelling bestaat uit kenmerkende hellingbossen van het type Eikenhaagbeukenbos. Deze bossen, onder andere het Maasbos, bestaan voornamelijk uit Zomereiken, Zoetkers, Haagbeuk en in het voorjaar is de bosbodem onder andere bedekt met Bosanemoon, Muskuskruid, Eénbloemig parelgras, Eénbes, Voorjaarshelmbloem en Tongvaren. Daarnaast komen ook de zeldzame Klimopbremraap en Wilde akelei voor. Het hellingbos Slavante is een verruigd Eikenhaagbeukenbos.

Faunistisch gezien heeft de Sint Pietersberg ook veel te bieden. Wat betreft dagvlinders is de Sint Pietersberg één van de soortenrijkste gebieden van Nederland. Dit heeft te maken met de bodemgesteldheid en het reliëf van het gebied in combinatie met het gunstige beheer. De hoeveelheid soorten en aantallen verschilt per jaar, maar doorgaans worden er meer dan 25 soorten waargenomen waaronder Sleedoornpage, Koninginnepage, Veldparelmoervlinder en Boswitje. Daarnaast komt er een zeer bijzondere nachtvlinder voor: de Spaanse vlag.

De Sint Pietersberg is daarnaast een uitstekend leefgebied voor bijen en wespen vanwege de warme plekken en kale stukjes zand en kalk. Wat betreft reptielen komen de Hazelworm en Levendbarende hagedis voor. De hellingbossen maar vooral de kleinschalig elementen in dit Natura 2000-gebied vormen het leefgebied van vogels als Groene specht, Zomertortel, Spotvogel, Grauwe vliegenvanger en Geelgors. In het meest noordelijke deel van de ENCI-groeve nestelt de zeldzame Oehoe. De hellingbossen van de Sint Pietersberg zijn tevens van belang voor zoogdieren als Ree, Das en Grote bosmuis. In de ondergrondse kalksteengroeves verblijven vele soorten vleermuizen waaronder de Meervleermuis, Vale vleermuis,

Ingekorven vleermuis en Bechsteins vleermuis. Zij gebruiken deze groeves voornamelijk als winterverblijfplaats (Gilissen, 2001).

Jekerdal

Het Jekerdal, tussen Kanne en Nekum, bestaat naast enkele bosjes en een landgoed grotendeels uit bouw- en graslanden. Het 19^e eeuwse landgoed "Villa Canne" bestaat uit een buitenhuis met park, hoogstamboomgaard en een vochtig loofbos nabij de voormalige watermolen van Nekum. Direct grenzend aan de Jeker komt plaatselijk vochtige vegetatie voor met Kruiwend zenegroen, Knolsteenbreek, Geoord en Gevleugeld helmkruid. Langs de Jeker zijn Beversporen aangetroffen. De waterkwaliteit van de Jeker zelf is slecht, al is het iets verbeterd door de aanleg van een rioolwaterzuiveringsinstallatie in Tongeren (WRO, 2003). Desondanks groeien in de Jeker nog steeds Vlottende waterranonkel, Schedefonteinkruid, Slanke en Witte waterkers. De Vlottende waterranonkel is kensoort van het habitatype Beken en rivieren met waterplanten.

Cannerberg

Het Cannerbos is een hellingbos op de steile westhelling van het Jekerdal. Het is een Eiken-haagbeukenbos met oude bos- en ruigtevegetaties. Hier komen soorten voor als Eénbloemige parelgras, Lievewrouwenbedstro, Groot heksenkruid, Steenbreekvaren, Ruig hertshooi, Bosvergeet-mij-nietje, Tongvaren, Kleine maagdenpalm, Wilde narcis en Donkersporig en Bleeksporig bosviooltje. De boomlaag bestaat onder andere uit Wintereik, Haagbeuk, Gewone beuk, Zomerlinde en Gewone esdoorn. Hoger op de helling liggen Wintereiken-beukenbossen op de iets zandige en kalkarmere plekken waarbij de vegetatie bestaat uit Bosanemoon, Gewone Salomonszegel en Witte klaverzuring. In het bos liggen enkele holle wegen en ingangen van oude ondergrondse mergelgroeves die belangrijk zijn als overwinteringsplaats voor negen vleermuissoorten, waaronder de Ingekorven en Meervleermuis. De krijtrandjes bij de oude mergelgroeves herbergen soorten als Muurhavikskruid. Op de overgang naar het Jekerdal komen vochtminnende soorten als Kruiwend zenegroen, Kale jonker en Groene bermzegge voor. In de bosrand in de omgeving van het kasteel Neercanne bloeien in het voorjaar Bosanemoon, Gevlekte aronskelk, Maarts viooltje en Vingerhelmblom. Op de oude kasteelmuren van Neercanne groeien bijzondere soorten als Muurhavikskruid, Steenbreekvaren en Gele helmblom. Verder komen in dit deelgebied de Hazelworm, Das en (waarschijnlijk) de zeldzame Eikelmuis voor. De afwisseling van gesloten bos, open landschap en mergelgroeves bepalen de natuurwaarden (Bosland Adviesbureau, 2001).

1.7.3. Ecologische relaties

Er is een geleidelijke overgang van de plateaus van de Sint Pietersberg en Cannerberg naar het beekdal van de Jeker. Het voorkomen van bijzondere soorten is te relateren aan de bodemeigenschappen en reliëf. De aanwezigheid van kalk, expositie van hellingen en het beheer hebben ervoor gezorgd dat er kalkminnende schrale graslandvegetaties en hellingbossen aanwezig zijn. Doordat de Jeker zijn natuurlijke morfologie heeft behouden komen er kenmerkende waterplanten als Vlottende waterranonkel voor. Voor het exploiteren van mergel heeft de mens in het verleden ondergrondse gangenstelsels gegraven. Deze groeves zijn tegenwoordig van belang als overwinteringsplaats voor onder andere de Meervleermuis, Ingekorven vleermuis en Vale vleermuis.

Het Natura 2000-gebied ligt ingeklemd tussen het bebouwd oppervlak van de stad Maastricht, de Maas, ENCI-groeve en het Albertkanaal. Voor sommige diersoorten zijn dit onneembare barrières.

Ook heeft het gebied een duidelijke ecologische relatie met Belgische Natura 2000-gebieden vanwege zijn de overeenkomstige habitattypen en -soorten zoals hellingbossen, mergelgrotten, kalkgraslanden en het voorkomen van de hier boven genoemde vleermuissoorten. Hieronder volgt een korte uitwerking van de deze twee gebieden.

Wallonië: Montagne Saint-Pierre (code BE33003)

Plateau van Caestert met hellingbossen en mergelgrotten (code BE2200036)

Dit gebied (132 ha) is een complex van kalkgraslanden en hellingbossen (Caestert, Tiendeberg, Roosburg) en mergelgroeven (Caestert, Zichen-Zussen-Bolder en Vechmaal) als overwinteringsplaats voor vleermuizen. Caestert is grensoverschrijdend natuurgebied (Nederland en Wallonië). De grotten in de mergelstreek zijn nu reeds waardevol en potentieel waardevol voor vleermuizenpopulaties: zeer belangrijke overwinteringsplaats voor Vale vleermuis en Bechstein vleermuis en belangrijke winterverblijven voor Ingekorven vleermuis en Meervleermuis. Het gebied is voorgesteld voor volgende habitats en soorten:

H6210 Gebieden waar zeldzame orchideeën groeien (Festuco-Brometalia)

H8310 Niet voor het publiek opengestelde grotten

H9150 Kalk-beukenbossen (Cephalanthero-Fagetum)

H9160 Eikenbossen van het type Stellario-Carpinetum;

H1304 Grote hoefijzerneus

H1318 Meervleermuis

H1321 Ingekorven vleermuis

H1323 Langoor of Bechstein vleermuis

H1324 Vale vleermuis

Overgang Kempen-Haspengouw (code BE2200042)

Dit gebied (689 ha) bevat de boven- en middenlopen van de Munster-, Bezoens- en Zutendaalbeek. De bermen van het Albertkanaal bevatten zeer waardevolle kalkvegetaties. Het gebied is voorgesteld voor volgende habitats en soorten:

H2330 Open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen

H4010 Noordatlantische vochtige heide met Erica tetralix

H4030 Droge heide (alle subtypen)

H5130 Juniperus communis-formaties in heidevelden of kalkgrasland

H6210 Gebieden waar zeldzame orchideeën groeien (Festuco-Brometalia)

H6430 Voedselrijke ruigten

H6510 Laaggelegen, schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)

H9190 Oude zuurminnende bossen met Quercus robur op zandvlakten

H91E0* Alluviale bossen met Alnion glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae);

H1096 Beekprik

1.7.4. Instandhoudingsdoelen

Kernopgaven

Met een kernopgave wordt aangegeven wat de belangrijkste bijdragen van een concreet gebied zijn aan het Natura 2000 netwerk. De kernopgaven geven daarnaast een beeld van de belangrijkste knoppen waaraan gedraaid zou moeten worden om de bijdrage te kunnen blijven leveren of op termijn te gaan leveren. De kernopgaven vormen een belangrijk hulpmiddel bij de eventueel noodzakelijke prioritering binnen de Natura 2000 beheerplannen (Ministerie van LNV, 2006). Voor een aantal kernopgaven geldt een wateropgave (W). Deze is aan een kernopgave toebedeeld wanneer de watercondities in meer of mindere mate niet op orde zijn.

Voor de Sint Pietersberg & Jekerdal gelden de hieronder genoemde kernopgaven en geen sense of urgency:

- 8.01 Mozaïek bijzondere graslanden: Behouden en uitbreiden mozaïek van Pionierbegroeiingen op rotsbodem *(H6110), Kalkgraslanden *(H6210), Heischrale graslanden *(H6230).
- 8.05 Vissen en waterplanten: Herstel waterkwaliteit en morfodynamiek voor Beken en rivieren met waterplanten, waterranonkels (H3260_A) en beekvissen; het gaat daarbij om voldoende variatie in samenstelling en structuur bedding met luwe plekken.
- 8.10 Mozaïek groeves: Ontwikkelen van mozaïek van Pionierbegroeiingen op rotsbodem *(H6110) en Kalkgraslanden *(H6210).
- 8.12 Winterbiotoop vleermuizen: Herstel kwaliteit winterbiotoop Meervleermuis (H1318), Ingekorven vleermuis (H1321) en Vale vleermuis (H1324).

Algemene doelen

- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

Hierna volgt een opsomming van de instandhoudingsdoelen, de prioritaire habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen zijn voorzien van een sterretje.

Habitatrichtlijn: habitattypen (Bijlage I)

- Uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit submontane en laaglandrivieren met vegetaties behorend tot het Ranunculion fluitantis en het Callitricho-Batrachion *Beken en rivieren met waterplanten, waterranonkels (H3260_A)*.
- Uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodems behorend tot het Alysso-Sedum albi *Pionierbegroeiingen op rotsbodems* (H6110)*.
- Uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (Festuco-Brometalia) (gebieden waar opmerkelijke orchideeën groeien) *Kalkgraslanden* (H6210)*
- Uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa) *Heischrale graslanden* (H6230)*
- Uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit laaggelegen schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis) (Glanshaver- en vossenstaarhooilanden) *Glanshaverhooilanden (H6510_A)*
- Behoud van oppervlakte en kwaliteit Sub-Atlantische en midden-Europese Wintereikenbossen of Eiken-haagbeukenbossen behorend tot het Carpinion-betuli *Eiken-haagbeukenbossen, Heuvelland (H9160_B)*.

Habitatrichtlijn: habitatsoorten (Bijlage II)

- Behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud van de lokale populatie als bijdrage aan een duurzame populatie van tenminste 50 volwassen individuen in de regio Zuid-Limburg van de Spaanse vlag* (H1078).
- Behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud populatie van de Meervleermuis (H1318).
- Behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud populatie van de Ingekorven vleermuis (H1321).
- Behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud populatie van de Vale vleermuis (H1324).

Complementair doel

- Behoud van omvang en verbetering kwaliteit van het leefgebied voor vestiging van een duurzame populatie van ten minste 150 Gaffelibellen (H1037).

Beschermd natuurmonument

Het Natura 2000-gebied Sint Pietersberg & Jekerdal omvat het beschermd natuurmonument Sint Pietersberg en Sint Pietersberg-Noord, waarvan de aanwijzing op respectievelijk 21 november 1974 en op 27 april 1979 is vastgesteld conform artikel 15a lid 3 van de Natuurbeschermingswet 1998. Met de aanwijzing als Natura 2000-gebied vervalt de status van dit beschermd natuurmonument. De doelstellingen voor het beschermd natuurmonument blijven binnen de oude begrenzing van het gebied wel gelden, naast de instandhoudingsdoelstelling van het Natura 2000-gebied. Dat betekent dat ook rekening moet worden gehouden met deze doelen.

De doelen voor het beschermd natuurmonument Sint Pietersberg(-Noord) vallen grotendeels samen met de doelstellingen van het gebied ten aanzien van Natura 2000. Het gebied is hierbij aangewezen vanwege zijn geografische ligging, de expositie van de hellingen, zijn geologische en geomorfologische gesteldheid, paleontologische betekenis, de eigenschappen van de bodem, het bestaande cultuurpatroon, biologische waarden en de geschiktheid van de ondergrondse gangenstelsels als verblijfplaats van vleermuissoorten. Deze afwisseling aan milieuomstandigheden bepaalt de diversiteit aan biotooptypen zoals Eiken-haagbeukenbos en kalkgrasland die in het gebied voorkomen. De genoemde biotooptypen vallen samen met de instandhoudingsdoelstelling voor het Natura 2000-gebied, waarbij de abiotische randvoorwaarden de aanwezigheid van deze doelen bepalen. Aangezien de betekenis van het gebied voor verschillende soortgroepen afhankelijk is van deze afwisseling in milieu-omstandigheden en biotooptypen, is het beschermen van de aanwezigheid van diversiteit belangrijker dan de aanwezigheid van één of enkele individuele soorten. Hieronder staat een overzicht met daarin de overeenkomst tussen de instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000 (vet) en de doelstellingen die gelden voor het beschermd natuurmonument.

Beken en rivieren met waterplanten, waterranonkels

-

Pionierbegroeiingen op rotsbodem

- aanwezigheid van kenmerkende gesteente van het Maastrichts Krijt;

Heischrale en Kalkgraslanden

- voorkomen van kalkminnende plantensoorten;
- voorkomen van zeldzame orchideeënsoorten;
- plantensoorten die aan hun noordelijke grens van hun verspreidingsgebied leven;
- expositie van de hellingen;
- geschakeerde begroeiingen;

Glanshaver- en vossenstaarthooilanden

- expositie van de hellingen;

Eiken-haagbeukenbossen

- expositie van de hellingen;
- voorkomen van kalkminnende plantensoorten;
- orchideeën;

Spaanse vlag

- diersoorten die aan hun noordelijke grens van hun verspreidingsgebied leven;

Meervleermuis, Ingekorven vleermuis en Vale vleermuis

- mergelwinning in het verleden heeft geleid tot het ontstaan van een gangenstelsels die door hun specifieke omstandigheden zeer geschikt zijn als verblijfplaats van een groot aantal vleermuissoorten.

Gaffellibel

-

CONCEPT

2. HABITATTYPEN EN SOORTEN

2.1. Beken en rivieren met waterplanten, *waterranonkels* (H3260_A)

Beschrijving

Dit habitatype bestaat uit ondiepe, zowel relatief snel als traag stromende, rivieren en beken met helder water en een goed ontwikkelde waterplantenvegetatie van onder andere Vlottende en Gewone waterranonkel. Het habitatype vormt een leefgebied voor veel soorten vissen en insecten.

Vanwege de grote variatie in levensgemeenschappen wordt het habitatype verdeeld in twee subtypen. Omdat die variatie vooral samenhangt met de afmetingen van de waterlopen, is er een subtype voor beken (subtype A) en een subtype voor rivieren (subtype B) onderscheiden. Subtype A omvat kleine, heldere stromende wateren, zoals snel en langzaam stromende beken, riviertjes en sprengen, met ondergedoken en drijvende waterplanten. De fosfaatgehalten in het water zijn zeer laag. Optimale waarden voor het habitatype in langzaam stromende (zwak) zure bovenlopen en in snelstromende bovenlopen liggen onder 0.015 mg P-totaal per liter water. Als er sprake is van kwel in midden- en benedenlopen en riviertjes liggen de optimale waarden onder de 0.04 mg P-totaal per liter. Het water kan zowel hard (kalkrijk) als zacht (kalkarm) zijn. Naast lage fosfaatwaarden is het van belang dat het water helder en zuurstofrijk is (Ministerie van LNV, 2008). Wanneer in dit beheerplan het habitatype Beken en rivieren met waterplanten ter sprake komt, wordt dit subtype bedoeld.

In goed ontwikkelde habitats is de beek- en riviermorfologie weinig of niet aangetast, met een grote structuurvariatie in dwars- en lengtedoorsnede en een natuurlijke waterhuishouding. Sommige waterlopen kunnen 's zomers droogvallen. De samenstelling van de vegetatie kan sterk variëren naargelang voedselrijkdom, stroomsnelheid, waterdiepte, bodemsubstraat en de mate van beschaduwning.

Goed ontwikkelde vormen van dit habitatype worden gekenmerkt door een goede water- en structuurkwaliteit en een soortenrijke water- en oevervegetatie. Een goede structuurkwaliteit heeft betrekking op de aanwezigheid van natuurlijke oevers en vrije meandering, waardoor allerlei mesohabitats in de oevers voorkomen. Hierbij moet gedacht worden aan traag en sneller stromende secties, ondiepe en diepere zones en steile en zwak hellende oevers. Dit biedt ruimte aan verschillende floristische en faunistische levensgemeenschappen (Decler, 2007; Janssen & Schaminée, 2003).

Plantengemeenschappen

Binnen dit habitatype zijn de volgende plantengemeenschappen van belang in het Jekerdal:
5Ca4 Associatie van Vlottende waterranonkel

De laatste associatie heeft haar zwaartepunt binnen Zuid-Limburg, maar komt ook in Midden-Limburg voor. Het is een gemeenschap van voornamelijk ondergedoken waterplanten in beken en kleine rivieren met snel stromend water van uiteenlopende hardheid en voedsel- en basenrijkdom (Weeda et al., 2000). De meest kenmerkende soort van dit vegetatietype is Vlottende waterranonkel, deze heeft grindondergronden nodig om zich aan vast te houden (Ministerie van LNV, 2008).

Kenmerkende soorten

Kenmerkende plantensoorten zijn Vlottende en Klimopwaterranonkel, diverse sterrenkrozen en fonteinkruiden.

Verder komen vissensoorten als BERPJE en Riviergrondel in dit habitatype voor. Ook voor libellen als Beekrombout, Weidebeekjuffer en diverse soorten haften en kokerjuffers is dit habitatype een belangrijk leefgebied. De IJsvogel kan als typische broedvogel beschouwd worden.

Bedreigingen

Bedreigingen voor dit habitatype zijn het rechtekken en uitdiepen van waterlopen en het aanbrengen van oeververstevigingen en stuwen. Hierdoor verliest de beek zijn natuurlijke dynamiek, wat ten koste gaat van de daarbij horende habitats. Daarnaast vormen lozing van afvalstoffen, de introductie van exoten, verdroging, vermessing en intensieve waterrecreatie een bedreiging voor de natuurwaarden (Decleer, 2007; Ministerie van LNV, 2008). Verder kunnen te grote piekafvoeren de ontwikkeling van de waterplanten belemmeren (Kiwa, 2007).

Locatie

Het habitatype komt over een klein deel van het Jekertraject verspreid voor met een matige kwaliteit. Voor een groot deel van het beektraject is het type afwezig (Kiwa, 2007).

Huidig beheer

Op de verworven meanderstroken wordt door het waterschap door middel van spontane ontwikkeling beekbegeleidende houtige opslag gerealiseerd. De meanderstroken zijn deels in agrarisch gebruik (akker/weiland). Het populierenbosje dat ook van het waterschap is, wordt niet beheerd.

Ontwikkelingen en trends

In de loop van de jaren is de oppervlakte en kwaliteit in de Jeker achteruit gegaan, recent is enig herstel opgetreden door de rioolwaterzuivering in Tongeren (B). De grondwaterstand is sterk verlaagd door de aanleg van het Albertkanaal en grondwateronttrekking. Daarnaast heeft het stilleggen van watermolens geleid tot een verlaging van het waterpeil in de Jeker. De watermolens zorgden voor opstuwning van het waterpeil. De Jeker is momenteel infiltrerend (Kiwa, 2007).

Hieronder volgt een overzicht van de werken van Waterschap Roer en Overmaas aan de Jeker.

2003/2004: Herinrichting Jeker

- Traject grens – Nekum: alleen op enkele plekken puin in de oevers verwijderd
- Traject Nekum – Lombok: Jeker verbreed tot een capaciteit van 25m³/s
- Traject Lombok: Jeker niet verbreed, wel een bypass tbv vismigratie aangelegd om molen Lombok
- Traject benedenstrooms Lombok – Leeuwenmolen: verbreed tot een capaciteit van 25m³/s, ter hoogte van splitsing met Noordelijke Jekertak is in de Jeker een bodemval opgevuld tbv vismigratie

2006/2007: Vistrap Leeuwenmolen

2007/2008: Dubbele schuifdeuren aangelegd in de uitstroom van de Noordelijke Jekertak

In de Jeker is nauwelijks slib aangetroffen. Alleen ter hoogte van de stuwen van de Leeuwenmolen is een aanzienlijke hoeveelheid slib verwijderd in een stromingsluw deel.

Staat van instandhouding

In de Jeker verkeert dit habitatype in een matige staat van instandhouding. Er komen weinig kenmerkende soorten voor. De waterkwaliteit van de Jeker is slecht door ongezuiverde rioolwaterlozingen, industriële lozingen en overstorten in het bovenstrooms gelegen

Belgisch grondgebied. De MTR-normen voor nutriënten, zware metalen en bestrijdingsmiddelen worden ver overschreden. Incidentele lozingen leiden tot tijdelijke zuurstofloze omstandigheden. Uitspoeling uit het bovenstroomse landbouwgebied draagt ook sterk bij aan een hoge nutriëntenbelasting. De waterbodem is eveneens sterk verontreinigd met diverse stoffen. Door de oude NAVO-bunker in de Cannerberg treedt vervuiling van het grondwater op. Het vervuilde grondwater heeft de rand van het dal bereikt. Onduidelijk is of te hoge piekafvoeren de ontwikkeling van watervegetatie belemmeren (Kiwa, 2007).

Het zuurstofgehalte is ongeveer 72%. Het stikstofgehalte bedraagt 10 mg/l. Het fosfaatgehalte in de beek is zeer hoog. Met 0,86 mg/l ligt het huidige gehalte hoger dan de maximaal gewenste waarde (0,14 mg/l) voor dit habitatype (Provinciaal Waterplan, 2008).

De biologische kwaliteit van de Jeker wordt door waterschap Roer en Overmaas jaarlijks in beeld gebracht met onderzoek aan macrofauna. In de afgelopen jaren is de kwaliteit nog steeds slecht te noemen en dat gaat terug tot het begin van de meetreeks in 1982. De ernstig verarmde soortensamenstelling is indicatief voor sterke organische belasting. De laatste jaren zijn er aanwijzingen voor een geringe verbetering, maar deze zet niet door. Nog steeds wordt de faunasamenstelling gedomineerd door bloedzuigers en wormen. Karakteristieke diergroepen voor dit beektype, zoals haften, vlokreeften en kokerjuffers, ontbreken vrijwel geheel.

Doelstelling

Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Mogelijkheden voor herstel en/of uitbreiding

In de eerste plaats zijn maatregelen nodig om de ecologische waterkwaliteitsnorm te realiseren. Naast afvalwaterzuivering, waarbij zowel stikstof- als fosfaatbelasting worden teruggedrongen, is het van belang dat zo weinig mogelijk riooloverstorten in werking treden bij regenbuien. Daarnaast dient de toevoer van nutriënten en sediment vanuit de landbouw maximaal te worden teruggedrongen. Een bemestingsverbod is wenselijk in het brongebied en in een brede bufferzone langs de waterloop. Door de inrichting van bufferzones en de lokale aanleg van zuiveringsmoerassen kan het zelfreinigend vermogen verhoogd worden en wordt de sedimenttoevoer vanuit de landbouw verminderd. Hierbij dient ook aandacht te worden besteed aan de aanwezigheid van drainagebuizen die rechtstreeks in de waterloop uitmonden. In erosiegevoelige gebieden zijn een aangepast mest- en ploegschema en gewaskeuze noodzakelijk. Bij het nemen van geïntegreerde waterkwaliteitsmaatregelen langs waterlopen wordt bij voorkeur van bovenstrooms naar benedenstrooms gewerkt. Waar beek- en riviermorfologie zijn aangetast, kunnen harde oeververdedigingen worden verwijderd en het oorspronkelijke beekprofiel hersteld. Het opheffen van migratiebarrières voor vissen en andere aquatische fauna is zinvol wanneer er geen negatieve effecten te verwachten zijn op de waterkwaliteit (Decler, 2007).

2.2. Pionierbegroeiingen op rotsbodem (H6110)

Beschrijving

Het in Nederland zeer zeldzame habitatype betreft warmteminnende pionierbegroeiingen op kalkrijke rotsbodem. Het type komt voor op kalkrijke rotsranden van steile kalkhellingen en mergelgroeven. Het betreft zonnige, 's zomers sterk opwarmende en uitdrogende standplaatsen. De vegetatie is soortenrijk en komt vroeg in het seizoen tot volle ontwikkeling. Eenjarige planten, vetplanten, kort levende rozetplanten en mossen domineren. Kenmerkend is dat mostapijtjes, dwergstruikjes en ijl verspreide éénjarigen afwisselen met plekjes kale rotsbodem. De begroeiingen staan vrijwel altijd in contact met kalkgrasland (habitatype H6210).

Het habitatype komt voornamelijk voor in de zuidelijke delen van Midden-Europa, het meest in het heuvelland en laaggebergte. In ons land zijn de begroeiingen van dit type minder goed ontwikkeld. Europees gezien zijn de begroeiingen in ons land niet van speciale betekenis, ook niet ten aanzien van omvang of aangaande het voorkomen van bijzondere soorten (Ministerie van LNV, 2008).

Plantengemeenschappen

Binnen dit habitatype zijn de volgende plantengemeenschappen van belang op de Sint Pietersberg: 13Aa1 Associatie van Tengere veldmuur

Kenmerkende soorten

Kenmerkende plantensoorten zijn Tengere veldmuur, Stijf hardgras, Steenhoornbloem, Kleine steentijm, Grote tijm, Geel zonneroosje en Berggamander (Ministerie van LNV, 2008). Hiervan komen Stijf hardgras en Berggamander niet voor in het gebied.

Bedreigingen

Tegenwoordig zijn er twee tegenstrijdige processen gaande. Enerzijds heeft het opnieuw gaan beweiden met schapen onmiskenbaar positieve effecten gehad op de begroeiingen van het habitatype. Anderzijds loopt op enkele van de resterende locaties de biologische diversiteit toch verder terug. Dit is een gevolg van een complex stelsel van factoren waarbij recreatie, beheer en mogelijk te kleine oppervlakten een rol spelen (Janssen & Schaminee, 2003; Ministerie van LNV, 2008). Zo is bij de Duivelgrot momenteel instortingsgevaar, waardoor beheer onmogelijk is.

Locatie

Eén van de klassieke plekken van het type biedt de Duivelsgrot in het Popelmondedal. Het type komt in verarmde vorm ook elders in het Natura 2000-gebied voor, in de Groeve Duchateau (Ministerie van LNV, 2007).

Huidig beheer

Het beheer bestaat uit het vrijhouden van opslag van houtachtigen, vrijstellen van rotspartijen (door het kappen van bomen en struiken) en nabebegrazing met Mergellandschappen.

Ontwikkelingen en trends

Omdat de begroeiingen van dit habitatype gebonden is aan rotsrichels is het voorkomen van het type in ons land per definitie beperkt. Toch zijn er opmerkelijke trends te onderkennen. Na het beëindigen van de schapenbeweiding in de loop van de eerste helft van de vorige eeuw, zijn diverse groeiplaatsen met

struikgewas overwoekerd. Het gevolg was, dat de gemeenschap omstreeks 1970 op het punt stond uit ons land te verdwijnen. Met het vrijstellen van enkele rotspartijen (door het kappen van bomen en struiken) en het opnieuw invoeren van beweiding met mergellandschappen kon het tij nog net worden gekeerd. Van een volledig herstel is echter geen sprake geweest: enkele van de uiterst zeldzame vaatplanten en mossen zijn mogelijk voorgoed uit Nederland verdwenen. In de laatste decennia lijkt de situatie gestabiliseerd rond een nieuw evenwicht, maar de kwetsbaarheid van de weinige locaties vraagt om voortdurende waakzaamheid (Ministerie van LNV, 2008).

Staat van instandhouding

Het zeer kleine verspreidingsgebied van het habitatype in Nederland is stabiel te noemen, maar in de loop van de afgelopen decennia is het oppervlak afgenomen. Er zijn aanwijzingen dat het oppervlak ook na 1970 nog is achteruitgegaan. Bijvoorbeeld op de Bemelerberg, ondanks aanvankelijke successen na het opnieuw invoeren van schapenbeweiding omstreeks 1980. De huidige oppervlakte aan goed ontwikkelde gemeenschappen moet eerder in vierkante decimeters dan in vierkante meters worden uitgedrukt. Het merendeel van de typische soorten van dit habitatype is (ernstig) bedreigd en vertoont nog steeds achteruitgang. Op de Pietersberg komen Stijf hardgras en Berggamander niet voor. Momenteel omvat dit zeer kwetsbare type een dermate geringe oppervlakte dat de duurzaamheid ervan in het heuvelland niet gegarandeerd is. De staat van instandhouding is dan ook zeer ongunstig te noemen (Ministerie van LNV, 2008).

Doelstelling

Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Ondanks het feit dat de huidige locaties zwaar onder druk staan, is het toekomstperspectief op termijn niet zeer ongunstig. Het binnen afzienbare tijd vrijkomen van voormalige mergelgroeven biedt namelijk mogelijkheden voor ontwikkeling van dit habitatype op nieuwe standplaatsen. Verder bieden met struiken en bomen overwoekerde kalkrotsen waar het habitatype in het verleden ongetwijfeld voorkwam goede mogelijkheden voor herstel. Daar is herstel simpelweg te bevorderen door het houtgewas te verwijderen. Anderzijds zijn de populaties van sommige typische soorten (o.a. berggamander, tengere veldmuur, klein klokhoedje) mogelijk zo klein geworden, dat behoud niet meer mogelijk is. Ook is niet duidelijk in hoeverre de typische soorten zich op nieuwe plekken weten te vestigen (Ministerie van LNV, 2008).

Potentieel nieuw areaal betreft het Koeielook dat tussen de Westhelling en het Fort is gelegen.

Ondanks het feit dat de pionierbegroeiingen van rotsrandjes in ons land in Europees verband niet van speciale betekenis zijn, verdienen het behoud en herstel ervan toch alle aandacht. Ze vormen immers een belangrijk onderdeel van de Zuid-Limburgse hellingcomplexen, waar ze de meest warmteminnende levensgemeenschap vertegenwoordigen.

Bij een gunstige staat van instandhouding horen begroeiingen van dit habitatype die in alle deelgebieden (binnen grasland-complexen) voorkomen waar het type ontwikkeld of hersteld kan worden. Hierbij moeten ook de mogelijkheden in het oostelijke deel van het Mergelland worden bekeken. De in 2007 aan de Europese Commissie gerapporteerde referentiewaarde voor verspreidingsgebied is 300 km² en voor oppervlak is 1 hectare (Ministerie van LNV, 2008).

2.3. Kalkgraslanden (H6210)

Beschrijving

Dit habitatype omvat matig droge tot droge, zogenoemd halfnatuurlijke graslanden op kalkrijke bodems. Kalkgraslanden komen voor op schrale, niet bemeste kalkbodems. Het kalkgrasland komt voor op plekken waar bovenop de kalkrots slechts een tot enkele decimeters dikke humeuze en lemige krijtverweringsgrond voorkomt. De vochtvoorziening is daarom zeer matig.

De kalkgraslanden zijn soortenrijk en ze herbergen een groot aantal planten- en diersoorten die in Nederland min of meer tot de kalkgraslanden beperkt zijn. Daaronder zijn opmerkelijke orchideeën. Een opvallend kenmerk van de schrale hellingen in Zuid-Limburg is het kleinschalige samenspel van plantengemeenschappen. Daarbij wisselen de traditioneel door schapen begraasde kalkgraslanden af met heischrale graslanden, pioniergraslanden en struwelen op en langs rotsrichels, door koeien beweidde kalkgraslanden, kalkzomen, kalkkokers en kalkbossen.

De kalkgraslanden vormen plaatselijk afwisselende complexen met soortenrijke zomen (Marjolein-verbond) en struwelen (Liguster-verbond). Die zomen en struwelen worden dan als onderdeel van het habitatype beschouwd. De kalkgraslanden worden in samenhang met de verschillende beheersvormen, tot twee verschillende verbonden gerekend (Verbond der matig droge kalkgraslanden dan wel Kamgras-verbond). De associatie van ruige weegbree en aarddistel, die eveneens tot het habitatype gerekend wordt, komt voor op kalkrijke gronden die worden beweid door koeien en soms ook licht worden bemest. De standplaatsen zijn gemiddeld wat voedselrijker en beter vochthoudend dan die waar het kalkgrasland in strikte zin voorkomt. Het zwaartepunt ligt op de lemige bodems aan de voet van hellingen. (Ministerie van LNV, 2008).

Plantengemeenschappen

Binnen dit habitatype zijn de volgende plantengemeenschappen van belang op de Sint Pietersberg:

15Aa1	Kalkgrasland
16Bc2	Associatie van Ruige weegbree en Aarddistel
17Aa1a	Associatie van Dauwbraam en Marjolein (alleen in mozaïek met goede zelfstandige vegetaties van H62110; alle mozaïekvegetaties maken maximaal 50% van het habitatype uit)
37Ac4	Associatie van Rozen en Liguster (alleen in mozaïek met goede zelfstandige vegetaties van H62110; alle mozaïekvegetaties maken maximaal 50% van het habitatype uit)

Kenmerkende soorten

Hauwklaver, Trosgamander, Aapjesorchis, Beemd haver, Beklierde ogentroost, Doorgroeide boerenkers, Duitse gentiaan, Franjementiaan, Kruiptijm en Poppenorchis komen op de Pietersberg niet (meer) voor. Wel aanwezige kenmerkende plantensoorten zijn Aarddistel, Beemdkroon, Breed fakkelgras, Duifkruid, Grote centaurie, Soldaatje, Bergdravik, Harige ratelaar, Kalkwalstro en Kuifvleugeltjesbloem (Ministerie van LNV, 2008).

Bedreigingen

Stopzetten van het maai- of begrazingsbeheer leidt tot verruiging en opslag met Meidoorn en Sleedoorn die in een latere fase overgaat naar loofbos. Stikstofdepositie leidt tot het verdwijnen van de meest kritische soorten en uiteindelijk tot soortenarm cultuurgrasland; inspoeling van nutriënten uit hoger gelegen

(landbouw)gronden leidt tot plaatselijke verruiging. Daarnaast vormen het uitsteken van orchideeën en overmatige betreding een bedreiging (Decler, 2007).

Locatie

Het habitatype komt over een betrekkelijk kleine oppervlakte (1,5 ha) voor. De grootste oppervlakte bevindt zich in het Popelmondedal, daarnaast komt het type (in een soortenrijke vorm) ook voor aan de voet van de Kannerheide, huisweide Zonneberghoeve en Groeve Duchateau.

Huidig beheer

De Kalk- en Heischrale graslanden op de hellingen worden begraasd met een schaapskudde van Mergellandschappen, met herder. Aanvullend wordt in goed ontwikkelde gebieden (Kannerhei, Popelmondehelling, zandhoek, Plateau Noord, Zonnebergwei) gemaaid. Het maaien en afvoeren met aanvullende nabegrazing geschiedt op gebieden met meer ruigtekenmerken Plateau Zuid, Zonneberghelling, Lichtenbergdreef, Paardewei, westhelling, Jekerdal en Cannerwei, Lucerneakker, Maastrichter stort, Cannerstort).

Winterbegrazing: met totale kudde (ca 300 schapen) op grote percelen waarbij in het voorjaar de grazige vegetatie afgegrasd dient te worden. Aanvullend worden tijdens deze periode ongewenste opslag en bramen gemaaid en afgevoerd. Als afsluiting van de winterperiode wordt de lammerperiode ingepland waarbij 75% van de kudde extern is.

Voorjaarsbegrazing: op schrale graslanden worden alleen de restanten van de winterbegrazing nagelopen met een kleine groep. Wanneer de kudde terugkeert incl. lammeren (ca 350-400) worden deze ingezet op de begrazing van de rijkere delen van de berg.

Zomerbegrazing: Tijdens de zomermaanden wordt gefaseerd begraasd en gemaaid (vanaf 15 juli gemaaid, afhankelijk van vegetatietype en toestand).

Najaarsbegrazing: Tijdens het najaar wordt er met kleinere fokgroepen begraasd en bestaat vooral uit nabegrazing van gemaaide kalk- en heischrale graslanden.

Ontwikkelingen en trends

In de periode 1994-2004 is de oppervlakte aan soortenrijk kalkgrasland door gerichte aankoop en de inzet van adequate beheersvormen vergroot. Daarbij kan een aantal hellingen nog verder in kwaliteit in de richting van soortenrijk kalkgrasland toenemen. Een gunstige ontwikkeling is ook het geleidelijk terugdringen van de stikstofdepositie vanuit de lucht. Momenteel is de stikstofdepositie gedaald naar schatting tot 25 kg/ha en de zuurdepositie is de laatste jaren zelfs met 80% verminderd.

Zowel door intensivering als door extensivering (verwaarlozing) is van de oorspronkelijke oppervlakte aan kalkgrasland in Zuid-Limburg niet meer dan 5% overgebleven. Na de ineenstorting van het traditionele landbouwsysteem veranderde het grootste deel van de kalkgraslanden door spontane successie in grasruigten, struweel en uiteindelijk bos. De rest van de graslanden werd met inzet van moderne landbouwmethoden op de meeste plaatsen omgezet in hoogproductief grasland of na ploegen, in monotone akkers. In de laatste decennia is de teloorgang echter afgeremd, onder meer door het beëindigen van bemesting van de kalkgronden.

Omstreeks 1980 kreeg het herstel van de Zuid-Limburgse kalkgraslanden een geweldige impuls met het opnieuw invoeren van de traditionele beheersvorm: extensieve begrazing door mergellandschappen. Daarnaast zijn voormalige productiegraslanden vrijgekomen voor natuurbeheer. Deze combinatie van trends

is als positief te beoordelen. Daar staat tegenover dat een aantal faunagroepen, zoals dagvlinders, onverminderd een negatieve trend laten zien (Ministerie van LNV, 2008).

Staat van instandhouding

De totale oppervlakte is de afgelopen decennia toegenomen. Toch is ze in de voorgaande periode dusdanig sterk afgenomen dat de huidige oppervlakte nog steeds als onvoldoende beoordeeld wordt.

Het oppervlak van goede kwaliteit is afgenomen. De meeste van de typische plantensoorten van kalkgraslanden zijn nog op verschillende plaatsen aanwezig. Een aantal kenmerkende diersoorten is echter verdwenen of vertoont nog steeds een negatieve trend. In het bijzonder geldt dit voor de dagvlinders. De kleine oppervlakte van afzonderlijke kalkgraslanden en hun ruimtelijke isolatie zijn daarin een belangrijk knelpunt.

Aan de belangrijkste randvoorwaarden lijkt op de bestaande locaties te worden voldaan, al bestaan er nog vragen over de rol van de landschappelijke setting van de afzonderlijke levensgemeenschappen. Omdat kalkgraslanden niet afhankelijk zijn van het grondwater, hoeft met deze vaak problematische factor geen rekening te worden gehouden. Als stapstenen vormen bermen en holle wegen een belangrijk milieu in het natuurbeheer van de kalkgronden. Dat geldt in ieder geval voor diverse diersoorten, maar vermoedelijk ook voor een aantal plantensoorten met een beperkt verspreidingsvermogen. Het beheer van deze verbindingzones laat op veel plaatsen in Zuid-Limburg te wensen over. In het verleden waren rondtrekkende schaapskuddes waarschijnlijk de belangrijkste factor voor verspreiding van zaad van planten. (Ministerie van LNV, 2008). De huidige staat van instandhouding is matig te noemen.

Doelstelling

Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Een natuurgericht beheer op plaatsen waar kalkrijke bodemlagen dagzomen biedt kansen voor uitbreiding van het habitatype, vooral wanneer die in de directe omgeving nog aanwezig zijn. Herstel van kalkgraslanden uit verboste of sterk verstruweelde vegetaties is mogelijk door het verwijderen van de opslag. Eerder werd het type hersteld door een vrij intensief maai- of graasbeheer gericht op nutriëntenreductie in de bodem (Decler, 2007).

Het streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling is het behoud van dit habitatype in een juiste landschappelijke configuratie, in samenhang met andere (zogenoemd halfnatuurlijke) levensgemeenschappen. Indien mogelijk in een goede verspreiding over de beide deelgebieden waar het voor kan komen. Dit zijn de steile hellingen van het Maasdal in het westen van Zuid-Limburg en de wat minder steile flanken van het Geuldal en haar zijdalen, in de vierhoek Gulpen – Simpelveld – Voerendaal – Valkenburg (Ministerie van LNV, 2008).

2.4. Heischrale graslanden (H6230)

Beschrijving

Dit habitatype omvat in ons land min of meer gesloten, zogenoemde halfnatuurlijke graslanden op betrekkelijk zure zand- en grindbodems. Goed ontwikkelde heischrale graslanden zijn zeer rijk aan allerlei grassoorten, kruiden en paddenstoelen. Een deel van de soorten komt ook voor in heidebegroeiingen. Op de hogere zandgronden komen heischrale graslanden zowel op vochtige als op relatief droge standplaatsen voor. Het habitatype is in ons land aan te treffen in het heuvelland, de duinen en op de hogere zandgronden van het binnenland (Ministerie van LNV, 2008).

In Zuid-Limburg komen heischrale graslanden voor op grindhoudende, lemige hellingen, gewoonlijk in contact met kalkgrasland (H6210). Dit betreft de associatie van Betonie en Gevinde kortsteel, die vooral is aan te treffen aan de bovenkant van hellingen met een hellinghoek van 5 tot 25 graden. Een verschil met de standplaats van het kalkgrasland is dat het kalkgesteente dieper in de bodem zit, waardoor deze oppervlakkig wat zuurder is. Soorten uit het kalkgrasland zijn wel aanwezig (o.a. Gevinde kortsteel), maar het aandeel heischrale soorten voert de boventoon (Janssen & Schaminée, 2003).

Plantengemeenschappen

19Aa4 Associatie van Betonie en Gevinde kortsteel

Kenmerkende soorten

Betonie, Groene nachtorchis, Herfstschroeforchis, Hondsviooltje, Maanvaren, Parnassia en Veldgentiaan.

Bedreigingen

Mogelijke bedreigingen voor dit habitatype kunnen zijn het stopzetten van beheersmaatregelen zoals begrazing, maaien of plagen. Daarnaast speelt eutrofiëring via stikstofdepositie een belangrijke rol bij vergrassing. Ook toenemende recreatie leidt tot intensieve betreding, met als gevolg soortenarme begroeiingen (Janssen & Schaminée, 2003; Decler, 2007).

Locatie

Dit habitatype komt op voor in mozaïek met kalkgrasland (H6210) op de oostflank van het Jekerdal (Kannerheide en Popelmondedal). Daarnaast ook bij het Fort Sint Pieter en Groeve Duchateau.

Huidig beheer

De Kalk- en Heischrale graslanden op de hellingen worden begraaasd met een schaapskudde van Mergellandschappen, met herder. Aanvullend wordt in goed ontwikkelde gebieden (Kannerhei, Popelmondehelling, Zandhoek, Plateau Noord, Zonnebergwei) gemaaid. Het maaien en afvoeren met aanvullende nabegrazing geschiedt op gebieden met meer ruigtekenmerken Plateau Zuid, Zonneberghelling, Lichtenbergdreef, Paardewei, westhelling, Jekerdal en Cannerhei, Lucerneakker, Maastrichter stort, Cannerstort).

Winterbegrazing: met totale kudde (ca 300 schapen) op grote percelen waarbij in het voorjaar de grazige vegetatie afgegraaasd dient te worden. Aanvullend worden tijdens deze periode ongewenste opslag en bramen gemaaid en afgevoerd. Als afsluiting van de winterperiode word de lammerperiode ingepland waarbij 75% van de kudde extern is.

Voorjaarsbegrazing: op schrale graslanden worden alleen de restanten van de winterbegrazing nagelopen met een kleine groep. Wanneer de kudde terugkeert incl. lammeren (ca 350-400) worden deze ingezet op de begrazing van de rijkere delen van de berg.

Zomerbegrazing: Tijdens de zomermaanden wordt gefaseerd begraasd en gemaaid (vanaf 15 juli gemaaid, afhankelijk van vegetatietype en toestand).

Najaarsbegrazing: Tijdens het najaar wordt er met kleinere fokgroepen begraasd en bestaat vooral uit nabegrazing van gemaaide kalk- en heischrale graslanden.

Staat van instandhouding

Het areaal van het habitatype is de afgelopen eeuw kleiner geworden en flink uitgedund. Het habitatype is onder meer verdwenen uit oostelijk Zuid-Limburg. De totale oppervlakte is in de loop van de afgelopen decennia sterk achteruitgegaan. De randvoorwaarden voor behoud en herstel van het habitatype zijn ongunstig in Nederland. Dat komt enerzijds door te hoge atmosferische depositie (die leidt tot verzuring). Anderzijds heeft het voor een deel van de soorten te maken met een kortlevende zaadbank en een beperkte dispersiecapaciteit die extra vermindert door het geringe aantal nog bestaande bronpopulaties en de grote afstand daar tussen (Ministerie van LNV, 2008).

Op de Pietersberg is geen van de kenmerkende soorten tegenwoordig nog aanwezig. De staat van instandhouding is daarom slecht te noemen.

Ontwikkelingen en trends

Door het wegvallen van schapenbegrazing is het habitatype vroeger verdwenen. Sinds het gebied in beheer is bij Natuurmonumenten wordt door middel van herstelbeheer getracht het habitatype weer terug te krijgen. Echter door de hoge stikstofdepositie verloopt het herstel moeizaam. Verruiging en vergrassing zijn het gevolg. De Kannerhei is momenteel het best ontwikkeld.

Doelstelling

De doelstelling is uitbreiding van oppervlakte en verbetering van kwaliteit (Ministerie van LNV, 2007).

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Herstelbeheer is mogelijk door verruigde vegetaties te maaien en/of intensieve schapenbegrazing. Voor enkele soorten is de aanwezigheid van zaadbronnen in de omgeving belangrijk (Decler, 2007). Uitbreiding van de oppervlakte is mogelijk op plekken waar het type in het verleden voorkwam.

2.5. Glanshaverhooilanden (H6510_A)

Beschrijving

Het habitatype betreft soortenrijke, bloemrijke hooilanden op tamelijk voedselrijke, doorgaans kleihoudende gronden. Deze hooilanden liggen met name in de uiterwaarden en komgronden van het rivierengebied, in polders met een klei-op-veen-grond of op zavelige oeverwallen in beekdalen en op hellingen en droogdalen in het heuvelland.

De begroeiingen van het habitatype komen ook op de kunstmatig opgebrachte kleihoudende grond van dijken voor. Daar vormen ze linten en liggen ze relatief hoog en droog. Ook de laaggelegen hooilanden van de vloeiveiden van de Kempen horen bij dit habitatype. Daar zijn relatief schrale hooilanden met een bijzondere soortensamenstelling ontstaan onder invloed van bevoeiing met Maaswater.

De plantengemeenschappen van dit habitatype in Nederland worden gerekend tot twee plantensociologische verbonden. Overeenkomend met deze indeling in verbonden worden binnen dit habitatype twee subtypen onderscheiden. In het Jekerdal gaat het om subtype A: Glanshaverhooiland. Glanshaverhooiland (Glanshaver-verbond) is aanwezig in hoge delen van de uiterwaarden, op dijken, op oeverwallen langs beken en op hellingen en droogdalen in het heuvelland (Ministerie van LNV, 2008).

Plantengemeenschappen

16Bb1 Glanshaver-associatie

Kenmerkende soorten

Beemdooievaarsbek, Graslathyrus, Karwij, Karwijvarkenskervel, Kluwenklokje en Oosterse morgenster komen op de Pietersberg niet (meer) voor. Wel aanwezige kenmerkende plantensoorten zijn Bermooievaarsbek, Gele morgenster, Goudhaver, Groot streepzaad, en Rapunzelklokje (Ministerie van LNV, 2008). Daarnaast ook Beemdkroon, Knolboterbloem, Knolsteenbreek en Margriet.

Bedreigingen

Intensivering van het grondgebruik is funest voor het behoud van het habitatype. Veel voorkomende oorzaken zijn: bemesten en scheuren van grasland, herbicidengebruik, overgang van hooi- naar begrazingsbeheer, drainage en te vroege maaidata. Door stopzetting van het maaibeheer verruigen de graslanden tot ruderaal vegetaties. Overstromingen met verontreinigd water leiden tot het verdwijnen van gevoelige soorten. Daarnaast vormen beplanting met populier en geen of onvoldoende afvoer van het maaisel een bedreiging (Decler, 2007). Verder is het habitatype gevoelig voor overstromingen (met name zomeroverstromingen) en stikstofdepositie (Ministerie van LNV, 2008).

Locatie

Bijna alle graslanden op de Sint Pietersberg kunnen worden gerekend tot dit habitatype. Goed ontwikkelde stukken liggen op de Kannerhei, in het Popelmondedal, bij Fort Sint Pieter en de Zonneberghoeve.

Huidig beheer

De percelen worden extensief begraasd en deels gemaaid.

Ontwikkelingen en trends

Recent zijn EHS gronden onderaan de Kannerhei uit productie genomen en deze worden momenteel beheerd door middel van schapenbegrazing. Door het goede beheer van Natuurmonumenten gaan verschillende graslanden in kwaliteit vooruit.

Staat van instandhouding

De staat van instandhouding is matig. Een aantal typische soorten is niet meer aanwezig.

Doelstelling

Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Herstel of ontwikkeling van soortenrijke Glanshaverhooilanden uit rompgemeenschappen is mogelijk door het invoeren van een aangepast maaibeheer en het achterwege laten van bemesting (Decleer, 2007). Het uit de landbouw nemen van grote oppervlakten beekdalgrasland biedt bij juist beheer (hooien, extensieve begrazing) perspectieven voor natuurontwikkeling, en zeker goede kansen voor de glanshaverhooilanden (Ministerie van LNV, 2008). Afhankelijk van het gevoerde beheer kunnen verschillende typen ontstaan; begrazingsbeheer leidt tot het ontstaan van Kamgrasweide, een jaarlijks terugkerend maaibeheer tot Glanshaverhooiland.

2.6. Eiken-haagbeukenbossen (H9160_B)

Beschrijving

Dit habitatype wordt aangetroffen op bodems met sterke wisselingen in de vochttoestand gedurende het jaar: 's winters treden hoge grondwaterstanden op, terwijl zomers uitdroging plaatsvindt. Het betreft veelal slecht doorlatende klei- of leembodems die al dan niet zijn afgedekt door een laag lemig zand. In Zuid-Limburg komt deze bosgemeenschap ook op drogere standplaatsen voor, zoals op mergel (Schaminée & Janssen, 2003). Als gevolg van eeuwenlang hakhout en middenbos beheer wordt dit habitatype ook aangetroffen op plekken, die van nature waarschijnlijk begroeid zouden zijn met Beukenbos (Stortelder et al, 1999) en hebben zij een vrij open, maar complexe structuur, met een goed ontwikkelde kruid- en struiklaag. De gevarieerde structuur van deze eiken-haagbeukenbossen hangt samen met een eeuwenlange menselijke exploitatie, waarvan het middenbosbeheer het belangrijkste aspect vormt (Ministerie van LNV, 2008).

Het Eiken-haagbeukenbos heeft een hoge boomlaag met Zomereik en Es en een lage boomlaag met Haagbeuk, Zoete kers en Winterlinde. In de struiklaag bevinden zich Hazelaar, Wilde lijsterbes, Gewone vlier, Eenstijlige meidoorn en Rode kornoelje. Op lager niveau worden vaak Braam en Wilde kamperfoelie aangetroffen. Klimop groeit tot hoog in de bomen en neemt ook op de grond een grote plaats in. Het bos heeft een rijke kruidlaag van voorjaarsbloeiers (Schaminée & Janssen, 2003).

Het Zuid-Limburgse Eiken-haagbeukenbos, behorende tot het subtype B (heuvelland), kent verschillende vormen, die in de zandstreken ontbreken. Het meest kalk-, warmtebehoevend en bedreigd is de orchideerijke vorm met Mannetjesorchis en Vingerzegge (subassociatie orchietosum). Onderaan beschutte hellingen komt het type met Bosbingelkruid, Daslook, Gele anemoon, Zwarte rapunzel en Amandelwolfsmelk voor (subassociatie allietosum). In grubben groeit de varenrijke vorm met Stijve naaldvaren als meest kenmerkende soort (subassociatie polystichetosum) (Weeda et al, 2005; Ministerie van LNV, 2008).

Plantengemeenschappen

- 17Aa1 Associatie van Dauwbraam en Marjolein (alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9160_B)
- 37Aa1 Associatie van Fluweelbraam en Sleedoorn (alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9160_B)
- 37Aa2 Associatie van Sleedoorn en Slinkstekelige braam (alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9160_B)
- 37Ab1 Associatie van Sleedoorn en Eenstijlige meidoorn (alleen in mozaïek met of als rand langs zelfstandige vegetaties van H9160_B)
- 37Ac5 Associatie van Hazelaar en Purperorchis
- 43Ab1 Eiken-Haagbeukenbos

Kenmerkende soorten

Amandelwolfsmelk, Bleek bosvogeltje, Bosbingelkruid, Bosboterbloem, Bosdravik, Bosroos, Christoffelkruid, Daslook, Geelgroene wespenorchis, Gele anemoon, Lievewrouwebedstro, Purperorchis, Rood peperboompje, Ruig hertshooi, Ruwe Dravik, Vingerzegge, Vliegenorchis, Vogelnestje, Winterlinde en Zwartblauwe rapunzel komen in het Natura 2000-gebied niet (meer) voor. Wel aanwezige kenmerkende

plantensoorten zijn Aardbeiganzerik, Donkersporig bosviooltje, Eénbes, Eenbloemig parelgras, Heelkruid, Mannetjesorchis, Muskuskruid en Ruig klokje. Daarnaast zijn de vogelsoorten Appelvink, Boomklever, Bosuil, en Matkop en de zoogdieren Eikelmuis en Grote bosmuis typische soorten voor dit habitatype (Ministerie van LNV, 2008).

Bedreigingen

Dit bostype is gevoelig voor de inwaai en inspoeling van nutriënten van de hoger gelegen plateau's en het gebrek aan bosdynamiek waardoor beschaduwing op kan treden en het aandeel van de typische voorjaarsbloeiërs achteruit gaat (Ministerie van LNV, 2008).

Locatie

Op de steile Maasdalf flank van de Sint Pietersberg (Maasbos) en op de westhelling van het Jekerdal (Cannerbos) komt het habitatype plaatselijk voor.

Huidig beheer

In de hellingbossen op de oost- en zuidflanken van de Sint Pietersberg streeft Natuurmonumenten naar behoud van de Eiken-haagbeukenbossen. In de hellingbossen waar lange tijd geen beheer is uitgevoerd, heeft het bos zich meer ontwikkeld in de richting van een natuurlijk bos met oude bomen en structuurvariatie. Deze bossen worden grotendeels met rust gelaten. Door middel van extensieve groepenkap en hakhoutbeheer zorgt de beheerder wel voor ruimte voor bossoorten die meer licht nodig hebben (Gilissen, 2001). Beheer bestaat momenteel uit het periodiek afzetten van de het steile gedeelte langs de Maasdalf flank. Het bovenliggende bos wordt vooral beheerd door exotenbestrijding en het creëren van dood hout (Nota Bosbeleid van Natuurmonumenten, 2006). Daarnaast worden de randen middels gefaseerd bosrandbeheer opengekap.

In het Cannerbos worden niet-inheemse boomsoorten geringd. In het noordelijke deel van het bos, daar waar op plaatsen ook kalk dagzoomt of dicht onder de oppervlakte aanwezig is, wordt door een beperkt hakhoutbeheer, getracht meer dynamiek in het bos te krijgen, zodat de vegetatie van het lichtere middenbos tenminste hier wordt behouden (Bosland adviesbureau, 2001).

Staat van instandhouding

Op diverse plaatsen is de kwaliteit van habitatype matig door dominantie van Klimop en beschaduwing van de bosbodem. Actief herstelbeheer op de Sint Pietersberg wordt ernstig bemoeilijkt door de zeer steile hellingen alsmede door instortingsgevaar.

Ontwikkelingen en trends

Wanneer er wordt gesproken over duurzame ontwikkelingen in bossen zoals het Eiken-Haagbeukenbos, moet in lange tijdsperioden worden gedacht. Het streefdoel is dan een eindstadium ofwel climax van de successie en het duurt lang voordat dat in zicht is. De voorbije jaren laten het een en ander aan veranderingen zien. Enerzijds is er een voortschrijdende achteruitgang in de kwaliteit van de desbetreffende bossen, anderzijds worden pogingen ondernomen de teloorgang een halt toe te roepen. Met enig succes is in de afgelopen decennia in een drietal bossen in Zuid-Limburg (Schaelsberg, Biebosch, Oombos) opnieuw middenbosbeheer uitgevoerd.

In de tweede helft van de vorige eeuw zijn de meeste bossen van dit habitatype veranderd van hakhout in opgaand bos. Dat heeft geleid tot een eenvormiger wordende vegetatiestructuur en een toenemende beschaduwing van de ondergroei. Beide processen hebben een negatief effect op de soortenrijkdom van

deze bossen. In de jaren zestig van de voorbije eeuw is getracht een deel van het doorgesloten en ineengestorte hakhout in Zuid-Limburg via een uitgekiend beplantingsschema om te zetten in soortenrijk opgaand bos. Door de gelijke leeftijdsopbouw van de bomen en het niet uitvoeren van de geplande dunningen hebben deze zogenaamde Diemont-vlakken echter (nog) niet de boskwaliteit opgeleverd die beoogd werd (Ministerie van LNV, 2008).

Doelstelling

De doelstelling is behoud van oppervlakte en kwaliteit.

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Dit habitatype komt in aanmerking voor verschillende bosbeheervormen. Een klassiek hooghoutbeheer, dat rekening houdt met de natuurlijke karakteristieken en vereisten van het bostype, kan verenigbaar zijn met het behoud en de ontwikkeling van het habitatype. In een aantal specifieke situaties (rijke uitgangssituatie, kwetsbare zones, belangrijke potenties) is evenwel een aangepast beheer, dat zich volledig toespitst op de aanwezige specifieke natuurwaarden, wenselijk of zelfs noodzakelijk om kwalitatief duurzaam behoud en ontwikkeling te garanderen. Specifieke beheermaatregelen omvatten o.a. zoom- en mantelbeheer, openplekken-beheer, exotenbestrijding, vrijstellen van soorten die onderdrukt worden door een dicht beukenscherm en maximaal behoud van dikke bomen en dood hout. Lemige bodems zijn zeer gevoelig voor bodemverdichting, hiermee dient de beheerder rekening te houden. Andere mogelijke bosbeheervormen voor dit habitatype zijn nietsdoen-beheer, middenbos- of hakhoutbeheer (Decler, 2007).

2.7. Spaanse vlag (H1078)

Beschrijving

De Spaanse vlag is een dagactieve nachtvlinder van de familie der Beervlinders. De volwassen vlinders en de rupsen van de Spaanse vlag prefereren ieder een verschillend habitat. De volwassen dieren leven op warme, liefst kalkrijke hellingen, waar ze min of meer gebonden zijn aan bosranden, struwelen, zomen en ruigten. De vlinders zijn actief in de maanden juli en augustus; ze halen hun nectar vooral uit de bloemen van Koninginnenkruid. De nachtactieve rupsen leven op vochtige, schaduwrijke plaatsen, waar ze worden aangetroffen op algemene plantensoorten, zowel op lage kruiden als op hoog opschietende ruigteplanten, zoals op Grote brandnetel, Framboos, Braam, Wilde kamperfoelie en Wilgenroosje. De rupsen komen in september uit de eitjes, overwinteren vervolgens en verpoppen aan het begin van de zomer tot volwassen vlinders. De vlinders trekken niet over grote afstanden, zodat een combinatie van een warme helling en een vochtige plek het geëigende biotoop vormt voor de soort. In Nederland herbergt Zuid-Limburg een dergelijk gecombineerd milieu. Nederland ligt aan de noordwestelijke grens van het verspreidingsgebied. De soort is alleen bekend uit Zuid-Limburg. In de jaren '50 is zij waargenomen in de omgeving van Vaals, in het Gulpdal bij Slenaken en op de Sint Pietersberg. Door gerichte inventarisatie zijn verspreid over het Heuvelland inmiddels meerdere populaties bekend geworden. De reeks van warme zomers in de afgelopen jaren heeft er waarschijnlijk aan bijgedragen dat de soort inmiddels een flink deel van Zuid-Limburg heeft weten te koloniseren. Ook uit aangrenzende gebieden in Duitsland en België zijn populaties bekend (Janssen & Schaminée, 2008).

Bedreigingen

Warme, soortenrijke ruigtes verdwijnen door bosontwikkeling of een intensief maai- of graasbeheer. Een andere bedreiging vormt het verdwijnen en fragmenteren van natuurlijke overgangen tussen enerzijds vochtige ruigten en anderzijds hoger gelegen gronden met zonnige, bloemrijke graslanden en boszomen (Decler, 2007).

Locatie

De soort wordt verspreid over het Natura 2000-gebied waargenomen langs bosranden, met name langs de Kannerhei, het Popelmondedal en de Observant.

Huidig beheer

Natuurmonumenten voert geen specifiek beheer uit ten behoeve van deze soort.

Staat van instandhouding

De Spaanse vlag is een vooral overdag actieve nachtvlinder die alleen in Zuid-Limburg voorkomt. Uit de eerste monitoringsresultaten blijkt dat de Spaanse vlag definitief vaste grond onder de voeten heeft in Limburg. De soort komt niet alleen voor de Sint Pietersberg, maar kan op verschillende locaties in het zuiden van de provincie gevonden worden en heeft minstens zes clusters van meldingen die op populatiekernen wijzen. Hoewel de Spaanse vlag in Nederland nog steeds aan de noordwestelijke grens van zijn areaal zit, lijkt de soort afgaande op de verspreiding, te zijn toegenomen (Groenendijk, 2007). Het Waalse deel van de Sint Pietersberg vormt al decennia lang een geschikt leefgebied met een vaste populatie (Decler, 2007). Ook het Nederlandse deel komen de laatste jaren veel waarnemingen, hetgeen wijst op een duurzame populatie. Gezien de gunstige situatie op het Belgische deel en de uitbreiding van het areaal is de staat van instandhouding van deze soort gunstig te noemen.

Ontwikkelingen en trends

Tussen 1900 en 1950 waren vondsten van de Spaanse vlag beperkt tot het zuiden van Limburg. De huidige verspreiding lijkt sterk op de verspreiding van toen, maar het oude beeld is gebaseerd op zeer lage aantallen. Het is zelfs zo dat in deze tijd betwijfeld werd op de Spaanse vlag wel tot de inheemse fauna behoorde, omdat gedacht werd dat de meldingen terug te voeren waren tot zwervers van over de grens. De populatieaantallen zullen in die tijd niet groot geweest zijn en maximaal tien per jaar zijn geweest. Ook in het begin van de jaren negentig is de Spaanse vlag nog niet talrijk en de waarnemingen zijn in die periode allemaal beperkt tot de Sint Pietersberg. Op basis van losse waarnemingen uit het Landelijk Bestand Vlinders (in beheer bij De Vlinderstichting) is een vooruitgang in de laatste circa tien jaar te zien, zowel in waargenomen aantallen als in geografische spreiding, maar een invloed van intensivering van de waarneming is hier niet uit te sluiten. Een statistisch onderbouwde trend is dus niet te geven, maar er zijn duidelijke indicaties voor een vooruitgang (Ministerie van LNV, 2008).

Sinds 2002 worden op een vergelijkbare manier als bij de dagvlinders, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring gestandaardiseerde tellingen van nachtvlinders zoals de Spaanse vlag uitgevoerd met als doel om betrouwbare trends te verzamelen. Ondanks dat de verspreiding van de Spaanse vlag steeds ruimer wordt, neemt de door het CBS berekende landelijke index af. Volgens Groenendijk (2007) is dat echter waarschijnlijk een artefact, ten gevolge van de lage dichtheid en specifiek gedrag van de Spaanse vlag. De methodiek van het dagvlindermeetnet blijkt niet zo geschikt voor de Spaanse vlag. Inmiddels is voor deze soort de methodiek aangepast (Ministerie van LNV, 2008).

Doelstelling

De doelstelling is behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud van de lokale populatie. Dit als bijdrage aan een duurzame populatie van tenminste 50 volwassen individuen in de regio Zuid-Limburg (Ministerie van LNV, 2007).

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Deze warmteminnende soort vereist een aangepast beheer op landschapsschaal. Belangrijke maatregelen zijn het tegengaan van verbossing van vochtige, voedselrijke ruigtes door een gefaseerd bosrand- en/of maaibeheer en het openhouden van gradiënten naar hoger gelegen gronden, in het bijzonder naar het zuiden gerichte hellingen. Hier is het belangrijk dat in juli-augustus voldoende nectarbronnen aanwezig zijn, in de vorm van ruigtes, bloemrijke ruigtes en boszomen. Extensieve begrazing en gefaseerd maaien (deels niet jaarlijks) zijn in principe gunstig (Decler, 2007).

2.8. Gaffellibel (H1037)

Beschrijving

De Gaffellibel behoort tot de familie der Rombouten. De soort is karakteristiek voor ongestoorde en snelstromende rivieren en brede beken. Belangrijk zijn een goede waterkwaliteit (vooral een hoge zuurstofconcentratie), een zand- of grindbodem en natuurlijke dynamiek. Op de oevers staan vrijwel altijd houtige planten, maar de wateren liggen nooit geheel in de schaduw. Daarnaast komt hij voor aan bronnen en op open plekken in bossen, niet ver van stromend water. De vliegtijd duurt van eind mei tot half september.

Deze soort paart meestal in een boom of struik. De eieren worden aan land als een klompje uitgeperst, waarna het vrouwtje ze in het water afzet. De voortplantingsbiotopen zijn zonbeschenen oevers. Door middel van een kleverige buitenlaag hechten de eieren zich aan planten of aan de ondergrond. Na vier weken komen de larven uit. Zij leven in het water tussen planten, op de bodem, ingegraven in een zandige bedding of zich schuilhoudend tussen stenen en worden in de loop van twee tot vier jaar volwassen (Janssen & Schaminée, 2008; ministerie van LNV, 2008). Tijdens inventarisaties langs de Roer bleek dat de larven zowel op grassen als op kruiden uitsluipen, op plaatsen waar het water zwak (0,1 m/s) stroomt (Geraeds & Van Schaik, 2005).

Bedreigingen

Omdat deze soort rivieren en beken met een natuurlijke dynamiek en een goede waterkwaliteit nodig heeft, zijn kanalisatie, ontwatering en vervuiling belangrijke bedreigingen (Janssen en Schaminée, 2008).

Locatie

Het enige potentiële leefgebied is de Jeker. Alleen door specifieke inrichting en beheer van deze beek heeft de Gaffellibel een kans om zich in het gebied te vestigen.

Huidig beheer

Op de verworven meanderstroken wordt door het waterschap door middel van spontane ontwikkeling beekbegeleidende houtige opslag gerealiseerd. De meanderstroken zijn deels in agrarisch gebruik (akker/weiland). Het populierenbosje dat ook van het waterschap is, wordt niet beheerd.

Ontwikkelingen en trends

De Gaffellibel was in de 19^e eeuw vrij algemeen langs de Maas in Noord- en Midden-Limburg, maar verdween daarna lange tijd van het toneel. Tussen 1936 en 1995 was de soort in heel Noordwest-Europa zeer zeldzaam en in Nederland waarschijnlijk geheel afwezig. In de jaren '90 heeft de soort delen van het voormalige verspreidingsgebied heroverd. Na waarnemingen bij de Geleenbeek en de Roer lijkt herkolonisatie van de Maas en haar zijbeken een reële mogelijkheid. De verbetering van de waterkwaliteit en natuurontwikkelingsprojecten langs de Maas dragen bij aan ontwikkeling van geschikt biotoop (Kalkman et al, 2002).

Staat van Instandhouding

De soort heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding door het tekort aan gebieden en de landelijk te geringe populatiegrootte. De beoogde vestiging van een nieuwe populatie (150 individuen is een duurzame populatie) is gebaseerd op het realiseren van een landelijk gunstige staat van instandhouding. De kwaliteit van het leefgebied (H3260) moet nog worden verbeterd (Ministerie van LNV, 2007).

De Gaffellibel komt momenteel niet in het gebied voor en de dichtst bijzijnde populatie zit in het Roerdal. Die populatie is klein en er is nog geen goede ecologische structuur voor deze soort tussen het Roerdal en het Jekerdal. De Grensmaas zal in de toekomst wel geschikter worden, waardoor spontane vestiging wordt gestimuleerd.

Doelstelling (complementair)

Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor vestiging duurzame populatie van ten minste 150 volwassen individuen (Ministerie van LNV, 2007).

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Om de bovengenoemde doelstelling te halen is het van belang dat de oppervlakte van de habitatype Beken en rivieren met waterplanten behouden blijven. Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied van de Gaffellibel dient gerealiseerd te worden door het verbeteren van de waterkwaliteit en beekmorfologie. Het water van de Jeker is zeer voedselrijk (Kiwa, 2007; Provincie Limburg, 2008). Het terugdringen van de belasting met fosfaat en stikstof komt de waterkwaliteit en zo de kwaliteit van het leefgebied van de Gaffellibel ten goede.

CONCEPT

2.9. Meervleermuis (H1318)

Beschrijving

De Meervleermuis behoort, net als het merendeel van de Europese vleermuizen, tot de familie der Gladneuzen. Kraamkolonies worden in Nederland vooral gevonden in gebouwen in het westelijke en noordwestelijke waterrijke laagland. Al vanaf half juli beginnen de kraamgroepen uiteen te vallen en volgt de trek naar de winterverblijven over een afstand van 50 tot 300 kilometer, in de richting van de duinen, de Veluwe, het Limburgse heuvelland of middelgebergten in het nabije buitenland, zoals het Weserbergland, het Eggegebirge, de Eifel en de Ardennen. Er zijn ook in Nederland geringde meervleermuizen aangetroffen in winterverblijven bij Calais en Antwerpen. Langs de routes tussen het zomerleefgebied en overwinteringsgebied verblijven groepen mannetjes. Paargroepen van individuele mannetjes met enkele vrouwtjes zijn gevonden in nesten vleermuiskasten en boomholtes. Ook de winterverblijfplaatsen, waar de dieren vanaf half juli aankomen, fungeren vanaf dat moment eerst als paarplaats.

Meervleermuizen overwinteren in een netwerk van ongestoorde, donkere, vochtige (plm. 100%), koele (5-11°C) maar vorstvrije en temperatuurstabiele onderaardse ruimtes. Als winterverblijf zijn vooral onderaardse verblijven bekend, zoals grotten, kalksteengroeven, bunkers, forten, vestingwerken, kelders en oude steenfabrieken. Maar er worden ook meervleermuizen overwinterend onder dakpannen of achter dakranden gevonden. Hoogst waarschijnlijk overwinteren ze ook in spouwmuren. Mannen en vrouwen hebben een verschillende winterslaapstrategie. De vrouwen hebben een stabielere winterslaap. De winterslaap duurt van half oktober tot maart/april. Ze worden gemiddeld eens twee weken wakker. Vanaf half januari kruipen de vleermuizen dieper weg, zoals in kieren en luchtschachten. Ze zijn dan onzichtbaar. In de bekende winterverblijven wordt slechts een klein deel (< 2%) van de in de zomer in Nederland aanwezige meervleermuizen waargenomen. Waar het andere deel van de populatie overwintert en of dit 'ontbrekende deel' uit Nederland wegtrekt is niet bekend. Het is waarschijnlijk dat er veel onopgemerkt in huizen overwinteren. Half april vertrekken ze weer uit de winterverblijven (Ministerie van LNV, 2008).

Bedreigingen

De belangrijkste bedreigingen zijn het verdwijnen en verstoren van geschikte winter- en zomerverblijfplaatsen, in het bijzonder door lawaaihinder en renovatie, sloop en verlichting van gebouwen (of delen ervan) die door de soort gebruikt worden. Verlies van kwaliteit van de jachtgebieden treedt op door het verdwijnen van aaneengesloten, verbindende landschapselementen (Decler, 2007). Daarnaast is verdroging een probleem. Door de mergelwinning is de vochthuishouding van Groeve de Scharck enigszins aangetast.

Locatie

De soort is aangetroffen in de volgende overwinteringsobjecten: Noordelijk stelsel, Zonnebergstelsel, Scharckgroeve, Cannerberggroeve, Boschberggroeve, Fallenberggroeve en Groeve de Keel.

Huidig beheer

In verschillende groeves wordt vleermuisvriendelijk beheer gevoerd, met name bij de ingangen. Zoals het verbeteren van de invliegopening. Bij de werkzaamheden in de groeves wordt gewerkt volgens de gedragscode voor vleermuizen.

Ontwikkelingen en trends

De Meervleermuis kende in de periode 1986-2005 in Limburg ups en downs. Tot 1998 is er gemiddeld genomen een licht dalende trend, daarna een lichte toename. Netto is het aantal waarnemingen ongeveer gelijk gebleven vergeleken met 1986. Deze trend komt vrijwel geheel overeen met die in de groeven. Landelijk gezien is de Meervleermuis in 20 jaar wel meer dan verdubbeld (Verboom, 2006).

Staat van instandhouding

De Sint Pietersberg levert als overwinteringsgebied voor de Meervleermuis een grote bijdrage (Ministerie van LNV, 2007). Gezien de positieve trend is de staat van instandhouding goed te noemen.

Doelstelling

De doelstelling is behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud van de populatie (Ministerie van LNV, 2007).

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

De soort is vooral gebaat bij een aangepast beheer van de winter- en zomerverblijven en het behoud of herstel van verbindende landschapselementen zonder lichthinder met en tussen de jachtgebieden (Decler, 2007).

Maatregelen voor winterverblijven betreffen vaak het verbeteren van de toegang. Daarnaast kan het gaan om aanpassingen om het binnenklimaat, met name de vochtuithouding, te verbeteren, om te zorgen voor meer of betere hang- en wegkruipmogelijkheden, om verstoring te voorkomen, of om maatregelen die de situatie in het omliggende landschap ten goede komen. Bij dit laatste kan worden gedacht aan het kappen van de vegetatie die de toegang belemmert of juist het aanbrengen van geleidende of beschuttende vegetatie, waardoor een betere aanvliegroute ontstaat (Verboom, 2006).

2.10. Ingekorven vleermuis (H1321)

Beschrijving

De Ingekorven vleermuis is een warmteminnende soort. Groepen van enkele tientallen tot enkele honderden en soms duizenden vrouwtjes verzamelen zich vanaf begin mei op ruime, relatief warme zolders die vaak leistenen daken hebben. Het kan daarbij gaan om kerken, kloosters, maar ook grote woonhuizen met een ruime zolder. Daarnaast treft men ingekorven vleermuizen ook wel aan in spleten in of aan de balken in stallen en boerderijen. Veelal gaat het dan om stallen met rundvee.

De vrouwtjes vormen een kraamkolonie en gebruiken een netwerk van meerdere verblijfplaatsen waartussen ze heen en weer verhuizen. Bij de Ingekorven vleermuis is er gewoonlijk een belangrijke centrale verblijfplaats, die wordt bewoond door een relatief grote groep plaatsgetrouwe vrouwtjes. De daaraan gekoppelde satelliet-verblijfplaatsen worden minder regelmatig en door kleinere groepen minder plaatsgetrouwe vrouwtjes bewoond. De verblijfplaatsen worden via een stelsel van vaste routes met de jachtgebieden verbonden. Eind augustus, begin september beginnen de kraamgroepen uiteen te vallen en er volgt dan een periode waarin de dieren op allerlei plaatsen in het zomer- en winterleefgebied kunnen worden waargenomen.

Als winterverblijf gebruiken de ingekorven vleermuizen vooral onderaardse verblijven zoals kalksteengroeven, bunkers, kelders, grotten, forten en vestingwerken. De dieren zoeken de diepere, relatief stabiel-warmere delen van het winterverblijf op, en hangen vaak in nissen in het plafond.

Van een zender voorziene ingekorven vleermuizen zijn tot op 13 – 15 km vanaf de verblijfplaats waargenomen. Vliegroutes door half open gebied volgen zeer strikt heggen, houtwallen en lanen, waarbij de dieren zich eerder 'in en door de boomkronen' verplaatsen dan erlangs. Voor barrières zoals snelwegen worden soms omwegen van enkele kilometers gemaakt om een veilige beschutte 'onderdoorgang' te kunnen gebruiken.

Ingekorven vleermuizen trekken in allerlei richtingen naar de winterverblijven over kortere afstanden van 25 – 50 kilometer. Ze overwinteren in een netwerk van ongestoorde, donkere, vochtige (plm. 100% luchtvochtigheid), koele (circa 10°C), maar vorstvrije en temperatuurstabiele onderaardse ruimtes (Ministerie van LNV, 2008).

Bedreigingen

De belangrijkste bedreigingen zijn het verdwijnen en verstoren van geschikte winter- en zomerverblijfplaatsen, in het bijzonder door lawaaihinder en renovatie, sloop en verlichting van gebouwen (of delen ervan) die door de soort gebruikt worden. Verlies van kwaliteit van de jachtgebieden treedt op door het verdwijnen van aaneengesloten, verbindende landschapselementen (Decler, 2007). Daarnaast is verdroging een probleem. Door de mergelwinning is de vochthuishouding van Groeve de Schark enigszins aangetast.

Locatie

De soort is aangetroffen in de volgende overwinteringsobjecten: Noordelijk stelsel, Zonnebergstelsel, Scharkgroeve, Cannerberggroeve, Fallenberggroeve en Groeve de Keel.

Huidig beheer

In verschillende groeves wordt vleermuisvriendelijk beheer gevoerd, met name bij de ingangen. Zoals het verbeteren van de invliegopening. Bij werkzaamheden in de groeves wordt gewerkt volgens de gedragscode voor vleermuizen.

Ontwikkelingen en trends

De Ingekorven vleermuis wordt tot op heden alleen in Limburg aangetroffen. Vanaf 1986 laat de soort een sterke toename zien. Vanaf 1999 is de groei nog sterker. In 20 jaar tijd is zodoende het aantal aangetroffen Ingekorven vleermuizen in Limburg 18 keer zo groot geworden. Buiten een enkele bunker (Bunker Pepijn, Echt), fort (Fort St. Pieter) of kelder (Ruïnekelder kasteel Stein), is de soort in het verleden uitsluitend in mergelgroeven aangetroffen. De positieve trend komt daarom geheel voor rekening van de groeven (Verboom, 2006).

Staat van instandhouding

De Sint Pietersberg levert als overwinteringsgebied voor de Ingekorven vleermuis een grote bijdrage. Gezien de positieve trend is de staat van instandhouding goed te noemen.

Doelstelling

De doelstelling is behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud van de populatie (Ministerie van LNV, 2007).

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Deze kritische soort is vooral gebaat bij een aangepast beheer van de winter- en zomerverblijven met speciale aandacht voor de hoge temperatuurvoorkeur (Decleer, 2007).

Maatregelen voor winterverblijven betreffen vaak het verbeteren van de toegang. Daarnaast kan het gaan om aanpassingen om het binnenklimaat, met name de vochthuishouding, te verbeteren, om te zorgen voor meer of betere hang- en wegkruipmogelijkheden, om verstoring te voorkomen, of om maatregelen die de situatie in het omliggende landschap ten goede komen. Bij dit laatste kan worden gedacht aan het kappen van de vegetatie die de toegang belemmert of juist het aanbrengen van geleidende of beschuttende vegetatie, waardoor een betere aanvliegroete ontstaat (Verboom, 2006).

2.11. Vale vleermuis (H1324)

Beschrijving

De Vale vleermuis is een grote vleermuis. Met haar gewicht van 28 - 40 gram en lange brede vleugels met een spanwijdte van 35 – 43 cm is ze de grootste soort in Nederland. De Vale vleermuis heeft brede, vrij lange vleugels en zijn vleugelslag lijkt roeiend of uilachtig. Het is een soort van bos en kleinschalig, gesloten landschap.

Kolonies of kraamkolonies van de Vale vleermuis zijn in Nederland sinds de jaren zestig niet waargenomen. In het buitenland worden kolonies van vale vleermuizen vooral op relatief warme ruime zolders gevonden, en soms ook in kleinere ruimtes in gebouwen. In zuidelijkere streken gebruiken ze ook groeves en grotten of holle ruimtes in bruggen. Buiten de zoogperiode worden individuele vrouwtjes ook wel in boomholtes gevonden. De vrouwtjes vormen een kraamkolonie en gebruiken een netwerk van meerdere verblijfplaatsen waartussen ze heen en weer verhuizen. Bij de Vale vleermuis is er gewoonlijk een belangrijke centrale verblijfplaats, die wordt bewoond door een relatief grote groep plaatsgetrouwe vrouwtjes. De daaraan gekoppelde satellietverblijfplaatsen worden minder regelmatig en door kleinere groepen minder plaatsgetrouwe vrouwtjes bewoond. De kraamkolonies variëren in grootte van enkele tot vele honderden dieren. Uitwisseling tussen de verschillende 'zolders' binnen een netwerk vindt plaats over afstanden van wel 30 tot 50 km. De verblijfplaatsen worden via een stelsel van vaste routes met de jachtgebieden verbonden.

Mannetjes bezetten in de herfst verblijven op zolders, in nest- of vleermuiskasten, in groeves en in of onder bruggen. Als winterverblijf van de Vale vleermuis zijn in Nederland kalksteengroeven, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders bekend.

De winterslaapstrategie van de overwinterende vale vleermuizen bestaat uit relatief constant 'stabiel' slapen tussen half oktober en april. Ze worden regelmatig wakker, maar kunnen ook weken in dezelfde slaaphouding hangen. De Vale vleermuis is een 'middellange-afstandstrekker', waarbij verplaatsingen van 10 tot 100 à 200 km tussen zomer- en winterverblijf bekend zijn. Ze overwinteren in een netwerk van ongestoorde, donkere, vochtige (plm. 100% luchtvochtigheid), koele (circa 5-11 °C), maar vorstvrije en temperatuurstabiele onderaardse ruimtes (Ministerie van LNV, 2008).

Bedreigingen

De belangrijkste bedreigingen zijn het verdwijnen en verstoren van geschikte winter- en zomerverblijfplaatsen, in het bijzonder door lawaaihinder en renovatie, sloop en verlichting van gebouwen (of delen ervan) die door de soort gebruikt worden (Decler, 2007). Daarnaast is verdroging een probleem. Door de mergelwinning is de vochthuishouding van Groeve de Scharck enigszins aangetast.

Locatie

De soort is aangetroffen in de volgende overwinteringsobjecten: Zonnebergstelsel, Cannerberggroeve en Fallenberggroeve.

Huidig beheer

In verschillende groeves wordt vleermuisvriendelijk beheer gevoerd, met name bij de ingangen. Zoals het verbeteren van de invliegopening. Bij werkzaamheden in de groeves wordt gewerkt volgens de gedragscode voor vleermuizen.

Ontwikkelingen en trends

In de periode 1994-2004 vindt er jaarlijks een zeer lichte stijging van het geringe aantal overwinterende valse vleermuizen in Zuid-Limburg plaats. In 1994 bedroeg het aantal gevonden overwinterende dieren 27, in 2004 was dat gestegen tot 63.

Hoewel het in Nederland slechts om enkele tientallen waargenomen overwinterende dieren gaat is trend voor de valse vleermuis positief. De wintertellingen laten een groei van de aantallen getelde dieren zien met ongeveer een factor 2,5 sinds 1990. De valse vleermuis heeft de noordgrens van haar verspreidingsgrens in zuidelijke richting verschoven en komt in Nederland voornamelijk nog overwinterend voor in onderaardse kalksteengroeven in Zuid-Limburg. Soms worden op andere plekken in het land nog enkele dieren in winterslaap aangetroffen.

De huidige overwinterende populatie omvat ongeveer 20% van de aantallen die in de jaren veertig in Zuid-Limburg werd aangetroffen. Van kerkzolders is de valse vleermuis zo goed als verdwenen. Na 1980 zijn enkele malen 's zomers eenlingen waargenomen zoals aan een kerk hangend (Sevenum) of op een kerkzolder (Houthem St-Gerlach).

Staat van instandhouding

De Sint Pietersberg levert als overwinteringsgebied voor de Valse vleermuis een grote bijdrage. Gezien de positieve trend is de staat van instandhouding goed te noemen.

Doelstelling

De doelstelling is behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud van de populatie (Ministerie van LNV, 2007).

Mogelijkheden voor behoud, herstel en/of uitbreiding

Deze zuidelijke soort is vooral gebaat bij een aangepast beheer van de winter- en zomerverblijven met speciale aandacht voor het behoud van relatief grote invliegopeningen (Decler, 2007).

Maatregelen voor winterverblijven betreffen vaak het verbeteren van de toegang. Daarnaast kan het gaan om aanpassingen om het binnenklimaat, met name de vochtuithouding, te verbeteren, om te zorgen voor meer of betere hang- en wegkruipmogelijkheden, om verstoring te voorkomen, of om maatregelen die de situatie in het omliggende landschap ten goede komen. Bij dit laatste kan worden gedacht aan het kappen van de vegetatie die de toegang belemmert of juist het aanbrengen van geleidende of beschuttende vegetatie, waardoor een betere aanvliegroute ontstaat (Verboom, 2006).

3. VISIE

3.1. Korte termijn visie

De St. Pietersberg en het Jekerdal behoren tot de belangrijkste locaties in Nederland voor o.a. Kalkgrasland en Eiken-haagbeukenbos. De hoge waarde is op de St. Pietersberg vooral gelegen in het feit dat de belangrijkste habitats voorkomen in een zeer gradiëntrijke omgeving. Juist door die talloze overgangen tussen rotsbodems, kalkgraslanden, heischrale milieus, struwelen en bossen alsmede ook voedselrijkere delen is het gebied voor Nederland van uitzonderlijke betekenis. Het beheer zal zich juist ten behoeve van de kwaliteit van de afzonderlijke habitats ook blijven richten op deze samenhang.

Op de Sint Pietersberg is het beheer in eerste instantie gericht op uitbreiding en verbetering van Pioniervegetaties op rotsbodem, kalk- en heischrale graslanden. Dit zal gebeuren door een gefaseerd begrazingsbeheer met schapen. Waar nodig zal ook maaien en afvoeren worden toegepast. In praktijk zal met name om de gewenste uitbreiding te realiseren een intensief beheer nodig zijn.

Een markant punt op de St. Pietersberg wordt gevormd door de Duivelsgrot. Hier is door restauratiewerkzaamheden het gevaar voor instorten verdwenen waardoor de bovenrand ook weer beheerd wordt. Een soortenrijk rotsbiotop is het resultaat.

Ten behoeve van de Spaanse vlag wordt rondom de graslanden bosrandbeheer toegepast maar zal ook aandacht worden gegeven aan de corridors naar andere graslandcomplexen. Het beheer van de bossen wordt o.a. afgestemd op Eiken-haagbeukenbos, waarbij een plaatselijk hakhoutbeheer de waarden verder zal verhogen.

De ondergrondse kalksteengroeven worden zo optimaal mogelijk ingericht en beheerd ten behoeve van vleermuizen. Daarbij zal ook aandacht zijn voor de ingangen die, zo blijkt uit recent onderzoek, van groot belang zijn voor de vleermuizen.

De St. Pietersberg is van grote betekenis voor de recreatie. Er zal aan de hand van een zorgvuldige visie een begin gemaakt worden met een beter zonering van de recreatie. In deze visie is al rekening gehouden met de toekomstige mogelijkheden die de ENCI-groeve biedt voor natuur en recreatie.

Het beheer van de Cannerberg zal zich in eerste instantie richten op behoud en ontwikkeling van Eiken-Haagbeukenbos en de bescherming van overwinterende vleermuizen. Waar nodig zal worden gezocht naar een optimaal samengaan van deze waarden met de overige (natuur)waarden. Op enkele locaties kan door bosrandbeheer de voorjaarsflora worden gestimuleerd. Gedacht wordt aan locaties aan de bovenzijde van het kasteel, waar kapwerk ook de cultuurhistorische waarden van het kasteel Neercanne ten goede komt. De structuurrijke bosranden komt tevens de eventuele vestiging van de Spaanse vlag ten goede.

De inrichting en het beheer van de Jeker wordt volledig afgestemd op de Vlottende waterranonkel en de Gaffellibel. Daartoe is intensief overleg gaande met België over verbetering van de waterkwaliteit.

3.2. Lange termijn visie

De St. Pietersberg bestaat uit een gradiëntrijk natuurgebied met o.a. kalkgraslanden, rotsmilieus en heischraal grasland. Van al deze habitats zijn goed ontwikkelde vegetaties aanwezig. Door het gradiëntrijke milieu met ook veel overgangen tussen deze habitats alsmede naar struweel en bos is er ook een rijke fauna aanwezig. Het intensieve herstelbeheer uit het verleden heeft gemaakt dat de schaapskudde thans het grootste deel van het beheer uit kan voeren. Op de steilere gedeelten wordt als aanvulling incidenteel opslag van struweel en bos verwijderd.

Behalve deze open vegetaties is er ook eiken-haagbeukenbos aanwezig. Door een zorgvuldig hakhoutbeheer is hier inmiddels op enkele gedeelten weer een hoge soortenrijkdom te vinden.

De inmiddels afgeronde mergelwinning laat blijvend ernstige littekens achter op de berg maar de afwerking van de ENCI-groeve heeft wel geleid tot een flinke toename van het areaal aan kalkgraslanden, inclusief bronnetjes en kalkrijke en moerassige habitats. De rotswanden vormen een goed biotoop voor o.a. de oehoe.

Het gebied is van groot belang voor de recreatie maar door de goede zonering, met veel aandacht voor ligging en aard van parkeerplaatsen en aard van de paden, is de kwaliteit van de habitats niet meer in gevaar. De inrichting van de voormalige ENCI-groeve is zodanig dat hier een deel van de recreanten wordt opgevangen, waardoor ook ontlasting van de overige delen van het gebied is gerealiseerd.

Het Jekerdal wordt gekenmerkt door een heldere beek met schoon water. Het opheffen van de verontreiniging uit het verleden, in combinatie met het ontwikkelen van bloemrijke hooilanden in de beemden, heeft geleid tot een soortenrijke en met veel waterplanten begroeide beek, waarin bever en gaffellibel regulier voorkomende soorten zijn. Het Cannerbos heeft zich door een goed hakhoutbeheer ontwikkeld tot een zeer waardevol eikenhaagbeukenbos.

Het totale gebied van St. Pietersberg via Jekerdal tot Cannerberg heeft zich optimaal ontwikkeld tot een landschappelijke eenheid, waar versnippering voor diersoorten nagenoeg geen rol meer speelt. Spaanse vlag komt voor in het gehele gebied; de drie doelsoorten onder vleermuizen zijn in aantal toegenomen en er vindt opnieuw voortplanting van deze drie soorten voor in de regio.

4. BELEID EN WETTELIJK KADER

In dit hoofdstuk wordt alleen op de plannen ingegaan die direct betrekking hebben op het gebied. Voor achtergronden wordt verwezen naar het eerste deel van het beheerplan.

4.1. Provinciaal beleid

Het natuur- en landschapsbeleid van de provincie Limburg is verwoord in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) 2006. Het beschermingsregime van het natuurbeleid is vertaald in de POL-herziening EHS 2008. De POL-herziening EHS biedt een helder onderscheid in de natuurbeleidscategorieën van rijk en provincie namelijk de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de Provinciale Ontwikkelingszone Groen (POG). De uitvoering van het natuurbeleid in de vorm van subsidiepakketten is geregeld in Programma Beheer.

4.1.1. Provinciaal Omgevingsplan

Voor de natuur- en milieukwaliteit noemt het POL biodiversiteit en regeneratievermogen van de natuur, groene en open ruimte, landschap en cultureel erfgoed als cruciale aspecten. Concreet houdt dit in dat natuurgebieden aan elkaar worden gekoppeld en dat er een natuurnetwerk wordt gevormd dat bijdraagt aan de verbetering van ecosystemen. Het gaat hierbij zowel om behoud van bestaande bos- en natuurgebieden als om het creëren van voorwaarden voor nieuwe natuur. Ook moeten natuurgebieden grensoverschrijdend kunnen zijn.

De Sint Pietersberg & Jekerdal valt in de perspectievenkaart volledig in perspectief 1 (P1): Ecologische Hoofdstructuur (fig. xxx). Dit perspectief heeft betrekking op bestaande bos- en natuurgebieden en nieuwe natuur. Bestaande bos- en natuurgebieden dienen te worden beschermd en waar nieuwe natuur is begrensd wordt gestreefd naar vergroting en onderlinge verbinding van bestaande gebieden tot robuuste eenheden.

Op de POL-kaart is het deelgebied Sint Pietersberg aangegeven als Beschermd- en staatsnatuurmonument. De Jeker zelf is aangewezen als beek met specifiek ecologische functie (SEF). Deze functie is primair toegekend aan die watersystemen waar op korte of lange termijn levensgemeenschappen aanwezig zijn of zich kunnen ontwikkelen, die overeenkomen met de potentieel aanwezige levensgemeenschappen of deze in samenstelling benaderen. Bij deze beken staan behoud en herstel van de natuurlijke waterkwaliteit en systeemeigen processen voorop.

Voor bestaande natuur en de beek met specifiek ecologische functie binnen de EHS geldt een nee, tenzij regime. Hiervoor geldt dat bij ontwikkelingen waarbij de wezenlijke kenmerken en waarden worden aangetast eerst het zwaarwegende maatschappelijk belang en het ontbreken van alternatieven dient te worden aangetoond. Indien waarden aangetast worden dient daarnaast natuurcompensatie plaats te vinden.

Als aanvullende categorie in het POL is ontgrondingen. Dit heeft betrekking op het concessiegebied van de ENCI waar mergel gedolven wordt.

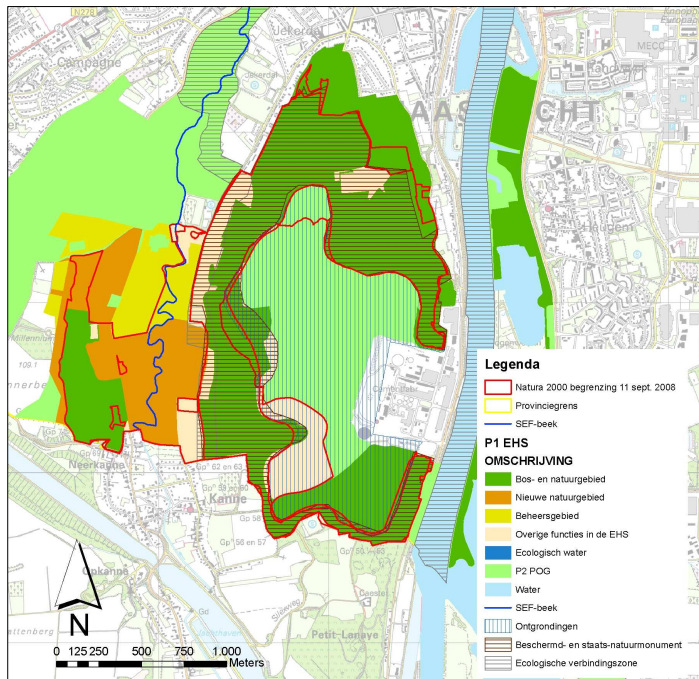

Fig xxx: POL kaart

4.1.2. Nota Natuur en Landschapsbeheer

In deze nota zijn voor de periode 2000-2010 de gewenste doelen bijgesteld en vastgelegd (Provincie Limburg, 1999). Voor het Sint Pietersberg & Jekerdal zijn de volgende doelen van belang:

- Het uiterlijk per 2020 realiseren van een duurzame ecologische structuur welke aansluit bij de nationale ecologische hoofdstructuur en een grensoverschrijdende Europese ecologische structuur;
- Behoud en herstel van prioritaire plant- en diersoorten;
- Behoud en herstel van waardevolle en voor Limburg kenmerkende landschapselementen door landschapsbeheer.

4.1.3. Stimuleringsplan

De Stimuleringsplannen Natuur, Bos en Landschap dienen als documenten voor het vertalen van natuurdoelen naar pakketten van de provinciale subsidieregelingen voor (agrarisch) natuurbeheer. In de Stimuleringsplannen zijn de doelen voor natuur- en landschapsbeheer gebiedsgericht geformuleerd.

De Sint Pietersberg & Jekerdal ligt in het gebied Zuid-Limburg-Zuid (Provincie Limburg, 2002a). Binnen deze gebieden beslaat het Natura 2000-gebied enkele deelgebieden. Hier zijn pakketten opengesteld met subsidiemogelijkheden voor het realiseren van doelen zoals Parelgras-Beukenbos, Doornstruweel, Kalkgrasland, Heischraal grasland, Kamgrasweide, Pioniergemeenschap op kalk, Kruidenrijke akker op kalkrijke bodem en graften.

4.1.4. Concept Waterbeheersplan 2010-2015

Het Waterbeheersplan van het Waterschap Roer en Overmaas is het centrale beleidsplan. Het bevat de beleidsvoornemens voor de periode 2010 - 2015. Daarnaast wordt er een globale doorkijk geboden naar de verdere toekomst.

Waterschap Roer en Overmaas is als integraal waterbeheerder in het zuiden van Limburg belast met beheer van het totale watersysteem in het werkgebied. Dit houdt in de zorg voor zowel de kwaliteit als de kwantiteit van de oppervlaktewateren en de waterkeringen langs de Maas.

In dit plan zijn per waterlichaam de maatregelen vermeld die door het waterschap in de planperiode en daarna zullen worden uitgevoerd. Het waterschap richt zich voor het bijdragen aan de KRW-doelen op drie thema's: inrichtingsmaatregelen, het opheffen van vismigratieknelpunten en de verbeteringen van het effluentkwaliteit van RWZI's. Concreet voor de Jeker betekent dit dat in de periode 2000-2009 de begroeiing is aangepast, 3,5 kilometer beek hersteld is en vier vismigratieknelpunten opgeheven zijn.

Andere maatregelen op het gebied van waterbeheer, zoals het beheer van flora en fauna (o.a. gedifferentieerd maaibeheer en afvoeren van maaisel) en baggerwerkzaamheden zijn de afgelopen jaren al door het waterschap in de reguliere werkzaamheden ingepast. Daarnaast worden in het KRW-programma (antiverdrogings- en kwaliteitsverbeterende) maatregelen opgenomen voor de Natura 2000-gebieden.

4.1.5. Bosnota Limburg

Kortweg gaat de Bosnota (Provincie Limburg, 1998) over beleidsdoelen voor zowel bestaand als nieuw bos. Zo stimuleerde de provincie geïntegreerd bosbeheer te voeren. Ook heeft de provincie Limburgse bossen aangewezen als 'bos met accent natuur' in de stimuleringsplannen. Hieraan gekoppeld wil de provincie boseigenaren financieel ondersteunen middels Programma Beheer om de natuurfunctie te versterken. Daarnaast zijn A-locatie, A-locatie waardige en Overige waardevolle bossen aangewezen. Voor de Sint Pietersberg & Jekerdal is het Cannerbosch (17 ha) een A-locatie waardig bos. A-locatie bossen komen in dit Natura 2000-gebied niet voor. Het ENCI-bos (8,5 ha), het bos op de oosthelling van de Sint Pietersberg ter hoogte van Slavante (6 ha) en het bos aan de voet van D'n Observant (10 ha) behoren tot de Overige waardevolle bossen (Kapsenberg, 1999).

A-locatie waardige bossen zijn op grond van hun kwaliteiten vergelijkbaar met de officieel erkende A-locaties. Aanwijzing als A-locatie betekent dat het beheer in eerste instantie gericht moet zijn op de instandhouding of het herstel van oude en/of bijzondere (relicten van) bosgemeenschappen. Houtproductie en recreatie mogen niet leiden tot aantasting van de aanwezige natuurwaarden. Een bufferzone is hierbij van belang. Bosuitbreiding is vaak gewenst. Voor de habitattypen Eiken-haagbeukenbossen gelden behoudsdoelstelling in het kader van Natura 2000.

De status Overige waardevolle bossen houdt in dat het beheer gericht moet zijn op de instandhouding van de bijzondere kwaliteiten van het bos. Vaak zal het streven zijn, om na inleidend beheer te komen tot een zelfregulerend bosecosysteem.

4.1.6. Faunabeheer

Het provinciale beleid omtrent jacht enerzijds en beheer en schadebestrijding anderzijds is te vinden in de Beleidsnota uitvoering Flora- en faunawet (Provincie Limburg, 2002c). Deze nota omschrijft het beleid voor beheer van dierpopulaties, bestrijding en voorkoming van schade door diersoorten en bescherming van de leefomgeving van planten- en diersoorten volgens de regels van de Flora- en faunawet.

Jacht

Onder jacht wordt verstaan: het opsporen, bemachtigen en doden van wild. Met wild worden hier Haas, Fazant, Houtduif, Konijn, Wilde eend en Patrijs bedoeld. Er mag alleen op Haas, Fazant, Houtduif, Konijn en Wilde eend gejaagd worden in bepaalde perioden tussen zonsopgang en zonsondergang. Op de Patrijs mag niet gejaagd worden, omdat de jacht daarop niet geopend is (www.limburg.nl; Provincie Limburg, 2002). In de volgende categorieën natuurgebieden is in Limburg de jacht niet geopend ingevolge artikel 46, lid 3 van de Flora- en faunawet:

1. Gebieden die krachtens de Natuurbeschermingswet 1998 zijn aangewezen als beschermd natuurmonument (dan wel gebieden waarvan de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is genomen), ook wanneer die thans zijn opgenomen in een Natura 2000-gebied;
2. Vogelrichtlijngebieden.

Tevens vindt in deze gebieden ingevolge het provinciaal beleid in beginsel geen bestrijding van beschermde inheemse soorten plaats. Uitzondering hierop is mogelijk op grond van artikel 68 van de Flora- en faunawet (zie verderop onder Beheer en schadebestrijding). De beoordeling van de noodzaak tot schadebestrijding wordt gedaan aan de hand van de volgende criteria:

1. buiten de natuurgebieden dienen redelijke inspanningen te worden geleverd om het betreffende belang te beschermen;
2. gebleken moet zijn dat betreffende belangen onvoldoende kunnen worden beschermd indien ingrijpen in dierpopulaties uitsluitend buiten het natuurgebied plaatsvindt;
3. ingrijpen in dierpopulaties in het natuurgebied moet een redelijke bijdrage kunnen leveren aan de bescherming van de betreffende belangen.

Beheer en schadebestrijding

Als uitzondering op de bescherming van dieren kan op grond van artikel 68 van de Flora- en faunawet en het Besluit beheer en schadebestrijding een aantal verboden handelingen worden toegestaan. De Flora- en faunawet en het Besluit beheer en schadebestrijding sommen limitatief de belangen op, op grond waarvan ontheffing verleend kan worden. Het betreft de volgende belangen.

- de volksgezondheid en de openbare veiligheid;
- de veiligheid van het luchtverkeer;
- belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- schade aan flora en fauna;
- schade of belangrijke overlast veroorzaakt door Steenmarters aan gebouwen of zich daarin bevindende goederen;
- schade door Vossen aan niet bedrijfsmatig gehouden vee;
- het voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren van de soorten: Edelhert, Ree, Damhert en Wild zwijn.
- het voorkomen en bestrijden van schade veroorzaakt door Konijnen of Vossen op sportvelden of industrieterreinen;
- het reguleren van de populatieomvang van dieren, behorende tot de diersoorten Edelhert, Ree, Damhert of Wild zwijn, met dien verstande dat vanwege dit belang slechts ontheffing kan worden verleend indien de aanleiding is gelegen in de schadehistorie ter plaatse en van het omringende

gebied of de maximale populatieomvang in relatie tot de draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.

Wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat en er geen afbreuk gedaan wordt aan de instandhouding van de soort is ontheffing of vrijstelling van de bescherming van een soort aan de orde.

Naast het instrument ontheffing wordt er gebruik gemaakt van de vrijstelling ex artikel 65 van de Flora- en faunawet. Dit kan op landelijk of provinciaal niveau. Op landelijk niveau gelden anno 2009 vrijstellingen voor het doden van Houtduiven, Konijnen, Zwarte kraaien en Kauwen om belangrijke schade aan gewassen te voorkomen. Voor het doden van Vossen geldt een vrijstelling om schade aan de fauna te voorkomen. Op provinciaal niveau geldt een vrijstelling voor het met klemmen doden van Woelratten en een vrijstelling voor het verontrusten van een aantal soorten om belangrijke schade aan gewassen te voorkomen (Verordening beheer en schadebestrijding dieren Limburg, 2007). Voor het doden van Mollen, Veldmuizen en Bosmuizen geldt een generieke vrijstelling op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet. De Huissspitsmuis mag op grond van dit artikel worden bestreden in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken. Zwarte rat, Bruine rat en Huismuis worden op grond van de Flora- en faunawet niet beschermd.

Tot slot biedt de aanwijzing ex artikel 67 van de Flora- en faunawet de mogelijkheid personen of categorieën van personen aan te wijzen voor het doden van beschermde of onbeschermde soorten. Hierbij kan worden bepaald dat de toestemming van de grondgebruiker niet nodig is. Voor het doden van onbeschermde soorten (zoals de Nijlgans) is een aanwijzing nodig om van het geweer gebruik te mogen maken. In Limburg geldt een aanwijzing voor het doden van Muskusratten en Beverratten door waterschaps personeel. Voor bovengenoemde categorieën natuurgebieden is het Waterschap verplicht een in overleg met de beheerder op te stellen plan te overleggen.

Faunabeheerplan Zuid-Limburg

Ontheffingen ex artikel 68 van de Flora- en faunawet worden in beginsel verleend op grond van een faunabeheerplan. De faunabeheerplannen zijn door de Limburgse faunabeheereenheden (thans Faunabeheereenheid Limburg) opgesteld voor de gehele provincie en in 2005 goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Het plan geeft aan welk beheer met betrekking tot in het wild levende dieren voor de provincie Limburg van kracht zal zijn. Het biedt inzicht in mogelijke risico's op schade in het werkgebied Zuid-Limburg (Faunabeheereenheid Zuid-Limburg, 2005). Voor dit gebied is het beheer van het Ree van belang.

4.1.7. Beleidsnota ontgrondingen (ontwerp)

Gedeputeerde Staten van Limburg hebben op 15 april 2008 de Beleidsnota Ontgrondingen in ontwerp vastgesteld. De ontwerp-beleidsnota geeft aan hoe de provincie binnen de vastgestelde beleidskaders invulling geeft aan de taken en rollen op het gebied van ontgrondingen via het vergunningsspoor op basis van de Ontgrondingenwet en het ruimtelijk spoor van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. In de ontwerp-beleidsnota is het in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2006 opgenomen beleid ten aanzien van ontgrondingen als onderdeel van integrale, multifunctionele projecten nader uitgewerkt. Onderwerpen die daarbij onder meer aan de orde komen zijn: ruimtelijke kwaliteit, maatschappelijk gewenste doelen, afweging van belangen, bestaande winplaatsen en winzones, de bouwgrondstoffentoets en het beschermen van geologische voorraden. De beleidsnota zal na definitieve vaststelling het in 1999 vastgestelde Grondstoffenplan vervangen (Provincie Limburg, 2008).

De ontwerp-Beleidsnota Ontgrondingen heeft van 13 mei tot en met 23 juni 2008 ter inzage gelegen. De ingediende zienswijzen en het PCOL-advies zijn verwerkt in een door Gedeputeerde Staten op 23 september 2008 vastgestelde Nota van Zienswijzen. Na bespreking van deze Nota van Zienswijzen in de Statencommissie voor het Fysiek Domein zal GS de beleidsnota definitief vaststellen.

Deelplan Kalksteen

Verder is het strategisch beleid voor ontgrondingen vastgelegd in het Deelplan Kalksteen en de POL-aanvulling EHS. Voor de kalksteenwinning in de ENCI-groeve is het beleid neergelegd in het Deelplan Kalksteen van 18 november 1994. Over de winning van kalksteen door de ENCI uit de Sint Pietersberg is in het Deelplan Kalksteen onder meer opgenomen dat de winning beperkt zal blijven tot de terreinen die gelegen zijn binnen de in 1989 vastgestelde concessiegrens. De ontgrondingsvergunning loopt eind 2009 af. De nieuwe vergunning zal gelden vanaf 1-01-2010 en is afhankelijk van de uitkomst van het Plan van Transformatie.

4.2. Gemeentelijk beleid: Bestemmingsplan

Een bestemmingsplan beschrijft wat er met de ruimte in een bepaalde gemeente mag gebeuren. Er staat ook in waar gebieden met landschappelijke waarden, natuur en bedrijventerreinen zijn of mogen komen. Voor het Sint Pietersberg & Jekerdal zijn het volgende plannen van belang:

- Gemeente Maastricht, Bestemmingsplan Buitengebied St. Pietersberg , Jekerdal, Cannerberg 1980. Het plan is vastgesteld op 8 november 1978 en goedgekeurd op 25 maart 1980.
- Gemeente Maastricht, Herziening Bestemmingsplan Buitengebied St. Pietersberg, Jekerdal, Cannerberg. Het plan is vastgesteld op 1 juli 1986 en goedgekeurd op 25 november 1986.
- Gemeente Maastricht, 2002. *Beheersvisie Jekerdal, een toekomstbeeld van het gebied St. Pietersberg, Jekerdal, Cannerberg.* Dienst Stadsontwikkeling.

5. BESTAAND GEBRUIK

5.1. Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft het huidige gebruik van de Sint Pietersberg & Jekerdal en haar directe omgeving. Om inzicht te krijgen in de gebruiksmogelijkheden, zijn de vigerende bestemmingsplannen geraadpleegd, de beheersvisies van terreinbeherende organisaties en eigenaren doorgenomen en is het terrein bezocht. Daarnaast is gekeken naar mogelijke vergunningen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

Definitie bestaand en huidig gebruik volgens de Natuurbeschermingswet 1998

Voor het beheerplan is het van belang om die activiteiten te beschrijven waarvan redelijkerwijs (bijvoorbeeld op basis van onderzoeksgegevens of expert-judgement) aangenomen kan worden dat ze van invloed zijn op de wettelijk beschermde waarden van een Natura 2000-gebied. Het bereiken van de instandhoudingsdoelen wordt immers beschreven mede in samenhang met het bestaande gebruik.

Onder "bestaand gebruik" wordt op grond van artikel 1, onder m, van de Natuurbeschermingswet 1998 het volgende verstaan:

- 1° iedere handeling die op 1 oktober 2005 werd verricht en sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd.
- 2° Iedere handeling die op het moment van aanwijzing van een gebied als beschermd natuurmonument of ter uitvoering van richtlijn 79/409/EEG dan wel op het moment van aanmelding bij de Europese Commissie van een gebied ter uitvoering van artikel 4, eerste lid, van richtlijn 92/43/EEG werd verricht en sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd, voor zover die aanwijzing of aanmelding plaatsvindt na 1 oktober 2005.

De Natuurbeschermingswet 1998 verplicht dus om gebruik dat op 1 oktober 2005 in of, voor zover relevant, buiten een Natura 2000-gebied plaatsvond in het beheerplan te beschrijven. Daarnaast kan het beheerplan beschrijven welke andere activiteiten en ontwikkelingen het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen. Daarmee kunnen ook activiteiten die na 1 oktober 2005 zijn aangevangen, maar nog niet eerder in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 zijn getoetst, in dit beheerplan worden beschreven.

In dit beheerplan worden daarom activiteiten beschreven, die bij het vaststellen van dit beheerplan bekend zijn en in redelijke mate toetsbaar zijn binnen het kader van het beheerplan. Deze beoordeling strekt zich dus uit tot 'bestaand gebruik' zoals dat is gedefinieerd in de Natuurbeschermingswet 1998 en huidig gebruik zoals dat op het moment van vaststelling van het beheerplan plaatsvindt. Op deze manier wordt ook voor gebruik dat ná 1 oktober 2005 is aangevangen duidelijk of dit schade toebrengt aan de natuurwaarden van een Natura 2000-gebied en of daarvoor misschien een vergunning nodig is.

De gebruiksmogelijkheden zijn hieronder in beeld gebracht middels de volgende bestemmingsplannen:

- Bestemmingsplan Buitengebied St. Pietersberg-Jekerdal-Cannerberg, 1980. Gemeente Maastricht.

5.2. Natuurbeheer

Het gebied bestaat op dit moment voor een relatief klein deel uit als 'natuur' bestemde grond. De bestemming 'natuur' houdt in dat gronden bestemd zijn voor behoud, herstel en/of ontwikkeling van natuurwaarden. (bron: bestemmingsplan, 1986)

Terreinbeheerders

Natuurmonumenten en Limburgs Landschap hebben als terreineigenaren een beheersvisie of beheerplan opgesteld. Natuurmonumenten heeft een visie voor de periode 2001-2012 opgesteld met daarin een maatregelenplan voor de periode 2001-2006 (Gilissen, 2001). Deze beheersvisie is door de minister van LNV goedgekeurd in het kader van de Natuurbeschermingswet. Het maatregelenplan is echter verlopen. In onderstaande tekst is het huidige beheer beschreven en dat wijkt enigszins af van het beheer in de periode 2001-2006.

Natuurmonumenten

In de beheersvisie geeft Natuurmonumenten aan hoe zij het gebied beheren om de aanwezige natuurwaarden te behouden en te ontwikkelen. Natuurmonumenten voert specifiek beheer uit voor graslanden, bos en bosranden, graften, bermen, holle wegen en akkers.

Het beheer van pioniervegetaties op rotsbodemplaat bestaat uit het vrij houden van opslag en andere vegetatie (door zagen, bosmaaien en nabegrazen). Het beheer van kalk- en heischrale graslanden bestaat vooral uit het begrazen en aanvullend maaien in goed ontwikkelde gebieden (Kannerhei, Popelmondehelling, zandhoek, Plateau Noord, Zonnebergwei, ENCI weide). Het maaien en afvoeren met aanvullende nabegrazing geschiedt op gebieden met meer ruigtekenmerken Plateau Zuid, zonneberghelling, Lichtenbergdreef, Paardewei, westhelling, jekerdal en kannerwei, Lucerneakker, Maastrichter stort, cannerstort). De schaapskudde doorloopt een begrazingscyclus (zie hoofdstuk 2).

Begrazing van schrale stukken is zo afgestemd dat de vooral grazige vegetatie is aangevreten zodat de rozetten van de gewenste soorten zich vrij kunnen ontwikkelen in het voorjaar. Daarnaast is het tijdstip van maaien zo afgestemd dat er zaadzetting plaats kan vinden en toch genoeg biomassa middels maaien/begrazen wordt afgevoerd. Daarnaast worden her en der strategisch overhoeken gespaard om het insectenleven een steppingstone te bieden ten behoeve van bloemrijke stukken voor vlinders en overige insecten. Tot op heden gebeurt dit mozaïekbeheer van begrazing door middel van de zogenaamde flexnetten. Daarnaast wordt er geherderd om bijvoorbeeld de paden en andere overhoeken te begrazen. Het beheer van de hellingbossen op de oost- en zuidflanken (Maasbos) is gericht op behoud en ontwikkeling van Eiken-Haagbeukenbossen. In deze bossen vindt nauwelijks beheer plaats. Extensieve groepenkap zorgt voor meer lichtinval die ten goede komt aan de rijke bosflora op de kalkrotsen. Naast groepenkap wordt er een gefaseerd hakhoutbeheer gevoerd met een cyclus van ongeveer acht jaar. De voorjaarsflora profiteert hiervan. Het wordt ook uitgevoerd voor de veiligheid: het zorgt ervoor dat er niet te veel zware bomen groeien op de steile wand. Er is minder erosie dankzij de stabiliserende wortels van het hakhout en aangebrachte stalen netten (Gilissen, 2001). Ook in het ENCI-bos vindt beheer plaats. Indien nodig wordt er groepenkap en winterbegrazing uitgevoerd.

Voor het behoud van vleermuissoorten wordt ook het ondergronds gedeelte van de Sint Pietersberg beheerd. Beheersmaatregelen aan invliegopeningen en luchtcirculatie worden uitgevoerd ten behoeve van de omstandigheden in het grottenstelsel voor overwintering van vleermuizen. Natuurmonumenten voert deze werkzaamheden uit in samenwerking met de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven (SOK).

Zoals eerder in paragraaf 1.7.2 is beschreven, vindt ook akkerbeheer plaats, gericht op behoud en ontwikkeling van zeldzame akkerkruiden die als voedselbron dienen voor insecten en (kleine) zoogdieren.

Verder worden ook de graften, holle wegen en bermen beheerd, gericht op behoud van natuur- en cultuurhistorische waarden, door middel van begrazing en handmatige kap.

Stichting Het Limburgs Landschap

Het Limburgs Landschap richt zich op behoud en ontwikkeling van zowel de natuurlijke als ook cultuurhistorische waarden van het gebied. Het beheer is vooral gericht op de verbetering van de ontwikkeling van de bosranden, het herstellen van de cultuurhistorische en landschappelijke aspecten direct rond het kasteel Neercanne en op realisatie van extensief landbouwgebruik (Bosland Adviesbureau, 2001). Het beheer bestaat uit het ontwikkelen van grasland tot een zoom-mantel vegetatie als buffering voor het hellingbos. Om bosontwikkeling te voorkomen wordt incidenteel begraasd. Op overige graslanden wordt hooilandbeheer gevoerd, aangevuld met begrazing.

In het Cannerbos worden niet-inheemse boomsoorten geringd. In het noordelijke deel van het bos, daar waar op plaatsen ook kalk dagzoomt of dicht onder de oppervlakte aanwezig is, wordt door een beperkt hakhoutbeheer, getracht meer dynamiek in het bos te krijgen, zodat de vegetatie van het lichtere middenbos tenminste hier wordt behouden (Bosland adviesbureau, 2001).

5.3. Jacht, faunabeheer en schadebestrijding

Uitoefening van jacht in het kader van de Flora- en faunawet (Ff-wet) is niet toegestaan in Beschermd Natuurmonumenten. Ook niet in (oude) Beschermd natuurmonumenten, gelegen in Habitatrictlijngebieden (art. 46 lid 3 sub c Ff-wet). Schadebestrijding is niet verboden en is geregeld in het Faunabeheerplan of Gedeputeerde Staten kunnen voor bepaalde soorten ontheffing verlenen op basis van de Ff-wet ter voorkoming van risico's voor de volksgezondheid en verkeersveiligheid en schade in de agrarische sector. In het Natura 2000-gebied vindt nog afschot plaats op reguliere landbouwgronden. Limburgs Landschap heeft het jachtrecht voor het Cannerbos tot 13 maart 2013 verhuurd. Er is geen aanleiding dit niet te verlengen (pers. med. A. Ovaa, Limburgs Landschap).

Schadebestrijding vindt plaats in de omgeving van Kanne. Hier worden konijnen geschoten (pers. med. F. Janssen, Natuurmonumenten). In het Natura 2000-gebied komen geen Wilde zwijnen voor, de Muskus- en Beverrat wel.

5.4. Recreatie

Wandelen

De Sint Pietersberg is voor wandelaars opengesteld van zonsopgang tot één uur na zonsondergang op wegen en paden. Dit geldt eveneens voor fietsers en voor auto's, die alleen toegang hebben vanaf Fort Sint-Pieter tot de parkeerplaats aan de Ganzendries.

Op de Sint Pietersberg zijn vijf wandelroutes aanwezig, uitgezet door Natuurmonumenten in samenwerking met Limburgs Landschap en gemeente Maastricht. Er is tevens aansluiting met Belgische wandelpaden. Verder worden er nog andere wandelingen op internet aangegeven waaronder de Sint Pietersbergwandeling (16 km) die deels overlappen met de bestaande routes. Daarnaast ligt het eindpunt van de LAW-route 'het Pieterpad' op de Sint Pietersberg. Verder is er een hondenlosloopgebied aanwezig op het noordelijke plateau van de Sint Pietersberg.

In het Cannerbos worden vooral in het weekend korte wandelingen gemaakt. Er is een dicht padennet in het bosgedeelte aanwezig. Daarnaast loopt er door dit deelgebied een 'wijnwandeling'.

De terreinbeheerders organiseren zelf, of middels het IVN, wandelingen en excursies onder begeleiding van een gids.

Hardloopwedstrijden

Op de Sint Pietersberg vinden diverse hardloopwedstrijden plaats zoals Treechloop (Stichting Zweitlanceurs), Maastrichts Mooiste, voormalige Observantloop (Atletiekvereniging Kimbria) en Wijnbergloop (Atletiekvereniging AV'34). Deze worden onder voorwaarden toegestaan en staan vermeld in de beheervisie van Natuurmonumenten (Gilissen, 2001).

Fietsen

Natuurmonumenten laat fietsers toe op de Van Schaikweg/Popelmondeweg van Maastricht naar Kanne (B). Het is een niet geasfalteerd fietspad. Er is ook een grensoverschrijdende fietsroute, de Jecore-fietsroute (van Maastricht naar Tongeren) die onderdeel is van de knooppuntenroute. Deze route gaat in het Natura 2000-gebied over de Mergelweg en buiten de begrenzing over de Maasboulevard. Het Cannerbos is gesloten voor fietsers.

Paardrijden

Paardrijden is beperkt toegestaan. Natuurmonumenten heeft in samenwerking met twee maneges twee ruitersporen aangewezen. Aangespannen wagens zijn niet toegestaan met uitzondering van twee koetsiers. In het Cannerbos is paardrijden niet toegestaan.

Ondergrondse activiteiten

Deze activiteiten zijn onder bepaalde voorwaarden geregeld in de huidige beheervisie (Gilissen, 2001) van Natuurmonumenten die is opgesteld in het kader van de Natuurbeschermingswet. Hier volgt een korte opsomming van de activiteiten. Voor verdere informatie van dit ondergronds gebruik wordt verwezen naar de beheervisie.

- VVV-excursies, het hele jaar excursies maar in de periode oktober-begin april onder voorwaarden;
- wekelijks bijeenkomst van De Bergmennekes in hun eigen ruimte in het Noordelijk gangenstelsel;
- wekelijks (elke vrijdagavond) bezoek Zonnebergstelsel onder begeleiding van het Platform Regeling Recreatief Berglopen;
- wetenschappelijk onderzoek door Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven en Zoogdierwerkgroep in Noordelijk gangenstelsel en Zonnebergstelsel;
- champignonkwekerij;
- jaarlijkse Kerstmarkt in de tunnel aan de Mergelweg (Nekami-groeve/ speeltuin): Dit vindt al sinds 2001 niet meer plaats vanwege het feit dat de gang aldaar afgekeurd is.
- transformatorruimte in de Van Schaiktunnel door Nutsbedrijven Maastricht.

De ondergrondse activiteiten in de Boschberggroeve en Kasteelgroeve in de Cannerberg zijn deels beschreven in het beheerplan van het Limburgs Landschap. Het gangenstelsel is enkele tientallen kilometers lang. De beide groeves zijn van het Limburgs Landschap. Een kleine gedeelte van de Kasteelgroeve wordt gebruikt door exploitatiemaatschappij Chateau Neercanne voor horeca-activiteiten. De zuidwestelijk ingang wordt gebruikt als landbouwwerktuigstalling. De Bosschberggroeve was in militair gebruik. Momenteel wordt nagedacht over een nieuwe functie.

Een bezoek aan de Jezuietenberg is mogelijk via de Van Schaikstichting, die de groeve ook beheert. Het is mogelijk om de groeve dagelijks te bezoeken. Er zijn ook rondleidingen mogelijk en duren 1,5 uur voor groepen (minimaal 13 personen). Op zon- en feestdagen, alsmede vakanties is de groeve gesloten. De groeve is ook toegankelijk voor rolstoelgebruikers en scootmobielen.

Bij de ingang van de Van Schaik-groeve (locatie speeltuin) dat onderdeel is van het Noordelijke gangenstelsel wordt de wand gebruikt voor abseilactiviteiten en de ingang (de deur) voor handboogschieten (bron: SOK). De Duivelsgrot wordt illegaal bezocht, er zijn bijvoorbeeld sporen van kampvuren.

De Van Schaikstichting beheert ook enkele groeven in het gebied, namelijk de Keel, de Fallenberg en de keldertjes Slavante. Hier wordt voor een goede afsluiting gezorgd, onderzoek gestimuleerd en rust bevorderd. Er wordt gewerkt volgens de gedragscode vleermuizen.

Horeca

Grenzend aan het gebied en in de directe omgeving zijn diverse horecagelegenheden aanwezig. Het café Chalet Bergrust ligt aan de Luikerweg en ligt tegen de begrenzing aan. Zoals hiervoor reeds is vermeld is er ook een horecavoorziening bij midgetgolfbaan Sint Pietersberg.

Op de oostflank ligt het café Buitengoed Slavante. Het is een vertrekpunt voor rondleidingen in de mergelgrotten of wandelingen op de Sint Pietersberg. Er is een muziekkiosk waar in de zomer de lokale harmonie en fanfare spelen. Aan de Lage en Hoge Kanaaldijk liggen diverse horecagelegenheden zoals Bed & Breakfast, café De Grot, café Bel Air en restaurant AW Sluis. Bij het Cannerbos ligt het terrassenkasteel Neercanne dat in gebruik is als restaurant.

Vissen

Ten zuidwesten van de cementfabriek ligt een visvijver van de ENCI. In de Jeker mag niet worden gevestigd, er valt ook weinig te vissen door de slecht waterkwaliteit.

Sportcomplexen

Tussen de Jeker en Sint Pietersberg liggen drie sportterreinen buiten de Natura 2000-begrenzing. Sportcomplex Jekerdal is gelegen aan de Meesenbroekweg en bestaat uit twee voetbalvelden, zes tennisbanen en een atletiekbaan. Verder ligt er een voetbalveld aan de Jeker tussen de Jekermolenweg en Mergelweg en vier tennisbanen aan de Mergelweg en Nekummerweg. Op de Sint Pietersberg, aan de Schutterrijweg liggen vier tennisbanen van de ENCI.

Musea

In Hoeve Lichtenberg is een klein museum aanwezig en er zijn mogelijkheden voor overnachting. Het is alleen te voet of met de fiets bereikbaar. Geparkeerd kan worden bij de voormalige voetbalvelden op het plateau van de Sint-Pietersberg aan de Luikerweg en op de parkeerplaatsen aan de Lage Kanaaldijk bij de ENCI en bij Slavante. Daarnaast is er ook een klein museum in Fort Sint Pieter.

Midgetgolfbaan

Aan de Luikerweg, ten noorden van Fort Sint Pieter ligt midgetgolfbaan Sint Pietersberg. Dit is eveneens een horecagelegenheid met een café en pannenkoekenhuis.

Speeltuin

In de oude Nekamigroeve aan de Mergelweg zijn een speeltuin “De Merregelhoof” en een Outdoor bedrijf (Fun en Fear) gevestigd. Het bedrijf is in 2003 ontstaan uit de speeltuinactiviteiten. Met Natuurmonumenten vinden momenteel gesprekken plaats over legalisering en mogelijk afbouw. De groeve is geschikt voor rotsvegetaties (H6110).

5.5. Agrarisch gebruik

Het Natura 2000-gebied wordt omgeven door agrarisch gebied met hoge landschappelijk waarden. Het bestemmingsplan geeft aan dat deze gronden bestemd zijn voor agrarische doeleinden alsmede voor het behoud of herstel van voorkomende landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden. Voor de gronden binnen Natura 2000-begrenzing geldt een aparte bescherming. Het betreft de gronden van het Jekerdal, de Cannerberg, de Pietersberg-Zonneberg en westhelling Sint Pietersberg.

Met name in het Jekerdal vindt agrarisch gebruik plaats. In het Jekerdal heeft grasland de overhand in het bodemgebruik. Daarnaast zijn er ook akkers met maïs en bieten te vinden.

De agrarische gronden op de Cannerberg bestaan uit grasland en een akker maar de helling ten noorden van het Cannerbos is overwegend in gebruik ten behoeve van de wijnbouw. Sint Pietersberg-Zonneberg is vooral grasland met aan de oostzijde van de Recollectenweg en Ursulinenweg ook akkers en tuinbouw. De westhelling van de Sint Pietersberg wordt in hoofdzaak gebruikt als bouwland. In België, ten zuidoosten van Kanne, liggen ook agrarische gronden, voornamelijk akkers. In tabel ### zijn de verschillende agrarische activiteiten verder uitgewerkt.

Activiteit	Toelichting	Binnen/buiten begrenzing
Grondbewerking	Ondiepe grondbewerking (ploegen, frezen, spitten, egaliseren, etc)	Vindt binnen en buiten de begrenzing plaats.
Gewasbewerking en -verzorging	Bespuiten, bemesten, bewerken grasland (maaïen, schudden, wiersen oogsten etc.), oogsten akkerbouwgewassen (incl. maïs)	Binnen en buiten de begrenzing vindt gewasbewerking en verzorging plaats.
Beweiding alle grazers	Begrazing met rundvee, vleesvee, schapen, geiten, overig op percelen buiten en binnen de begrenzing met- en zonder beheersovereenkomst.	Beweiding van graasdieren vindt binnen en buiten de begrenzing plaats.
Beregening/onttrekking grondwater.	Beregening vindt niet plaats, wel vindt onttrekking grondwater t.b.v. drinkwater vee.	Buiten de begrenzing vindt onttrekken van grondwater plaats.
Lozingen	Afspoelen verhard oppervlak.	Vindt sporadisch buiten begrenzing plaats
Drainage en watergangen	Aanleggen, vervangen en onderhoud.	Buiten de begrenzing zijn afwatersloten en/of drainage aanwezig en worden deze onderhouden.
Afrasteren percelen	Afrasteren met gaas, prikkeldraad, schrikdraad, etc	Binnen/buiten de begrenzing zijn percelen uitgerasterd.
Overige activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> - teeltondersteunde voorzieningen (plastic folie, glas, etc), teeltrotatie; - rooien (hoog) opgaande erfbeplanting; - opslag vaste mest op kopakker; - vrije gewaskeuze; - opslag brandstoffen, chemische stoffen, caravans, etc - be- en verwerkingsactiviteiten - reguliere aan- en afvoer van mest, melk, dieren, etc. - Maatregelen ter voorkoming van wildschade - Activiteiten verbrede landbouw 	Buiten de begrenzing worden deze activiteiten uitgevoerd met uitzondering van aan- afvoeractiviteiten en maatregelen ter voorkoming van wildschade.

Tabel ###: Agrarische activiteiten aan de hand van sectornotitie (Steunpunt Natura 2000 & Arcadis, 2008) in en rondom Sint Pietersberg & Jekerdal.

5.6. Waterbeheer

Het riviertje de Jeker wordt beheerd door Waterschap Roer en Overmaas. Het waterschap richt zich voor de bijdrage aan de Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen op drie thema's: inrichtingsmaatregelen, het opheffen van vismigratieknelpunten en verbeteringen van de effluentkwaliteit van RWZI's. Andere maatregelen op het gebied van waterbeheer, zoals het beheer van flora en fauna, zijn de afgelopen jaren al door het waterschap in de reguliere werkzaamheden ingepast. Voor de Jeker wordt invulling gegeven aan ecologische inrichting (en onderhoud) van de meanderstroken (WRO, 2008). Zo heeft het waterschap de Jeker opnieuw ingericht en verbreed op het traject vanaf Nekum tot in het stadspark van Maastricht. Buiten het Natura 2000-gebied zijn stapelmuurtes van stortsteen aangebracht en er is bij Nekum een vistrap aangelegd.

De Jeker aan Belgische zijde wordt beheerd door diverse Belgische overheden. In België zijn diverse maatregelen genomen door de Vlaamse waterbeheerder waaronder de bouw van een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) voor het (deels) zuiveren van huishoudelijk afvalwater dat geloosd werd op de Jeker. In België grenzen agrarische gronden aan de Jeker waardoor stoffen uitspoelen zoals nutriënten, zware metalen en bestrijdingsmiddelen. De regelgeving in België is minder streng dan in Nederland.

Jaarlijks wordt door Directoraat Generaal Water (DGW), Provincie Limburg en WRO overleg gevoerd met het Ministerie van het Waals gewest. Er worden informatie en gegevens uitgewisseld met betrekking tot de waterkwaliteit en -kwantiteit, milieucalamiteiten, etc. Met Vlaanderen vindt structureel overleg plaats in het Stroomgebiedcomité Thornerbeek, Jeker en Voer dat sinds 1992 actief is. Er wordt hierbij gesproken over gezamenlijk aanpak van de waterkwaliteit (WRO, 2008).

Sedert begin 2008 is tussen Nederlandse, Vlaamse en Waalse partners intensief samengewerkt om te komen tot een grensoverschrijdend project voor de stroomgebieden van de Jeker, de Voer, de Berwijn en de Geul/Gulp. Hierbij is toegewerkt naar een gezamenlijk Interreg-IV project gericht op samenwerking aan de verbetering van de kwaliteit van de watersystemen binnen de stroomgebieden van de Geul/Gulp, Voer, Berwijn en de Jeker.

Het belang van Nederland is daarbij vooral dat er projecten worden uitgevoerd die leiden tot een verbetering van de ecologische en chemische kwaliteit van de betreffende beken, waarbij zeker ook in Nederland uit te voeren beekverbeteringen, alsook het opheffen van migratiebelemmeringen of het verbeteren van vispassages tot de mogelijkheden behoren.

5.7. Grondwateronttrekkingen

In de directe omgeving van het Natura 2000-gebied vinden diverse onttrekkingen plaats. Drie ervan liggen aan de westzijde van de Maas en drie aan de oostzijde. De onttrekkingen aan de oostzijde zijn niet opgenomen in het beheerplan want deze hebben geen invloed op het Natura 2000-gebied. Hieronder zijn in tabelvorm de onttrekkingen weergegeven zoals die bekend zijn bij de provincie.

Locatie	Eigenaar	Onttrekking m3/jaar	jaar	Vergunde hoeveelheid m3/jaar
Lage kanaaldijk 115 Maastricht	ENCI BV	923.791	2007	1.100.000
Zwembad Jekerdal Maastricht	Zwembad Jekerdal	15.000	2007	15.000
Vijver kasteel Neercanne Maastricht	Limburgs Landschap	9.000	2008	1.250

Tabel ### Grondwateronttrekkingen omgeving Sint Pietersberg & Jekerdal

ENCI

Het grondwater met een maximum van 1,1 miljoen m³ wordt onttrokken voor het winnen van kalksteen in de groeve Sint Pietersberg. De ENCI heeft een ontgrondingsvergunning om tot een diepte van 5 meter +NAP kalksteen te winnen. Het grondwater wordt eveneens tot een niveau van 5 meter +NAP onttrokken door

middel van een open bemaling uit een pompvijver. Deze onttrekking kan gezien worden als een langdurige bronbemaling (Besluit GS van 29 augustus 2000, kenmerk CC7520).

De ENCI heeft een ontgrondings- en daaraan gekoppelde onttrekkingsvergunning tot 31 december 2009. In 2008 heeft ENCI een vergunning aangevraagd voor een periode tot 2015/2020.

Vijver kasteel Neercanne

Het betreft een vergunning van Waterschap Roer en Overmaas aan Stichting het Limburgs Landschap om de vijver van het kasteel Neercanne van voldoende water te voorzien. Het Limburgs Landschap mag maximaal 25 m³/dag tot een maximum van 1.250 m³/jaar onttrekken. De prognose voor 2008 was 9.000 m³. Overigens lukt het niet om op deze wijze de vijver waterhoudend te houden. Het Limburgs Landschap overweegt komende jaren een lemen bodem in de vijver te leggen, om de waterhoudendheid te verbeteren.

Landbouw

Ten behoeve van de landbouw vinden kleinschalige grondwateronttrekkingen plaats. Het betreft voornamelijk onttrekkingen van minder dan 10 kuub per uur, waarvoor alleen een meldingsplicht geldt.

5.8. Nutsvoorzieningen

Aan de Luikerweg bij Chalet Bergrust is een terrein gelegen dat in het bestemmingsplan vermeld staat als 'openbare nutsbedrijven'. Het terrein is eigendom van Waterleidingmaatschappij Limburg (WML). Het betreft een drukvermeerderingsinstallatie om druk op de waterleiding te houden, een ondergronds waterreservoir en bijbehorend leidingwerk. Verder liggen er binnen de Natura 2000-begrenzing geen ondergrondse leidingen, met uitzondering van elektriciteit.

Productiemiddelen waterwinning (leidingen en putten) Waterleiding Maatschappij Limburg

Binnen de Natura 2000-begrenzing ligt een leiding van WML, evenwijdig aan de Luikerweg. Langs de Susserweg ligt een (hoofd)leiding, net buiten de begrenzing.

Conform de algemene exclaveringsformule in het aanwijzingsbesluit maken bestaande bebouwing, bouwwerken, tuinen, erven en verhardingen geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daar in het aanwijzingsbesluit expliciet van is afgeweken. In het geval van Natura 2000-gebied de Sint Pietersberg & Jekerdal betreft het een drukvermeerderingsinstallatie met ondergronds waterreservoir aan de Luikerweg.

Voor productiemiddelen in het kader van de waterwinning betekent dit dat pompstations, bijbehorende bestaande bouwwerken, de directe omgeving daarvan, kunstmatig verharde wegen, pleinen, parkeervoorzieningen met inbegrip van de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten, die intensief worden onderhouden (vallende onder tuinen, verhardingen danwel erven), niet behoren tot het Natura 2000-gebied. In deze terreinen is sprake van cultuurgroen, met intensief en semi-intensief beheerd groen (Beheersvisie WML).

De grotere terreinen buiten de directe invloedssfeer van de bedrijfsgebouwen en installaties, hebben primair een beschermingsfunctie voor bodem en grondwater. Hier is het beheer gericht op het benutten van ecologische potenties en mogelijkheden voor spontane vegetatie-ontwikkelingen. De kwalificerende habitattypen en soorten zullen in veel gevallen onderdeel uitmaken van deze gebieden, en gebaat zijn bij het beheer dat hier wordt gevoerd.

Door de waterleidingmaatschappijen is een gedragscode opgesteld (de Rijk & Doomen, 2007). Deze code geldt voor bestendig beheer en onderhoud. Hieronder worden activiteiten verstaan die een voortzetting zijn

van een praktijk die gericht is op het behoud van de bestaande situatie. Hoewel de gedragscode een instrument is gericht op beschermde soorten volgens de Flora- en faunawet, garandeert dit wel dat zorgvuldig met de aanwezige natuurwaarden wordt omgegaan en dat bij ingrepen met mogelijk negatieve effecten op natuurwaarden, met behulp van ecologische expertise, gezorgd dat deze effecten worden voorkomen. De gedragscode geeft daarmee inzicht in de wijze waarop beheer en onderhoud plaatsvinden en hoe hierin rekening wordt gehouden met de natuurwaarden.

De gedragscode geldt voor de onderstaande beheerobjecten en werkzaamheden. In de derde kolom staat aangegeven of deze activiteit voor dit Natura 2000-gebied van toepassing is.

Deelproces waterwinning	Activiteit	Van toepassing
Waterwinning	Uitbaggeren spoelvijver	nee
	Plaatsen peilbuizen, productieputten en putregeneratie	nee
	Onderhoud pompstation en overige bedrijfsgebouwen	nee
	Beheer en onderhoud van afsluiters, brandkranen en spuitpunten en terreinleidingen	nee
Leidingen en kabels met toebehoren	Vervanging op bestaand tracé, inbouw en reparatie	ja
	Het boven leiding- en kabeltracé's uitdunnen van houtige vegetatie i.v.m. bereikbaarheid	ja
	Plaatsing en onderhouden van aanwijzingsborden	ja
Oppervlaktewater	Onderhoud beschoeiing, steigers, dammen, sluizen en duikers	nee
	Schonen van watergangen en maaien van oever	nee
	Baggeren van waterbodems	nee
Houtige vegetatie	Werkzaamheden aan houtige beplantingen	ja
Faunabeheer	Populatie van grote grazers beheren	nee
	Onderhoud en plaatsen van hekken, afrasteringen en wildrasters	ja
Extensief beheer natuurterreinen	Maaien van natuurterrein	nee
	Maaien van rietland	nee
	Verwijderen exoten	nee
Gazons, borders en plantsoenen	Maaien, verticuteren en inzaaien van cultuurgrasland	nee
	Schoffelen en aanplanten borders en plantsoenen	nee
Infrastructuur	Bestrijding van begroeiing en gladheid op wegen en paden	nee
	Onderhoud van paden en wegen	ja

De gedragscode richt zich op het voorkomen van schade aan de aanwezigheid van een beschermde soort bij de uitvoering van werkzaamheden. Men dient te weten waar een beschermde soort zich bevindt, voordat eventuele werkzaamheden plaatsvinden, zodat schade kan worden voorkomen. Andere criteria uit deze gedragscode zijn onder meer:

- Houd het werkterrein zo klein mogelijk.
- Houd de doorlooptijd zo kort als redelijkerwijs mogelijk is.
- Maak zoveel mogelijk gebruik van vaste wegen, sporen en paden.
- Laat de strooisellaag, bodem en vegetatie zoveel mogelijk intact.
- Gebruik een methode die zo min mogelijk verstoring geeft (geluidsoverlast, betreding en omwoelen van de bodem).

- Vrijkomend hout en takken bij voorkeur afvoeren. Indien afvoer geen optie is, de takken op hopen of rillen leggen op plekken die al ruiger zijn (bijvoorbeeld met bramen of brandnetels).
- Overleg met ecooloog/coördinator terreinbeheer over welke voorzorgsmaatregelen van toepassing zijn en genomen moeten worden.

Indien een aannemer wordt ingeschakeld, worden afspraken gemaakt over de wijze waarop de aannemer/uitvoerder het werk dient uit te voeren.

5.9. Woondoeleinden

Ten noorden van het Natura 2000-gebied Sint Pietersberg & Jekerdal ligt de stad Maastricht en ten zuiden het Belgische dorp Kanne. Aan de Mergelweg (noord) en Lage Kanaaldijk ligt een hoge concentratie aan bebouwing (Sint Pieter). Verder liggen er buiten de Natura 2000-begrenzing diverse kavels met de bestemming woondoeleinden.

5.10. Delfstoffenwinning en industrie

Ten zuiden van Maastricht en ten westen van de Maas vindt een grootschalige mergelwinning plaats in een dagbouwgroeve van de ENCI. Na de Eerste Wereldoorlog is een begin gemaakt met de afgraving van de Sint Pietersberg ten behoeve van de cementindustrie. Vanaf de jaren '30 is het concessiegebied voor mergelwinning vastgesteld waarna deze diverse malen is vergroot. De ENCI delft kalksteen in de huidige vastgestelde concessiegrens (zie POL-kaart par. 4.1.1) tot 5 meter +NAP. De ENCI heeft in 2008 een milieu- en ontgrondingsvergunning aangevraagd voor het winnen van mergel tot 2015-2020 (Pm. Momenteel nog in procedure). Hieronder staan de ontgrondingsvergunningen (tabel ###) vermeld.

Bedrijf	Locatie	Gemeente	Aanvraag definitief	Geldig tot
ENCI	Lage Kanaaldijk 115	Maastricht	2009	2015-2020

Tabel ### Ontgrondingsvergunningen

Transport Kalksteen

De afgegraven kalksteen wordt met een quarry truck over de groeefvloer naar de brekerinstallatie op de productielocatie voor klinker en cement afgevoerd. Het gebroken materiaal wordt kort opgeslagen in het mengbed en verwerkt tot klinker en cement. Het intern transport van kalksteen vindt plaats op dezelfde tijdstippen als de kalksteenontgraving: iedere dag van 6.00 uur 's morgens tot 22.00 uur 's avonds.

Productie van klinker en cement

In de brekerinstallatie wordt de kalksteen gebroken in kleinere brokken. Deze brokken worden over een zeef geleid, waarbij de silix (vuursteen) wordt uitgezeefd. De kalksteen wordt getransporteerd naar een droogtrommel, waar het vocht uit de kalksteen wordt verdampt. De gedroogde kalksteen wordt in een meelmolen gemengd met andere grondstoffen als kiezelzuur, aluminiumoxide en ijzeroxide en wordt vermalen tot een zeer fijn meel. Daarna wordt het meel bij een temperatuur van 1450 graden Celsius gebrand tot 'klinker'. De klinker wordt vervolgens met vliegias, hoogovenslak, kalkmeel of gips vermalen tot cement (Arcadis, 2007).

5.11. Verkeer

Er zijn slechts enkele wegen waar auto's zijn toegestaan. Binnen het Natura 2000-gebied zijn dat de Luikerweg, Ganzendries, Schutterijweg, Mergelweg en de Cannerweg. De eerste drie worden grotendeels

gebruikt door recreanten om de parkeerplaats aan de Luikerweg te bereiken. De Mergelweg en Cannerweg (met buslijn) zijn doorgaande wegen en worden met name in het voorjaar en zomer veelvuldig gebruikt door toeristen. Ook zijn dit verbindingswegen met België. Buiten het gebied liggen nog de Ursulinenweg, Recollectenweg, Maasboulevard en Hoge Kanaaldijk.

5.12. Militaire doeleinden

Tot 2002 was in de Cannerberg een Navo-bunker gevestigd, die in gebruik was als ondergronds commandocentrum. In 2002 is dit Nato-complex buiten gebruik gesteld en overgedragen aan de eigenaren gemeente Maastricht en Stichting het Limburgs Landschap. De bunker heeft momenteel geen functie. Over de toekomstige functie wordt nog gesproken. Het ondergrondse stelsel is sterk verontreinigd met asbest en plaatselijk is een verontreiniging met olie aanwezig. De asbestsanering zal in 2009 worden afgerond. Verder ligt er op de Sint Pietersberg nabij de voormalige sportvelden aan de Ganzendries (nu jong aangeplant bos) een voormalige schietbaan van Defensie. De grond is zeer sterk verontreinigd met lood. Nadere besluitvorming over een mogelijke sanering moet nog plaatsvinden.

5.13. Cultuurhistorie

In het gebied zijn diverse cultuurhistorische gebouwen aanwezig zoals het Fort Sint Pieter, Terrassenkasteel Neercanne, Watermolen Nekum, Franse Batterij (Tombe), Hoeve Zonneberg en Hoeve Lichtenberg inclusief bakhuis, torenruïne, botanische tuin, kapelletje en Sint Pietersmuseum op de Lichtenberg. Verder zijn de grotten/gangenstelsels met sporen van blokbreektechnieken, opschriften en afbeeldingen van grote cultuurhistorische waarde.

5.14. Toekomstige ontwikkelingen

In dit hoofdstuk is het bestaand gebruik in en rondom de Sint Pietersberg & Jekerdal geanalyseerd. Onderstaande ontwikkelingen worden in dit beheerplan niet getoetst op mogelijk significante negatieve effecten in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Zij zullen te zijner tijd een aparte Habitattoets ondergaan.

Plan van Transformatie

Nadat de ENCI stopt met het winnen van mergel, wordt de groeve een natuurgebied met 'verborgen valleien'. Dit gebied biedt dan mogelijkheden voor een gecombineerd recreatieterrein met beschermd natuurgebied waar ruimte is voor natuurontwikkeling. De fabriek zal vermoedelijk wel blijven bestaan en cement produceren met mergel uit België (Energiegids, 2008).

Er is op hoofdlijnen brede overeenstemming over het gewenste eindbeeld voor de groeve en het bedrijventerrein. De groeve wordt in hoofdzaak natuur met recreatie en cultuur als belangrijke nevenfuncties. Voorzieningen zijn gewenst, maar moeten het natuurlijk beeld niet overheersen. De transformatie op het bedrijventerrein naar innovatie, duurzaamheid en differentiatie in bedrijven wordt verwelkomd.

Het gehele gebied wordt ingedeeld in zones. Aan de noordzijde van het bedrijventerrein blijft een zone voor bedrijfsmatig gebruik (maalterij). Aan de noord- en westzijde van de groeve is een zone voor stille natuur. In de tussenliggende zones wordt het gebruik richting groeve steeds minder intensief.

6. TOETSING BESTAAND GEBRUIK

Op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is het verboden om zonder vergunning projecten of andere handelingen te verrichten die de kwaliteit van beschermde habitats of soorten kunnen aantasten. Gebruik dat, al dan niet onder voorwaarden, geen significante schade toebrengt aan de natuurwaarden, wordt als zodanig benoemd in dit beheerplan. Hiervoor is geen natuurbeschermingswetvergunning noodzakelijk. In dit verband wordt een toetsing bestaand gebruik uitgevoerd.

Toetsing bestaand gebruik wordt uitgevoerd om te beoordelen welke activiteiten binnen een gebied uitgevoerd kunnen worden zonder dat zij schade berokkenen aan beschermde habitats of soorten. Tevens is het van belang te kijken welke maatregelen gereguleerd moeten worden, zodanig dat zij geen schade meer veroorzaken. Dat wil zeggen dat er beperkende voorwaarde aan die activiteit gesteld worden, bijvoorbeeld een wegafsluiting in de avonduren of het regelen van maaidata bij het onderhoud aan wegbermen. Daarnaast is het ook van belang om te bepalen voor welke activiteiten een vergunningsprocedure opgestart dient te worden, omdat bij voorbaat niet kan worden uitgesloten dat significante schade optreedt. Als laatste bestaat er nog een categorie die niet wenselijk is, omdat deze activiteit zo schadelijk is dat hiervoor in beginsel geen vergunning kan worden verleend. Het gaat hierbij dus expliciet niet om nieuwe activiteiten en autonome ontwikkelingen.

Om te beoordelen welke effecten bestaand gebruik heeft zijn de bestaande activiteiten toebedeeld aan één of meerdere categorieën. Deze categorieën zijn hieronder weergegeven (Steunpunt Natura 2000, 2008):

1) Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen

Dit zijn bestaande gebruiksvormen waarvan aangenomen kan worden dat ze geen noemenswaardig negatieve effecten hebben op de huidige Natura 2000-instandhoudingsdoelen. Er hoeven geen wijzigingen of aanvullende mitigerende maatregelen plaats te vinden ten opzichte van regelingen en voorwaarden in de huidige situatie.

2) Gebruiksvorm in beheerplan met wijzigingen/maatregelen

Dit zijn bestaande gebruiksvormen die kunnen leiden tot negatieve effecten op bestaande Natura 2000-waarden en waarvoor wijzigingen of aanvullende mitigerende maatregelen nodig zijn. Negatieve effecten bestaan bijvoorbeeld uit verslechtering van de kwaliteit van de aangewezen habitattypen of de natuurlijke habitats van de aangewezen soorten, of zijn een versturende factor voor de soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden zijn aangewezen. Een verslechtering of een verstoring kan worden gemitigeerd wanneer aan gebruiksvormen algemene mitigerende voorwaarden in beheerplannen kunnen worden verbonden, waardoor deze gebruiksvormen niet structureel inwerken op de bestaande Natura 2000-waarden van het gebied. Dit kunnen zijn: tijdelijkheid van de activiteiten, ruimtelijke zonering, seizoensperiode en vermindering van intensiteit van de activiteiten.

3) Gebruiksvorm niet in beheerplan, vergunningsprocedure

Dit zijn bestaande gebruiksvormen waarbij de negatieve effecten niet met algemene regels in beheerplannen gemitigeerd kunnen worden. Indien de effecten van bestaande gebruiksvormen onvoldoende bekend zijn wordt de gebruiksvorm in eerste instantie ook in deze categorie geplaatst. Dit

volgt uit het voorzorgsbeginsel: als niet bekend is welk effect een gebruiksvorm heeft, dan moet deze eerst getoetst worden. Op basis van nader onderzoek kan de gebruiksvorm toch mogelijk (al dan niet met mitigerende maatregelen) in het beheerplan opgenomen worden (categorie 2).

4) Gebruiksvorm niet in beheerplan

Het betreft illegale of ongewenste activiteiten. Dit zijn bestaande gebruiksvormen, die ongewenste negatieve effecten hebben en/of überhaupt niet gewenst en/of verboden zijn.

Op basis van de aanwezige kennis en gebruik makend van bestaande protocollen zijn de verschillende vormen van huidig gebruik uit hoofdstuk 5 beoordeeld. De beoordeling is zowel afhankelijk van het effect, als ook van de omvang. Bijvoorbeeld: Als één Rugstreeppad zich in het leefgebied langs een weg bevindt doodgereden wordt, zal dit nog geen significant negatief effect hebben op de gehele populatie, hiervoor zijn andere sleutelfactoren veel belangrijker. Ligt deze weg echter tussen een migratieroute van een soort en wordt een groot aantal dieren doodgereden dan is verkeer wel een belangrijke factor in het voortbestaan van de populatie.

Per habitatype en per habitatsoort zijn andere factoren/of knelpunten van belang. Voor Sint Pietersberg & Jekerdal zijn alle storende factoren samengevat in een effectenindicator. Daarom zijn hieronder de gevoeligheden weergegeven voor de belangrijkste vormen van gebruik, ontleend aan de data van de effectenindicator van Alterra/LNV (www.minlnv.nl). Dit zijn algemene beschrijvingen van mogelijke verstoringfactoren, die niet specifiek op en rondom Sint Pietersberg & Jekerdal hoeven te gelden. De effecten worden weergegeven in figuur 6.1. Bij het bepalen in welke categorie een activiteit valt is wel gebruik gemaakt van deze verstoringfactoren maar niet iedere activiteit is per factor uitgewerkt. Daarnaast is nog als belangrijke toets of iets wel of geen negatieve effecten voor een habitatype of –soort heeft gebruik gemaakt van de Sectornotities voor de verschillende sectoren. Hierin wordt per sector uitgewerkt welke activiteiten in welke categorie thuishoren zodat makkelijk te beoordelen is of een activiteit in een beheerplan thuishoort of dat er een vergunningplicht bestaat voor die activiteit (Steunpunt Natura 2000, 2008).

Storende factor	oppervlakteverlies	versnippering	verzuring	vermesting	verzoeting	verzijing	verontreiniging	verdroging	vernatting	verandering stroomsnelheid	verandering overstromingsfrequentie	verandering dynamiek substraat	geluid	licht	trilling	optisch (o.a. mensen)	mechanische effecten	verandering in populatiedynamiek	bewuste verandering soortensamenstelling
Beken en rivieren met waterplanten	2	2	1	3	3	1	2	1	3	2	3	2	4	4	4	2	2	2	2
* Pionierbegroeiingen op rotsbodembodem	2	2	1	1	3	1	2	3	1	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2
* Kalkgraslanden	2	2	1	2	3	1	2	3	1	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2
* Heischrale graslanden	2	2	5	2	3	1	2	3	1	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2
Glanshaver-/vossenstaarthooilanden	2	2	2	2	3	1	2	2	2	4	2	4	4	4	4	2	2	2	2
Eiken-haagbeukenbossen	2	2	2	2	3	1	2	2	2	4	4	4	4	4	4	2	2	2	2
Gaffellibel	1	1	2	1	4	1	1	2	3	1	2	1	5	5	5	2	5	2	5
* Spaanse vlag	1	2	2	3	4	3	1	1	3	4	3	1	5	5	5	3	3	2	5
Meervleermuis	2	1	3	1	4	2	2	2	3	2	3	5	2	2	2	2	5	2	2
Ingekorven vleermuis	1	2	3	3	4	3	2	3	3	4	4	5	2	2	2	2	5	2	2
Vale vleermuis	1	1	3	2	4	3	2	3	3	4	4	5	2	2	2	2	5	2	2

1	zeer gevoelig
2	gevoelig
3	niet gevoelig
4	n.v.t.
5	onbekend

(* prioritaire habitattypen en -soorten)

Tabel ###: Effectenindicator (Bron: www.minInv.nl).

Wanneer de activiteiten en/of handelingen van een gebruiksvorm veranderen, dienen deze buiten dit beheerplan om getoetst te worden aan de Habitatrictlijn door middel van een habitattoets. Dit geldt ook voor nieuwe gebruiksvormen.

Omdat bij de toetsing van het bestaand gebruik aan de instandhoudingsdoelen het ontwerp aanwijzingsbesluit leidend is moet er wat betreft de vleermuizen getoetst worden aan het overwinteringsgebied. Hoewel er tot voor kort gedacht werd dat de ondergrondse groeven alleen gebruikt werden als locatie voor de winterslaap, blijkt uit recent onderzoek dat deze winterbiotopen al vanaf augustus door zwermende vleermuizen gebruikt worden (zie paragraaf 2.9, 2.10 en 2.11). De zwermactiviteiten bij de ingang van de groeve zullen bij de toetsing van bestaand gebruik meegenomen worden, omdat dit gebruik van de groeve ingangen hoort bij het gebruik van het overwinteringsgebied.

6.1. Natuurbeheer

Natuurmonumenten

Continuering van het huidige beheer zoals beschreven in hoofdstuk 5 leidt minimaal tot behoud van habitattypen en -soorten. De instandhoudingsdoelen komen overeen met de doelstellingen van de beheerders. De mechanische werkzaamheden die noodzakelijk zijn voor natuurbeheer zoals maaien, begrazen, kappen zorgen voor een positief effect op de instandhoudingsdoelen. Deze werkzaamheden vinden buiten kwetsbare perioden van de soortgroepen plaats (mede op basis van de gedragscodes Zorgvuldig Bosbeheer en Natuurbeheer) waardoor er geen verstoring optreedt. Begrazing op de Sint Pietersberg is zo goed mogelijk afgestemd op de ontwikkeling van de verschillende habitattypen. Natuurmonumenten geeft echter wel aan dat de capaciteit momenteel onvoldoende is. Daarnaast vormt het beheer van de Duivelsgrot een knelpunt vanwege instortingsgevaar.

De afgelopen jaren heeft het natuurbeheer op de Sint Pietersberg een positief effect gehad op de ontwikkeling van de Kalkgraslanden, Heischrale graslanden en Pionierbegroeiingen op rotsbodem. Momenteel lijkt de ontwikkeling te stagneren. Het is onduidelijk waar dit precies aan ligt, maar waarschijnlijk spelen natuurlijke beperkingen, zoals zaadverspreiding, en een te hoge atmosferisch stikstofdepositie hier een belangrijke rol in (zie hoofdstuk 2). Het is daarom onduidelijk of het binnen de eerste beheerplanperiode gaat lukken om de kwaliteit van de aanwezige habitattypen verder te verbeteren. Het huidige natuurbeheer streeft hier echter wel naar en heeft dus geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen. Zoals eerder is aangegeven is beperkte zaadverspreiding een knelpunt voor ontwikkeling van de verschillende graslanden op de Sint Pietersberg. Vanwege de huidige wet- en regelgeving is het (nog) niet mogelijk om een uitwisseling van de schaapskudde tussen Nederland en België te laten plaatsvinden. Aan Belgische zijde komen beter ontwikkelde habitattypen voor en zaden kunnen door een grensoverschrijdende schaapskudde op het Nederlands deel van de Sint Pietersberg verspreid worden.

Limburgs Landschap

Continuering van het huidige beheer zoals beschreven in hoofdstuk 5 leidt tot behoud danwel verbetering van het habitatype Eiken-haagbeukenbossen (H9160). Het actuele (bos)beheer draagt daarom bij aan de realisatie van het instandhoudingsdoel. Deze werkzaamheden vinden buiten kwetsbare perioden van de soortgroepen plaats (mede op basis van de gedragscodes Zorgvuldig Bosbeheer en Natuurbeheer) waardoor er geen verstoring optreedt.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.2. Jacht, beheer en schadebestrijding

Deze vorm van bestaand gebruik kan door betreding, verstoring door mensen en vervuiling een negatief effect op de instandhoudingsdoelen hebben. Wanneer betredingsgevoelige habitattypen in het kader van jacht, beheer of schadebestrijding betreden worden kan dit negatief zijn voor dit habitatype. Dit is niet het geval voor de Sint Pietersberg & Jekerdal. Verstoring door mensen kan het gevolg zijn van geluid (bijvoorbeeld schieten) en fysieke verstoring, doordat soorten verstoord worden door aanwezigheid van mensen (Altenburg & Wymenga, 2008). Wanneer dit niet in de buurt van voor geluid gevoelige soorten gebeurt worden geen negatieve effecten van geluid op de instandhoudingsdoelen verwacht. Dit laatste is het geval voor dit Natura 2000-gebied.

In het verleden werd veel met loodhagel geschoten. Een aantal soorten vogels had hierdoor last van loodvergiftiging door het eten van hagelkorrels. Vanaf 1993 is het gebruik van loden hagelkorrels verboden.

De munitie is vooral vervangen door het niet toxische staal en bismut. Daarnaast wordt echter ook, in mindere mate, zink gebruikt. Dit is slechts bij hoge concentraties giftig (Altenburg & Wymenga, 2008). Gezien de huidige intensiteit van jacht, beheer en schadebestrijding wordt niet verwacht dat deze hoge concentraties bereikt zullen worden. Er worden dan ook geen negatieve effecten als gevolg van vervuiling op de instandhoudingsdoelen verwacht.

Bij de bestrijding van Muskus- of Beverratten kunnen effecten op de instandhoudingsdoelen worden verwacht wanneer kwetsbare habitattypen worden betreden of wanneer er bij de vangmethoden onvoldoende rekening wordt gehouden met het mogelijk bijvangen van andere watergebonden fauna. Het waterschap Roer en Overmaas werkt volgens de landelijke Gedragscode voor bestrijding van Muskus- en Beverratten, opgesteld door de Landelijke Coördinatiecommissie Muskusrattenbestrijding. Op grond hiervan worden effecten op de instandhoudingsdoelen bij de Jeker (H3260 en H1037) niet verwacht.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.3. Recreatie

In de beheervisie van Natuurmonumenten (Gilissen, 2001) met bijbehorende recreatieve zoneringskaart wordt onderscheid gemaakt in twee zones, de kernzone en de rustige zone. Hierin staat beschreven dat de kwetsbare natuurwaarden, waaronder de habitattypen, zich vooral in de kernzone bevinden. Hier wordt gestreefd naar extensieve recreatie zodat het rustig blijft voor de natuur alsmede de recreant. Het minder kwetsbare deel, het plateau, kan de recreatiedruk opvangen en hier is ruimte voor diverse recreatievormen. De padenstructuur is enigszins afgestemd op de kwetsbaarheid van de natuurwaarden. Op de juiste wijze zoneren van recreatieve activiteiten is essentieel.

Grootschalige recreatieve activiteiten die grote aantallen mensen aantrekken dienen altijd in overleg getoetst te worden op mogelijke negatieve effecten en zijn derhalve vergunningplichtig, mits niet beschreven in dit beheerplan.

Wandelen

Op de Sint Pietersberg wordt intensief gewandeld. De habitattypen zijn gevoelig voor betreding.

De paden lopen grotendeels door de minder kwetsbare delen van het gebied. De meeste wandelroutes (Plateau en Popelmondedal) liggen langs locaties waar de habitattypen Heischrale graslanden (H6230), Kalkgraslanden (H6210) en Pionierbegroeiingen op rotsbodem (H6110) zich bevinden. Het wandelen op de paden zelf heeft geen negatief effect. Er zijn echter wel aanwijzingen dat er van de paden wordt afgeweken, maar de negatieve effecten zijn vooralsnog nihil.

Het Cannerbos kent een dicht padennetwerk door het bos. Het bos is het habitatype Eikenhaagbeukenbossen (H9160). De voorjaarsflora van dit type is gevoelig voor betreding. Er zijn geen aanwijzingen dat er van de paden wordt afgeweken. Het wandelen op de paden heeft geen negatief effect. Het dichte padennetwerk geeft hiertoe ook geen aanleiding.

Educatieve excursies (boven- en ondergronds) die georganiseerd en begeleid worden door de terreinbeheerder of natuurorganisaties hebben, ondanks dat er regelmatig van de paden wordt afgeweken, geen negatief effect op de habitattypen en -soorten. Kwetsbare plekken worden namelijk zoveel mogelijk ontzien en excursies vinden in overleg met de terreinbeheerder en onder deskundige begeleiding plaats. Daarnaast is de frequentie laag en wordt voor de wandelingen in de gangenstelsels rekening gehouden met de vleermuizen.

Ondanks een hondenlosloopgebied zijn er wandelaars die hun honden buiten dit gebied uit laten en zij zorgen voor verstoring in de vorm van betreding en vermesting. Dit lijkt echter niet een groot knelpunt te zijn. Het aanpassen van de recreatiezonering kan dit fenomeen wel verminderen (zie ook hoofdstuk 8).

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Hondenlosloopgebied

Dit gebied ligt op het plateau dat door Natuurmonumenten is aangegeven als minder kwetsbaar deel van de Sint Pietersberg. Dit deel van de Sint Pietersberg heeft potenties voor de ontwikkeling van Heischrale graslanden (H6230) en Kalkgraslanden (H6210). Desondanks is dit hondenlosloopgebied van cruciaal belang voor de zonering van dit gebruik. Elders op de Sint Pietersberg wordt de druk op de habitattypen kleiner, waardoor de typen daar wel in optimale vorm te behouden en ontwikkelen zijn. Er is een bewuste keuze gemaakt dit gebied niet aan te wijzen als potentieel gebied voor de graslandtypen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Hardlopen

Individuele hardlopers die zich houden aan de paden hebben geen negatief effect. In wedstrijdverband geldt dit niet direct. De jaarlijkse hardloopwedstrijden dienen altijd in overleg plaats te vinden. Het parcours wordt onder voorwaarden toegestaan en staat vermeld in de beheervisie van Natuurmonumenten (Gilissen, 2001). Ervan uitgaande dat deze wedstrijden niet gewijzigd zijn, gelden deze voorwaarden nog steeds en zijn de in hoofdstuk 5 vermelde wedstrijden niet vergunningplichtig.

Pm. Eventueel opnemen van voorwaarden in bijlage of H7 van dit beheerplan.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Fietsen

In het Cannerbos zijn fietsers niet toegestaan. Illegaal fietsen met mountainbikes komt echter op de (wandel)paden af en toe voor. Het fietspad op de Sint Pietersberg ligt langs de randen van enkele habitattypen en doorkruist het leefgebied van de Spaanse vlag (H1078). Zolang fietsers en mountainbikers op de aangewezen en voor hen bedoelde paden blijven zullen er geen negatieve effecten optreden op de habitattypen en -soorten. Met name bij de Duivelsgrot en in het ENCI-bos wordt echter door mountainbikers geregeld van de route afgeweken. Opvallend is dat het hier Waalse mountainbikers zijn, hetgeen mogelijk een gevolg is van de routeaanduiding.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Paardrijden

In tegenstelling tot het Cannerbos is paardrijden in beperkte mate toegestaan op de Sint Pietersberg. De routes zijn goed gezoneerd waarbij kwetsbare terreindelen zijn ontzien (Gilissen, 2001). De routes liggen enkel langs het habitatype Eiken-haagbeukenbossen (H9160). Voor paardrijden geldt in alle terreindelen dat als men op de daarvoor aangewezen ruiterroutes blijft en zich houdt aan de openstellingsregels, er geen negatieve effecten optreden.

Aangespannen wagens zijn niet toegestaan met uitzondering van twee koetsiers. Zij hebben in het kader van de Natuurbeschermingswet van de provincie een ontheffing onder voorwaarden gekregen op de Sint

Pietersberg. Het rijden met aangespannen wagens door deze twee koetsiers op bestaande wegen en paden kan gezien worden als extensieve recreatie en er worden geen negatieve effecten op de habitattypen en -soorten verwacht.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Groeve activiteiten

In het voorgaande hoofdstuk (par. 5.2.5) zijn activiteiten genoemd die onder voorwaarden toegestaan worden. Deze voorwaarden zijn opgenomen in dit beheerplan (par. 7.2). Natuurmonumenten en Limburgs Landschap zorgen er onder andere voor dat de omstandigheden in het hele gangenstelsel van de Sint Pietersberg en Cannerberg zo optimaal mogelijk blijven voor vleermuizen. Verstoring in de winterperiode (eind oktober-begin april) wordt zoveel mogelijk voorkomen door activiteiten onder voorwaarden toe te staan. De drie aangewezen vleermuissoorten zijn gevoelig voor verstoring door licht en trilling. De groeve-ingangen zijn afgesloten voor publiek door middel van traliehekken waardoor verstoring door menselijke activiteiten niet meer mogelijk is. Illegale betreding van de gangenstelsels is verminderd door toezicht maar vindt nog wel plaats. Menselijke activiteiten in groeven tijdens de winterslaap of bij ingangen die doorlopend verlicht worden kunnen een bepaalde mate van verstoring veroorzaken. Enkele groeve-ingangen van de Cannerberg zijn momenteel permanent verlicht. Deze ingangen worden vermoedelijk ook niet door de vleermuizen gebruikt. Tevens is van een deel van het (noordelijke) gangenstelsel bekend dat er nauwelijks vleermuizen overwinteren. Dit kan te maken hebben met het wekelijkse gebruik van de Bergmennekes.

Onlangs is een rapport verschenen over zwermactiviteit van vleermuizen in het najaar voor kalksteengroeven in Limburg (Janssen et al. 2008b). Hieruit blijkt dat al in de nazomer de groeves en de ingangen worden gebruikt door vleermuizen, ook door de drie doelsoorten van dit gebied. Met dit gebruik dient rekening te worden gehouden teneinde de vleermuizen goed te kunnen beschermen. Vleermuizen zijn gevoelig voor licht en trilling. Met name de Ingekorven vleermuis is lichtschuw. In het najaar vinden er 's avonds geen (legale) activiteiten plaats bij de groeves. Behalve bij de ingang van de Cannerberg achter het kasteel is er geen permanente verlichting aanwezig. De ingangen van de Cannerberg zijn gezien de lichtverstoring en horecagebruik niet overal vleermuisvriendelijk. Wel worden de drie aangewezen vleermuissoorten aangetroffen in de Cannerberg, zij het in lage aantallen. De huidige situatie is dus voor verbetering vatbaar. De vleermuistellingen in de winter zijn van essentieel belang voor het volgen van de aantalsontwikkeling van de verschillende soorten. Betreding voor onderzoek komt relatief weinig voor en wordt door deskundigen uitgevoerd volgens de gedragscode vleermuizen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat onderzoek geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen heeft.

Pm. Er moet nader naar de perioden gekeken worden waarin bepaalde activiteiten toegestaan zijn, samen met NM en SLL. Daarnaast moet inzichtelijk worden welke activiteiten in het voorjaar, zomer en nazomer plaatsvinden in de groeven van de Sint Pietersberg (Groeve de Keel, Scharkgroeve, Noordelijk stelsel en Zonnebergstelsel) en Cannerberg (Boschberggroeve, Fallenberggroeve en Apostelgroeve). Dit in verband met soorten die (redelijk) vroeg (Meervleermuis) en laat (Ingekorven vleermuis) zwermen met als doel de paarvorming (Janssen et al. 2008b).

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan met wijzigingen/maatregelen (categorie 2)

Horeca

In en rondom het Natura 2000-gebied zijn enkele restaurants aanwezig. Ze trekken recreanten aan en dragen bij aan de recreatiedruk van het gebied. Voor bezoekers van enkele horecagelegenheden is het gebied vrij toegankelijk. Er zijn echter geen negatieve effecten van optische verstoring als gevolg van betreding door bezoekers van de horeca op de habitattypen en -soorten zijn.

Enkele horecagelegenheden liggen op locaties waar vleermuizen overwinteren en in de nazomer zwermen. Het is mogelijk dat activiteiten voor verstoring zoals licht en trilling zorgen. Aangezien het bij deze recreatieve voorzieningen in de winter over het algemeen rustig is, de ingangen van de grotten niet vrij toegankelijk zijn en de vleermuizen zich diep onder de grond bevinden, zullen er geen negatieve effecten als gevolg van verstoring door geluid optreden. Chalet Bergrust heeft geen negatief effect op de vleermuizen in verband met zwermactiviteiten. In 2005 zijn er door de VZZ geen van de drie aangewezen vleermuissoorten waargenomen in de directe omgeving (Verboom, 2006).

Kasteel Neercanne kan mogelijk voor verstoring zorgen in de 'Kasteelgroeve' door horeca-activiteiten. Een klein gedeelte (inclusief de ingang) van de groeve is in gebruik ten behoeve van het restaurant. Het overgrote deel van deze groeve is afgesloten. Van de Kasteelgroeve zijn vleermuisgegevens bekend tot de winter van 2005/2006. Alle drie habitaatsoorten zijn er waargenomen. Door wijzigingen in de Mijwet is vanaf 2006 niet meer gemonitord. Daardoor is onduidelijk hoe de populaties zich daarna hebben ontwikkeld.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan met wijzigingen/maatregelen (categorie 2)

Vissen

Er wordt niet gevestigd in de Jeker en ook de eventuele visactiviteiten in de visvijver op het ENCI-terrein hebben, gezien de ligging van de habitattypen en aard van de activiteit geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Sportcomplex

Het gebruik van de sportterreinen kan door verstoring door geluid een negatief effect hebben de instandhoudingsdoelen. Er is weinig tot geen verstoring te verwachten omdat deze activiteiten grotendeels overdag plaatsvinden en op het terrein zelf. Er is wel verlichting aanwezig maar de sportvelden zijn afgeschermd door bomen waardoor de vleermuizen in en nabij groeve-ingangen geen negatief effect ondervinden van het licht. Drainage van sportvelden heeft geen negatief (verdrogend) effect omdat er geen grondwaterafhankelijke habitattypen zijn. De activiteiten op de sportcomplexen hebben geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Midgetgolfbaan

Midgetgolven kan door verstoring door geluid en licht een negatief effect hebben de instandhoudingsdoelen. Dit geldt niet voor habitattypen. Vleermuizen zijn gevoelig voor onder andere licht. Met name de Ingekorven vleermuis is lichtschuw. Er is geen permanente verlichting aanwezig en de activiteiten vinden overdag plaats. Wanneer de vleermuizen actief zijn, zijn er geen of minimale activiteiten in de omgeving van het Noordelijke gangenstelsel. Hierdoor zijn er geen negatieve effecten te verwachten voor de vleermuizen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

Museum

De musea Hoeve Lichtenberg en Fort Sint Pieter kunnen door verstoring van geluid en licht een negatief effect hebben de instandhoudingsdoelen. De musea zijn en alleen 's middags op zon- en feestdagen geopend. In de directe omgeving liggen de habitattypen Eiken-haagbeukboss (H9160) en Heischraal grasland (H6230) welke betredingsgevoelig zijn. Voor wandelaars geldt dat indien zij op de paden blijven, er geen negatief effect aan de orde is. De aanwezigheid van musea heeft derhalve geen negatief effect op de habitattypen en -soorten.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.4. Agrarisch gebruik

Het huidige agrarische gebruik op Nederlands grondgebied heeft weinig tot geen negatieve invloed op de habitattypen en -soorten. Dit komt doordat de landbouwgronden gunstig liggen ten opzichte van de habitattypen (op lager gelegen gronden of stroomafwaarts). Binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied liggen nog een aantal agrarische percelen. Deze percelen hebben de EHS-status. Dit betekent dat deze gronden uiterlijk in 2018 voor dat doel moeten zijn gerealiseerd. Op enkele plekken is het inwaaien van meststoffen mogelijk. Dit is echter tot op heden niet aangetoond.

Stikstofdepositie

Met name vermisting, en in mindere mate verzuring, spelen een rol in de vorm van achtergronddepositie van stikstof (N). Alterra geeft in haar rapport (van Dobben & Hinsberg, 2008) de kritische deposities weer van de habitattypen die richtinggevend zijn en waar op termijn naar gestreefd wordt. Deze liggen lager dan de achtergronddepositie op de Sint Pietersberg & Jekerdal. Het type Heischrale graslanden (H6230) met een kritische depositiewaarde van 830 mol N/ha/jaar is het meest gevoelige type van het gebied. Op basis van de landelijke depositiegegevens (www.mnp.nl) blijkt dat de achtergronddepositie van de Sint Pietersberg & Jekerdal ligt tussen de 1780 en 2490 mol N/ha/jaar. Omdat het hier een gebied betreft op de landsgrens is er een aanzienlijk deel van de achtergronddepositie afkomstig uit België. Grensoverschrijdende invloeden vanuit een buurland, vallen niet onder het Nederlandse beheerplannenkader (LNV, Directie Regionale Zaken, 2008).

Sector	Stikstofdepositie (mol N/ha/jr)
Totaal	2135
Aandeel Nederlandse agrarische sector (15%)	320
Aandeel overige Nederlandse sectoren (10%)	214
Aandeel diverse sectoren buitenland (75%)	1601

Tabel ### Aandeel stikstofdepositie per sector op de Sint Pietersberg & Jekerdal

Habitattype	Achtergronddepositie (mol N/ha/jr)	Kritische depositie (mol N/ha/jr)
Beken en rivieren met waterplanten (H3260)	1780 – 2490	>2400
Pionierbegroeiingen op rotsbodem (H6110)	1780 – 2490	1440
Kalkgraslanden (H6210)	1780 – 2490	1510
Heischrale graslanden (H6230)	1780 – 2490	830
Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (H6510)	1780 – 2490	1400
Eiken-haagbeukenbossen (H9160)	1780 – 2490	1400

Tabel ### Kritische depositiewaarden habitattypen en -soorten

Agrarisch gebruik draagt bij aan de atmosferische stikstofdepositie op Sint Pietersberg & Jekerdal. Uit cijfers van het Planbureau voor de Leefomgeving (voorheen het Milieu en Natuur Planbureau) blijkt dat bepaald Nederlands agrarisch gebruik tussen de 10 en 20 procent van de totale stikstofdepositie op dit Natura 2000-gebied voor haar rekening neemt. Tussen de 70 en 80 procent van de totale stikstofdepositie is afkomstig uit het buitenland. Dit betekent dat nog tussen de 10 en 20 procent uit overige Nederlandse bronnen zoals verkeer en industrie afkomstig is (Noorbeek, 2008).

In bovenstaande tabel ### is weergegeven om hoeveel mol per hectare per jaar het op de Sint Pietersberg & Jekerdal gaat. Vervolgens zijn in tabel ### zowel de huidige depositiewaarden als de kritische depositiewaarden per habitattype weergegeven. Omdat er voor habitattoorten geen kritische depositiewaarden bekend zijn, is indien mogelijk de waarde van het meest kritische habitattype waar ze in voorkomen gehanteerd (tabel ###). De huidige depositiewaarden zijn afkomstig van het Planbureau voor de Leefomgeving (bron: www.mnp.nl).

De stikstofdepositie vanuit de lucht is hoger dan de kritische depositie. De kritische depositie is richtinggevend en vormt op dit moment een knelpunt voor alle habitattypen, behalve Beken en rivieren met waterplanten (H3260). Het zorgt voor een bepaalde mate van verzuivering van de aan kalkbodems gebonden graslanden. De staat van instandhouding van de graslanden is geen van alle gunstig. Nagenoeg alle habitattypen hebben een uitbreidings- en verbeterdoelstelling en dus ligt de depositie de doelstellingen in de weg. Wel is er sprake van een landelijke dalende trend van de stikstofdepositie en via bestaande wet- en regelgeving (regulier beleid) voor deze en andere sectoren wordt gestreefd naar een verdere afname van de depositie.

In de 'Community of Practice' (COP) Peelvenen wordt een methode uitgewerkt voor de toetsing van bestaand gebruik in relatie tot ammoniak. Zodra hier meer duidelijkheid over bestaat, zal dat worden toegepast en opgenomen in dit plan.

Conclusie: Gebruiksvorm in relatie tot ammoniak voorlopig niet in het beheerplan.

Reguliere activiteiten

In onderstaande tabel (Quicksan Bestaand gebruik & Natura 2000) worden de landbouwactiviteiten weergegeven rond Sint Pietersberg & Jekerdal. Het betreft voor de hand liggende landbouwactiviteiten op of in de omgeving van agrarische bedrijven/ percelen. Het zijn activiteiten van boeren vanuit hun huidige bedrijfsvoering.

Landbouw activiteiten	Categorie				Toelichting/motivering
	1	2	3	4	
Grondbewerking					
• Ondiepe grondbewerkingen behorend bij normaal landbouwkundig gebruik	x				Sommige grondbewerkingen binnen Natura 2000-gebied kunnen een mogelijk negatief effect hebben afhankelijk van instandhoudingdoelstelling. Dit is niet het geval in dit Natura 2000-gebied.
• Diepe grondbewerkingen	x		x		Categorie 1 indien gereguleerd anders categorie 3
Gewasbewerking en –verzorging					
• Bespuitingen	x	x			Binnen Natura 2000-gebieden is mitigatie mogelijk, afhankelijk van gewas en instandhoudingsdoelen.
• Bemesten	x				Afdoende gemitigeerd door meststoffenwet
• Bewerken grasland beheerpercelen binnen Natura 2000	x				Beheersovereenkomst is afdoende kader
• Bewerken grasland overige percelen in Natura 2000	x				Mitigatie eventueel nodig
• Bewerken grasland overige percelen buiten Natura 2000	x				Goedgekeurde gedragscode Flora- en faunawet
• Oogsten akkerbouwgewassen incl. maïs binnen Natura 2000 en op korte afstand buiten Natura 2000	x				Goedgekeurde gedragscode Flora- en faunawet
Beweiding alle grazers					
• Buiten Natura 2000	x				Geen mitigatie.
• Binnen Natura 2000 met beheersovereenkomst	x				Beheersovereenkomst is afdoende kader
• Binnen Natura 2000 zonder beheersovereenkomst	x	x			Mogelijk extra mitigatie
Beregening					
• Oppervlakte water	x	x			Categorie 2 indien GGOR niet voorhanden
• Grondwater	x	x			Categorie 2 indien GGOR niet voorhanden
Lozingen					
• Proceswater be- of verwerking	x	x	x		N.v.t.
• Afspoeling verhard oppervlak	x				Vindt sporadisch plaats buiten de begrenzing.
• Gietwater intensieve teelten	x				Afgeregeld middels lozingenbesluit W.V.O.
Drainage en watergangen					

• Aanleggen, vervangen en onderhoud drainage in percelen binnen en in directe omgeving van Natura 2000-gebieden	x				Er zijn geen grondwaterafhankelijke habitattypen aangewezen.
• Detail waterhuishouding perceelsniveau in directe omgeving Natura 2000	x		x		N.v.t.
Idem met greppelfrees	x				
Regulier onderhoud watergangen	x	x			categorie 1 indien opgenomen in gedragscode Flora- en faunawet
• Overige					
• Assimilatie belichting	x	x	x		N.v.t.
• Teelt ondersteunende voorzieningen	x	x			
Rooien (hoog) opgaande erfbeplanting	x				
Afrasteren percelen met gaas, prikkeldraad, schikdraad ed.	x	x			Mitigatie mogelijk in verband met vleermuizen.
• Teeltrotatie en vruchtwisseling	x				Binnen Natura 2000 kunnen sommige bewerkingen een negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen. Per beheerplan zonodig mitigeren.
• Opslag mest op kopakker (steekvast), in mestzakken, in mestsilos buiten bouwblok	x				
• Reguliere aan- en afvoer (mest, melk, voeders, dieren, geoogst producten etc)	x				
• Be- en verwerkingsactiviteiten (transport, geluid, landschap)	x				
Opslag brandstoffen, chemische stoffen, caravans	x				
• Maatregelen ter voorkoming wildschade	x				Indien aantoonbaar negatief effect dan categorie 2 of 3.

6.5. Waterbeheer

Waterschap Roer & Overmaas voert geen beheer uit in en langs de Jeker, waardoor spontane ontwikkeling van meanderstroken wordt bevorderd. Daarnaast worden een aantal meanders begraaft door koeien van agrariërs. De twee habitattypen, Beken en rivieren met waterplanten (H3260) en de Gaffellibel (H1037) zijn gebaat bij een half open landschap waarbij de afwisseling tussen beschaduwde en onbeschaduwde oevers de verschillende soorten bevordert. Het huidige beheer zorgt voor deze situatie waardoor er geen sprake is van negatieve effecten.

Onlangs heeft het waterschap maatregelen uitgevoerd in de Jeker. Deze ingrepen hebben als doel het verbeteren van de afvoercapaciteit tegen overstromingen, het opheffen van obstakels voor vissen en het ecologisch verfraaien van het stroomgebied. Deze acties hebben geen negatief effect op het reeds genoemde habitatype.

Zoals eerder aangegeven is de waterkwaliteit wel een knelpunt. De waterkwaliteit van de Jeker is bij de grens matig tot (zeer) slecht door invloeden van de RWZI Tongeren, diverse ongezuiverde afvalwaterlozingen, lozingen van suikerfabrieken en een conservenfabriek in België (Waterschap Roer en Overmaas, 2008). Deze grensoverschrijdende effecten vanuit een buurland, vallen niet onder dit beheerplan

(LNV, Directie Regionale Zaken, 2008). In het interregionaal project 'Aquadra' wordt wel gewerkt aan de verbetering van de waterkwaliteit. Zolang de waterkwaliteit, zowel chemisch als biologisch, niet verbetert, vormt dit een knelpunt voor de instandhoudingsdoelen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.6. Grondwateronttrekkingen

Het Natura 2000-gebied kent geen grondwaterafhankelijke habitattypen en -soorten. Hierdoor hebben de grondwateronttrekkingen geen negatief effect op de instandhoudingsdoelen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.7. Nutsvoorzieningen

Naast het ondergrondse waterbassin van WML zijn er geen ondergrondse (pijp)leidingen aanwezig, met uitzondering van elektriciteit.

Productiemiddelen waterwinning (leidingen en putten)

In het gebied liggen leidingen en een waterbassin (drukvermeerderingsstation). Het waterbassin maakt, zoals aangegeven op grond van de exclaveringsformule, geen deel uit van het Natura 2000-gebied. Aanvoerwegen, leidingen en dergelijke kunnen eveneens liggen binnen de begrenzing van Natura 2000. Negatieve effecten op natuurwaarden worden nu al door middel van een gedragscode zo veel mogelijk vermeden. De gedragscode garandeert, samen met het natuurbeheer in waterwingebieden, dat de negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen minimaal zijn. Wel dient men aanvullend aan deze gedragscode te weten waar de instandhoudingsdoelen zich bevinden, zodat per locatie negatieve effecten op instandhoudingsdoelen ook kunnen worden voorkomen.

In het geval van dit Natura 2000-beheerplan dient men niet specifiek rekening te houden met het voorkomen van de habitattypen en soorten, omdat deze niet op of nabij het vermeerderingsstation en de pijpleidingen voorkomen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.8. Woondoeleinden

Bebouwd en verhard oppervlak zorgt ervoor dat minder regenwater in de bodem kan infiltreren. Verdroging door bebouwing is in dit gebied niet aan de orde. Er zijn geen grondwaterafhankelijke habitattypen aangemeld. Ook kan bebouwing leiden tot versnippering van de leefgebieden van de habitatsorten. Dit is niet aan de orde voor de soorten Spaanse vlag (H1078) en Gaffellibel (H1037) omdat de vlinder een mobiele soort is en van de libel zwerfgedrag bekend is. Daarbij geldt dat de Gaffellibel een complementair doel is en (nog) niet voorkomt in dit gebied. De woningen binnen de Natura 2000-begrenzing in Nederland hebben geen negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.9. Delfstoffenwinning en industrie

Het bedrijf ENCI voert drie afzonderlijke activiteiten uit: de mergelwinning in de groeve, de klinkerbereiding en de cementmaling op het aansluitende industrieterrein. De werkzaamheden ten behoeve van de

mergelwinning beïnvloeden de grondwaterstand en zorgen voor verstoring door trilling, geluid en licht. Daarnaast worden er stoffen (o.a. NOx, SO2 en zware metalen) uitgestoten die bijdragen aan de achtergronddepositie.

Uit de verslechterings- en verstoringstoets (Arcadis, 2007) kwam naar voren dat de activiteiten van de ENCI geen significant negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen. De conclusies van Arcadis werden in een second opinion ook door Alterra (Jagers op Akkerhuis, 2009) ondersteund. Er is echter alleen gekeken naar de invloed op de grondwaterstand, luchtkwaliteit en verstoring door geluid.

Gezien de positieve ontwikkelingen in de vleermuizenstand is het niet aannemelijk dat er significant negatieve effecten zijn als gevolg van verstoring door trilling en licht. Dit neemt natuurlijk niet weg dat het stoppen van de activiteiten een positief effect zal hebben op de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan met wijzigingen/maatregelen (categorie 2)

6.10. Verkeer

Verkeer en vervoer kunnen op verschillende manier invloed hebben op Natura 2000-gebieden. Zo leveren de uitlaatgassen die het verkeer uitstoot een bijdrage aan de totale depositie van voornamelijk stikstof. Landelijk gezien draagt verkeer momenteel 8% bij aan de totale depositie aan verzurende en vermestende stoffen op natuur (Klasberg, 2008). Verkeer heeft door deze bijdrage aan de atmosferische stikstofdepositie een negatief effect op de instandhoudingsdoelen. Verder kan het verkeer bijvoorbeeld invloed hebben via geluid, licht, beweging en versnippering. Voor vleermuizen kan dit negatieve effecten veroorzaken, met name voor de zeer lichtschuwe Ingekorven vleermuis. Straatverlichting is aanwezig in het gebied langs de Mergelweg. Hoewel er zijn geen aanwijzingen dat dit een knelpunt is, zou het aanbrengen van natuurvriendelijke verlichting wel een positief effect kunnen hebben.

Wegen kunnen ook een barrière vormen voor de verspreiding van soorten en zo bijdragen aan de versnippering van hun leefgebied. Volgens de effectenindicator (zie tabel ###) zijn alle habitattypen en -soorten gevoelig voor versnippering. In dit Natura 2000-gebied vormen wegen geen barrière voor de habitattypen en -soorten.

Het beheerplan heeft slechts een beperkte invloedssfeer. Bronnen zoals verkeer zijn niet te reguleren via het beheerplan en vragen om een andere aanpak. Het terugdringen hiervan kan vooral via het landelijke, generieke beleid worden aangepakt, bijvoorbeeld door het op Europese schaal aanscherpen van eisen aan auto's, zoals dat nu reeds in gang gezet is (Wing & IAR, 2008). Dit is daarom een zaak van landelijk of internationaal beleid en valt buiten het vergunningenkader van dit beheerplan. Verkeer is dus niet vergunningplichtig in het kader van dit beheerplan. Wel wordt hier gekeken naar lokale knelpunten. Deze zijn niet aanwezig.

Uit onderzoek (Hille Ris Lambers et al., 2008) naar de effecten van rijksinfrastructuur op Natura 2000-gebieden is gebleken dat de A2, spoorweg Maastricht-Luik en het Albertkanaal geen negatief effect hebben op de habitattypen en -soorten. De meeste depositie vindt plaats binnen enkele honderden meters van de rijksweg. Gelet op de afstand tot dit gebied (circa 1600 meter) zijn er geen of nauwelijks effecten op de instandhoudingsdoelstellingen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

6.11. Militaire doeleinden

De voormalige NAVO-bunker in de Cannerberg heeft momenteel geen functie. Over een functie in de toekomst is nog geen duidelijkheid (mond. med. J. Canoot, Gemeente Maastricht). De bunker is vrijwel hermetisch afgesloten. Daarnaast is de groeve waarin de bunker is gelegen, vanwege de loodrechte wanden, nog weinig geschikt als overwinteringsplek voor vleermuizen. Deze bestemming heeft in zijn huidige vorm geen negatief effect op de vleermuissoorten. Voor de instandhoudingsdoelen zou een natuurlijke inrichting een goede impuls kunnen betekenen voor de vleermuizen.

6.12. Cultuurhistorie

De cultuurhistorische gebouwen en overige elementen worden door recreanten veelvuldig bezocht en dragen bij aan de recreatiedruk. De aanwezigheid van deze elementen en gebouwen leidt niet tot optische verstorend voor soorten. Wanneer men zich houdt aan de openstellingsregels en niet van de paden afwijkt vormt betreding rondom deze elementen en gebouwen geen negatief effect voor de instandhoudingsdoelen.

Conclusie: Gebruiksvorm in beheerplan zonder wijzigingen/maatregelen (categorie 1)

CONCEPT

6.13. Samenvattende conclusie

In onderstaande tabel ### zijn de effecten van de getoetste activiteiten weergegeven. Ook is vermeld of en waarmee ze cumulatieve effecten hebben en op welke habitattypen en -soorten de activiteiten effect hebben.

Bestaand gebruik	Negatieve effecten	Cumulatieve effecten	Instandhoudingsdoelen
Natuurbeheer	-	-	-
Jacht, beheer en schadebestrijding	-	-	-
Recreatie -wandelen/ fietsen -ondergrondse activiteit -horeca	Verstoring door loslopende honden, het begeven buiten de paden, uitsteken orchideeën, inbraak in de groeves.	Verschillende vormen van recreatie bij elkaar opgeteld.	H6110, H6210, H6230 en vleermuizen
Agrarisch gebruik	Vermesting, verzuring en verontreiniging voornamelijk op Belgisch grondgebied.	Verkeer, industrie	H3260, H6110, H6210, H6230, H6510, H9160
Waterbeheer NL	-	-	-
Waterbeheer België	Verontreiniging, vermesting	-	H3260 en H1037
Grondwateronttrekkingen	-	-	-
Nutsvoorzieningen	-	-	-
Woondoeleinden	-	-	-
Delfstoffenwinning en industrie (ENCI)	Bijdrage aan depositie, verdroging en verstoring.		vleermuizen
Industrie België	Bijdrage aan achtergronddepositie.	Agrarisch gebruik, verkeer	H6110, H6210, H6230, H9160
Verkeer	Bijdrage aan achtergronddepositie.	Agrarisch gebruik, industrie	-
Militair gebruik	-	-	-
Cultuurhistorie	-	-	-

Tabel ### Samenvattende tabel

7. BEOORDELING VERGUNNINGVERLENING

In het vorige hoofdstuk is getoetst welke bestaande activiteiten effect hebben op de instandhoudingsdoelen. In dit hoofdstuk wordt beschreven welke van deze activiteiten niet of wel (onder voorwaarden) vergunningplichtig zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

Dit beheerplan is niet bedoeld als sluitende beoordeling voor (mogelijke) toekomstige activiteiten voor de vergunningverlening. Nieuwe plannen, projecten en activiteiten met mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden dienen altijd getoetst te worden door middel van een Habitattoets. De beoordeling hiervan gebeurt door de provincie Limburg, vergunningverlener voor de Natuurbeschermingswet 1998.

7.1. Niet vergunningplichtige plannen en/of handelingen

Voor handelingen en/of activiteiten waarvan op voorhand vaststaat dat er geen effecten op de instandhoudingsdoelen van uitgaan (op basis van hoofdstuk 6 'Toetsing bestaand gebruik') is een nadere effectenanalyse niet nodig. Deze handelingen en/of activiteiten, zoals beschreven is in hoofdstuk 5, zijn dus niet vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. In sommige gevallen kan gebruik waar wel effecten van uit gaan ook doorgang vinden als de effecten worden gemitigeerd. In die gevallen zijn er aan het gebruik voorwaarden of maatregelen aan verbonden zoals beschreven in hoofdstuk 8 'Instandhoudingsmaatregelen'.

Daarnaast zijn alle handelingen aan de Belgische kant van de landsgrens niet vergunningplichtig op basis van de Nederlandse wetgeving. Dit geldt ook voor handelingen, die wel (significante) negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen hebben. Wel blijft de habitatrichtlijn van toepassing, waaraan bij eventueel gebrek aan nationale wetgeving, wel rechtstreeks getoetst moet worden. Grensoverschrijdende effecten vanuit het buitenland vallen niet onder de externe werking van de Nederlandse Natuurbeschermingswet. Daarom kan van het initiatiefnemers van buitenlandse projecten niet verwacht worden dat zij in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunning aanvragen.

Voor Sint Pietersberg & Jekerdal zijn de volgende vormen van bestaand gebruik zoals die momenteel plaatsvinden niet vergunningplichtig:

- Natuurbeheer
- Faunabeheer
- Recreatie
 - wandelen
 - hondenlosloopgebied
 - fietsen
 - paardrijden
 - vissen
 - sportcomplex
 - midgetgolfbaan
 - museum
- Waterbeheer
- Grondwateronttrekkingen
- Nutsvoorzieningen
- Woondoeleinden
- Verkeer

7.2. Beoordeling vergunningverlening plannen en/of activiteiten

In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 zijn activiteiten die een mogelijk (significant) negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen vergunningplichtig. Voor Sint Pietersberg & Jekerdal kunnen een aantal vormen van bestaand gebruik (significant) negatieve effecten hebben (zie hoofdstuk 6). In deze paragraaf zal beoordeeld worden of zij vergunningplichtig zijn of dat er maatregelen genomen kunnen worden, waardoor ze niet vergunningplichtig zijn. Deze maatregelen worden in het volgende hoofdstuk verder uitgewerkt.

Voor Sint Pietersberg & Jekerdal zijn dat de volgende vormen van bestaand gebruik:

- Recreatie (groeve activiteiten)
- Agrarisch gebruik (ammoniak)
- Delfstoffenwinning

Agrarisch gebruik

In de 'Community of Practice' Ammoniak Peelvenen wordt er naar een oplossing gezocht voor de ammoniakproblematiek in relatie tot Natura 2000. Daarnaast wordt gewerkt aan een handreiking Ammoniak die voor heel Nederland toegepast kan worden (Klein Gebbink & Brunt, in prep.). De discussie die tot een oplossing moet leiden in de Peelvenen, zal in deze handreiking toegepast gaan worden. Belangrijk is dat LNV verantwoordelijk blijft voor de technische berekeningen die moeten worden uitgevoerd om de depositiewaarden per gebied in beeld te brengen. De handreiking biedt inzicht hoe de ammoniakproblematiek kan worden uitgewerkt in het beheerplan. Over deze werkwijze bestaat overeenstemming tussen de verschillende belangenorganisaties, en deze zal ook voor dit plan leidraad zijn. Mogelijk hebben lokale omstandigheden verschillende consequenties voor vergunningverlening.

In afwachting van bovengenoemde handreiking/werkwijze wordt het agrarisch gebruik in relatie tot ammoniak niet verder uitgewerkt in dit beheerplan. De bedoeling is om dit voor de definitieve vaststelling op te nemen, omdat anders overgegaan dient te worden tot individuele toetsing.

Recreatie

Ondergrondse activiteiten moeten voldoen aan de voorwaarden zoals die hieronder staan vermeld. Voor de Cannerberg kunnen deze voorwaarden een goed voorbeeld zijn voor het (toekomstige) gebruik. Deze voorwaarden moeten in overleg met de beheerders nog worden doorgenomen. Mogelijk zijn er aanpassingen noodzakelijk. Deze voorwaarden kunnen dan in dit beheerplan worden opgenomen.

VVV-excursies

Hierbij blijven de bestaande gebruiksvoorwaarden gelden. Het gehele jaar zijn er excursies mogelijk. In de periode van eind oktober tot begin april zijn er echter alleen excursies toegestaan onder de volgende restricties:

- niet meer dan twee rondleidingen per dag
- per rondleiding niet meer dan 50 deelnemers
- per rondleiding niet meer dan twee lampen
- van de nog vast te stellen routes wordt niet afgeweken
- er vinden geen andere recreatieve activiteiten plaats

De Bergmennekes

Dit betreft een groep van tien personen. Ze komen een keer per week samen in hun eigen 'Keemerke' in het Noordelijk gangenstelsel, deze ruimte staat onder hun eigen beheer.

Het Platvorm Regeling Recreatief Berglopen

Dit is een samenwerkingsverband van de SOK, de VVV-Maastricht en de Vereniging tot Redding van de Sint Pietersberg. Elke vrijdagavond is er de mogelijkheid om het Zonnebergstelsel te bezoeken, waarbij bepaalde spelregels gelden. Deze spelregels staan hierboven vermeld.

De Regeling Recreatief Berglopen (RRB) is in 1996 ingesteld om het vandalisme in het gangenstelsel van de Zonneberg te beteugelen. Een maal per week, op vrijdagavond, mogen leden van de RRB met vergunning het gebied betreden. Er gelden hiervoor spelregels op het gebied van de veiligheid, vernielingen en frequentie van betreding. Regelmatig worden ook projecten op het gebied van het behoud van het cultuurhistorisch erfgoed opgepakt zoals de restauratie van de Kluis.

Wetenschappelijk onderzoek

De SOK en de Zoogdierwerkgroep (NHGL) doen vleermuistellingen in de verschillende gangenstelsels van de Canner- en Sint Pietersberg

Nutsbedrijven Maastricht

Door deze bedrijven wordt de transformatorruimte in de Van Schaiktunnel gebruikt voor de stroomvoorziening voor een deel van de woonwijk Sint Pieter. Via een overeenkomst is geregeld dat deze bedrijven toegang hebben tot de Van Schaiktunnel aan de Recollectenweg.

Champignonkwekerij

Twee broers bezitten een persoonsgebonden vergunning voor hun bedrijf. De champignon-kwekerij verdwijnt op termijn.

Horeca

Het gebruik van de Kasteelgroeve kan doorgang vinden met naleving van de Gedragcode Vleermuizen.

Industrie / Delfstoffenwinning

Het activiteiten kunnen doorgang vinden met naleving van de Gedragcode Vleermuizen.

7.3. Samenvattende tabel

Een samenvattend overzicht wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Bestaand gebruik	NB-wet vergunning	Voorwaarden
Natuurbeheer	Nee, mits	Gedragscode
Jacht, beheer en schadebestrijding	Nee, mits	Faunabeheerplan
Recreatie		
- wandelen	Nee, mits	Goede zonering
- hondenlosloopgebied	Nee, mits	Goede zonering
- hardlopen	Nee, mits	Goede zonering
- fietsen	Nee, mits	Goede zonering
- paardrijden	Nee, mits	Goede zonering
- ondergrondse activiteiten	Nee, mits	Gedragscode vleermuizen
- vissen	Nee	
- sportcomplexen	Nee	
- midgetgolfbaan	Nee	
- speeltuin	Nee, mits	Niet klimmen tegen de mergelwand.
- museum	Nee	
- horeca	Nee, mits	Gedragscode vleermuizen
Agrarisch gebruik	??????	In afwachting van omgang met ammoniak.
Waterbeheer	Nee	
Grondwateronttrekkingen	Nee, mits	Grondwatervergunning
Nutsvoorzieningen	Nee, mits	Gedragscode
Woondoeleinden	Nee	Bestemmingsplan
Delfstoffenwinning	Nee, mits	Ontgrondings- en milieuvergunning
Verkeer	Nee, mits	Goede zonering

Tabel xxx Vergunningverlening bestaand gebruik

8. INSTANDHOUDINGSMAATREGELEN

In dit hoofdstuk worden de maatregelen, die kunnen bijdragen aan een gunstigere staat van instandhouding van de doelen, besproken. Dit wordt gedaan aan de hand van het bestaand gebruik. Wanneer een negatief effect door middel van maatregelen teniet gedaan kan worden wordt dat hier besproken. Daarnaast worden extra maatregelen die nodig zijn om uitbreidings- en verbeterdoelen te behalen ook in dit hoofdstuk behandeld.

Tot slot wordt per habitatype en soort in een tabel weergegeven wat de doelen zijn, of de doelen gehaald kunnen worden en welke maatregelen daarvoor nodig zijn.

8.1. Natuurbeheer

Continuering van het huidige beheer zoals beschreven in hoofdstuk 5 leidt minimaal tot behoud van habitattypen en -soorten. Er dient wel aandacht besteed te worden aan de vlinderfauna, met name de Spaanse vlag. Dit kan door het aanbrengen van kleinschalige variatie in de vegetatiestructuur door een gefaseerd beheer van de graslanden in combinatie met bosrandbeheer.

Daarnaast zijn er inrichtings- en beheermaatregelen nodig om de uitbreidingsdoelen te realiseren. Op korte termijn is Natuurmonumenten van plan een kleine oppervlakte heischraal en kalkgrasland in te richten rondom de Duchateau groeve. Voor de uitbreiding van Pionierbegroeiingen op rotsbodem staat de inrichting van de Koeielook bij het Fort Sint Pieter op het programma. De maatregelen omvatten het verwijderen van bos en het verschralen van de vegetatie.

Maatregel 1	Kappen bos en verschalingsbeheer
Voor habitatype(n) en/of – soort(en)	Kalkgraslanden (H6210), Heischrale graslanden (H6230) en Pionierbegroeiingen op rotsbodem (H6110).
Doel	Uitbreiding oppervlakte
Hoeveelheid	Aantal meters/ha nader te bepalen door Natuurmonumenten.
Locatie	Omgeving Groeve Duchateau/ paardenweide en de Koeielook
Toelichting	De ondergrond van deze bossen is, gezien de overgang van arme, relatief zure gronden bovenaan de helling en kalkrijke gronden op de helling, geschikt voor deze habitattypen. De gronden waar deze bossen op staan zijn in het verleden niet in agrarisch gebruik geweest (behalve het gebruik voor gehoede schapenbegrazing tot begin vorige eeuw. Kalkgraslanden en Heischrale graslanden kwamen ook hier dan ook voor in die tijd. De gronden zijn nooit bemest. Daarom is dit gedeelte zeer geschikt om een mozaïek van deze twee habitattypen uit te breiden. Na het omvormingsbeheer moet er een beheer ingesteld worden om het mozaïek van Kalkgraslanden en Heischrale graslanden te herstellen. Een begrazingsbeheer, zoals dat elders op de Sint Pietersberg gevoerd wordt is hiervoor geschikt. Wanneer het omvormingsbeheer vroeg in de eerste planperiode plaatsvindt zal dit vervolfbeheer ook in deze periode gestart worden. Het begrazingsbeheer zal op lange termijn gehandhaafd blijven.
Termijn	Korte termijn (eerste planperiode)
Uitvoerder/voortouwnemer	Natuurmonumenten

De overige uitbreidingslocaties (zie ook de uitbreidingskaart) zullen pas op lange termijn worden gerealiseerd. Verder moeten de volgende knelpunten nader worden onderzocht:

- Uitwisseling met schaapskudde Belgisch deel van de Sint Pietersberg
- Capaciteit schaapskudde Sint Pietersberg
- Beheerproblematiek Duivelsgrot

8.2. Recreatie

Bovengrondse activiteiten

- Er wordt momenteel gewerkt aan een nieuw zoneringsplan voor de Sint Pietersberg, waarbij de herziening van kwaliteit en locatie van de parkeerplaatsen een onderdeel is. Op termijn zal de parkeerplaats aan de Ganzendries verdwijnen. Nabij Fort Sint Pieter zal rond 2011 een natuurtransferium worden aangelegd. Daarnaast zal ook worden bekeken of het hondelosloopterrein verplaatst kan worden naar de onderzijde van de Sint Pieterberg aan de Luikerweg (schr. med. J. Canoot, Gemeente Maastricht). Dit alles moet gaan landen in het Plan van Transformatie.
- Intensiveren toezicht door toezichthouders NM en Gemeente.
- Verbeteren van communicatie/voorlichting.

Ondergrondse activiteiten

- De verlichting van verschillende groeve-ingangen in de Cannerberg dient te worden aangepast.
- Daarnaast is het aanpassen van de invliegopeningen in enkele gevallen gewenst ten behoeve van de Vale vleermuis.
- Verder zou het geschikt maken van de voormalige NAVO-bunker voor vleermuizen een goede ontwikkeling zijn.
- Indien nodig aanpassen van voorwaarden waaronder deze activiteiten zijn toegestaan (Opm. geldt voor ontheffingsvoorwaarden van zowel NM als SLL).
- Verbeteren van communicatie/voorlichting.

Maatregel 2	Verbeteren winterbiotoop vleermuizen
Voor habitatype(n) en/of – soort(en)	Meervleermuis (H1318), Ingekorven vleermuis (H1321) en Vale vleermuis (H1324).
Doel	Behoud van huidige populaties.
Hoeveelheid	-
Locatie	Cannerberg en Groeve de Scharck
Toelichting	In de Cannerberg kan de oude NAVO-bunker worden ingericht ten behoeve van vleermuizen. Daarnaast kan er hier en daar wat verbeterd worden aan de verlichting in het Natura 2000-gebied. Verder is het aanpassen van de invliegopeningen in enkele gevallen gewenst ten behoeve van de Vale vleermuis.
Termijn	Korte termijn (eerste planperiode)
Uitvoerder/voortouwnemer	Gemeente Maastricht, SOK en terreinbeheerders

Uit het onderzoek naar zwermactiviteit van vleermuizen in het najaar voor kalksteengroeven in Limburg (Janssen et al. 2008) komt naar voren komt dat de onderzochte groeven sterk van elkaar verschillen in soortensamenstelling en gevangen aantallen. Dit laat zien dat het van groot belang is dat verschillende van

deze winterobjecten onderzocht worden om een goed beeld van zwermplekken en de aanwezigheid van soorten in een regio vast te stellen. Maar ook hoe belangrijk het is om deze plekken goed te beschermen. Dit kan bijvoorbeeld door bij gebruik van groeven voor excursies, of andere exploitatie, expliciet rekening te houden met zwermgedrag. Zie hiervoor de aanbevelingen in paragraaf 8.6.

8.3. Agrarisch gebruik

Verwerven EHS Jekerdal binnen begrenzing (Nieuwe natuur). Dit zal middels het bestaande beleid plaatsvinden. Het doel is het verbinden van de Sint Pietersberg met de Cannerberg door een natuurlijke verbinding. Dit is positief voor de uitwisseling van soorten. Voor de ontwikkeling van het habitatype Glanshaverhooiland (H6510) ten noorden van het Cannerbos zou het verwerven van de EHS op die plek prioriteit moeten krijgen. Als het gronden van het Limburgs Landschap betreft is alleen pachtafkoop of uitrui naar andere gronden van huidige pachter een optie.

8.4. Waterbeheer

Bij inrichting en beheer van de Jeker dient rekening te worden gehouden met de Vlottende waterranonkel en de Gaffellibel.

Maatregel 3	Verbeteren waterkwaliteit Jeker
Voor habitatype(n) en/of – soort(en)	Beken en rivieren met waterplanten (H3260) en Gaffellibel (H1037).
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Hoeveelheid	Gehele traject van de Jeker
Locatie	Jekerdal
Toelichting	Dit probleem vraagt een internationale aanpak. In het interregionaal project 'Aquadra' wordt hieraan gewerkt in het kader van de KRW. Verschillende partijen zijn hierover in gesprek met de Belgische partners.
Termijn	Lange termijn
Uitvoerder/voortouwnemer	Waterschap Roer en Overmaas, Provincie Limburg
Financiering	Interreg

8.5. Delfstoffenwinning

Binnen de concessiegrens van ENCI liggen potenties voor Heischraal grasland, Kalkgrasland en Pionierbegroeiingen op rotsbodern. Deze locaties liggen binnen het afgewerkte, meest noordelijke deel van de groeve (Oehoe-vallei). In het Plan van Transformatie wordt deze locatie ook opgenomen als te ontwikkelen natuurterrein.

De grote nachtelijke ENCI-verlichting kan wellicht iets beter worden afgesteld dan nu het geval is. Dit zal de vleermuispopulatie in elk geval ten goede komen.

8.6. Verkeer

Aanbrengen van natuurvriendelijke verlichting langs de Mergelweg. Dit kan door armaturen aan te brengen die slechts de weg verlichten en niet 50 meter aan beide zijden meenemen.

8.7. Aanbevelingen voor vleermuisbeheer

Zwermen is zeer belangrijk voor het voortbestaan van vleermuispopulaties. Daarom dient de in onderzoek vastgestelde zwermperiode, van half juli tot half oktober, van de verschillende soorten

veiliggesteld te worden. In veel gevallen is dit eenvoudig te bereiken: bij veel groeven zijn er weinig knelpunten omdat er bij de meeste overwinteringobjecten na zonsondergang geen exploitatieactiviteiten plaatsvinden.

Een punt van aandacht is de lichtvervuiling bij de groeven. In deze gaat het om straatlantaarns die dicht bij groeven staan of verlichting die bij de opening van de groeven worden opgehangen. Mogelijkerwijs zou tussen begin september en half oktober het licht bij groeven tussen 23:00 en 2:00 uur gedoofd kunnen worden, zodat de meeste lichtgevoelige vleermuissoorten ongestoord kunnen zwermen.

Een ander aandachtspunt is prikkeldraad. Meermaals worden er vleermuizen in prikkeldraad gevonden. De kans dat dieren verongelukken tijdens het zwermen bij groeven, wanneer zij de meest vreemde vluchten uitvoeren, is aanwezig. Ondanks dat er bij de onderzochte groeven geen dieren in het prikkeldraad zijn gevonden, adviseert de VZZ in een omtrek van minstens twintig meter van de groeve geen prikkeldraad te gebruiken.

De afgelopen jaren zijn meerdere groeven afgesloten voor het publiek. Dit is meestal gedaan door voor groeveopeningen een traliehek neer te zetten. Hierdoor kunnen vleermuizen zonder veel moeite al vliegend naar binnen. Echter, de laatste jaren worden ook groeven door middel van muren met ronde gaten afgesloten. Het is sterk de vraag of een dergelijke afsluiting van groeven geen belemmeringen oplevert voor de grotere, minder wendbare vleermuissoorten zoals de vale vleermuis en de laatvlieger. De Boschberggroeve is een van de groeven waar dit het afgelopen jaar op een dergelijke manier heeft plaats gevonden.

In deze dient op gemerkt te worden dat door het afsluiten van de groeven door middel van het bouwen van muren het microklimaat binnen te sterk verandert wat nadelig kan zijn voor de overwinterende vleermuizen. Hierdoor kan het voorkomen dat koude groeve-ingangen die onderhevig zijn aan vorst, warmer worden dan ze waren. Daarnaast kan het de luchtstromen in de groeven sterk verstoren, waardoor een klimaat zeer stabiel wordt en geen vocht aanvoert, waardoor groeven minder geschikt/ ongeschikt worden voor vleermuizen.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat voor een ingreep of verandering in gebruik van groeven (en het terrein in de directe omgeving) een onderzoek naar de effecten hiervan op vleermuizen vanuit de Flora- en faunawet verplicht is.

Onderzoek naar zwermactiviteit heeft tot op heden enkel een soort- relatie aangetoond tussen zwermgedrag en overwinterraars. Het ligt echter in de verwachting dat er ook een (in)directe relatie bestaat tussen het aantal tijdens zwermgedrag enerzijds en het aantal overwinterraars anderzijds. Derhalve is het van groot belang dat bij de bescherming van winterobjecten tevens aandacht besteed dient te worden aan de zwermfunctie die deze objecten voor vleermuizen hebben.

Naast bescherming via beleid is de instandhouding van de zwermfunctie van groeven gebaat bij voorlichting. Veiligstellen van de zwermlocaties gebeurt immers alleen als de eigenaren, beheerders en uitvoerders in het veld van het bestaan van deze functie af weten. Terreinbeheerders en planologen dienen te vernemen dat 'zwermactiviteit' bestaat, wat de betekenis ervan is voor vleermuizen, dat men er rekening mee dient te houden, en hoe men er rekening mee kan houden (Janssen et al. 2008).

8.8. Conclusie

In tabel xxx zijn voor alle habitattypen en -soorten hun doelstellingen nog een keer kort weergegeven. Ook is aangegeven of deze doelstelling te behalen is en hoe dit moet gebeuren.

Habitattypen en -soorten	Doelstelling	Haalbaar	Maatregelen
Beken en rivieren met waterplanten (H3260)	uitbreiden oppervlakte en verbeteren kwaliteit	Op lange termijn	Verbeteren waterkwaliteit België.
Pionierbegroeiingen op rotsbodem (H6110)	uitbreiden oppervlakte en verbeteren kwaliteit	Op korte termijn (eerste 6 jaar)	Inrichten en beheren potentiële gebieden naast het continueren van het huidige beheer.
Kalkgraslanden (H6210)	uitbreiden oppervlakte en verbeteren kwaliteit	Op korte termijn (eerste 6 jaar)	Inrichten en beheren potentiële gebieden naast het continueren van het huidige beheer.
Heischrale graslanden (H6230)	uitbreiden oppervlakte en verbeteren kwaliteit	Op lange termijn	Inrichten en beheren potentiële gebieden naast het continueren van het huidige beheer.
Glanshaverhooilanden (H6510)	uitbreiden oppervlakte en verbeteren kwaliteit	Op lange termijn	Inrichten en beheren potentiële gebieden naast het continueren van het huidige beheer.
Eiken-haagbeukenbossen (H9160)	behoud oppervlakte en behoud kwaliteit	Op korte termijn (eerste 6 jaar)	Continueren huidig beleid en beheer.
Spaanse vlag* (H1078)	behoud oppervlakte en kwaliteit leefgebied	Op korte termijn (eerste 6 jaar)	Bosrandbeheer
Gaffelibel (H1037) Complementair doel	behoud oppervlakte en verbeteren kwaliteit leefgebied	Op lange termijn	Verbeteren waterkwaliteit België.
Meervleermuis (H1318)	behoud oppervlakte en kwaliteit leefgebied	Op korte termijn (eerste 6 jaar)	Inrichting en beheer groeves zo optimaal mogelijk afstemmen.
Ingekorven vleermuis (H1321)	behoud oppervlakte en kwaliteit leefgebied	Op korte termijn (eerste 6 jaar)	Inrichting en beheer groeves zo optimaal mogelijk afstemmen.
Vale vleermuis (H1324)	behoud oppervlakte en kwaliteit leefgebied	Op korte termijn (eerste 6 jaar)	Inrichting en beheer groeves zo optimaal mogelijk afstemmen.

9. MONITORING

9.1. Verplichtingen monitoring

Nederland heeft net als elke lidstaat elke drie jaar (artikel 12 Vogelrichtlijn) en elke zes jaar (artikel 17 Habitatrictlijn) een monitorings- en rapportageverplichting volgens de Europese regelingen. Hierbij moet de lidstaat rapporteren over de toepassing van genomen maatregelen ter bescherming van de Natura 2000-gebieden. Vooral de effecten van deze maatregelen op de staat van instandhouding van habitattypen en -soorten, met speciale aandacht voor de prioritaire soorten, zijn van belang.

Uitkomsten uit onderzoeken naar habitattypen en -soorten moeten uitgewisseld worden met andere lidstaten (art. 18, lid 1 Habitatrictlijn; art. 10, lid 2 Vogelrichtlijn) en alle nuttige gegevens met betrekking tot de Vogelrichtlijn moeten de lidstaten naar de Europese Commissie sturen (art. 4, lid 3 Vogelrichtlijn).

Monitoring is zowel een taak van het Ministerie als van de provincie. LNV is momenteel bezig (in overleg met andere betrokken partijen) met het opstellen van een Programma van Eisen met betrekking tot monitoring. Dit Programma van Eisen zal zowel voor de landelijke monitoring als voor de gebiedsgerichte monitoring (ten behoeve van de monitoringsparagraaf in het beheerplan) worden opgesteld. Hierbij wordt ook gezocht naar aansluiting bij het gezamenlijke Rijk-provincie programma "Waarborgen Natuurkwaliteit". In dat traject wordt er gewerkt aan één monitoringsprotocol dat de eisen en verplichtingen zo efficiënt mogelijk aan elkaar probeert te koppelen.

Opm. In afwachting van de Programma's van Eisen is het nog onduidelijk welke verantwoordelijkheden de provincie en het Ministerie omtrent monitoring hebben. In de handreiking beheerplannen (Ministerie van LNV, 2005) Staat dat het Ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de monitoring van de staat van instandhouding van habitattypen en -soorten. De provincie is verantwoordelijk voor het monitoren van de maatregelen en de effectiviteit daarvan en veranderingen (gebruik) in en rondom het gebied.

Het Ministerie zal naar verwachting een landelijke rapportage opstellen en dus niet gebiedsspecifiek ingaan op de staat van instandhouding. De rapportage moet gebeuren op basis van de huidige beschikbare gegevens. Er wordt gebruik gemaakt van landelijke verspreidingsbeelden (per habitatype en -soort). De informatie van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) over populaties van soorten en de omvang ervan worden gebruikt met een eventuele uitbreiding. De eerste algemene rapportage in het kader van de Habitatrictlijn was in 2007. In 2013 dient opnieuw gerapporteerd te worden over de staat van instandhouding van habitattypen en -soorten op basis van de gerichte monitoring zoals beschreven in dit beheerplan. Ook hiervoor is het Ministerie van LNV verantwoordelijk.

9.2. Monitoring

9.2.1 Natuurwaarden

Om te bepalen in hoeverre de instandhoudingsdoelen gehaald zijn, is monitoring van de habitattypen en -soorten noodzakelijk. Dit zal met een frequentie van tenminste één keer in de zes jaar gebeuren, dit vanwege de maximale looptijd van het beheerplan.

In opdracht van LNV werkt Wageningen Universiteit en Research Centre (WUR) momenteel aan een algemeen monitoringsprogramma: het WOT IN. Dit betekent dat uit de verschillende onderzoeks- en monitoringsprogramma's van onder andere Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's),

terreinbeherende organisaties en overheden, één methodiek gevormd wordt in het kader van de instandhoudingsdoelen. Het WOT IN moet aansluiten op de Europese wensen/eisen.

Een overzicht van de huidige monitoring van de natuurwaarden op de Sint Pietersberg & Jekerdal wordt in tabel ### weergegeven. Daarin staat ook vermeld of er nog aanvullende monitoring nodig is.

De vegetatie en broedvogels op de Sint Pietersberg & Jekerdal worden om de 10-15 jaar door de provincie vlakdekkend gekarteerd. De verkregen gegevens geven een beeld van eventuele veranderingen in het terrein, die mogelijk het gevolg zijn van het gevoerde beheer of het terreingebruik.

Natuurmonumenten hanteert een gebiedsdekkend monitoringssysteem dat afgestemd is op de interne cyclus van kwaliteitstoetsen van zes jaar. Hierin worden ook de soorten van Programma Beheer in meegenomen. Middels dit systeem wordt de ontwikkeling van flora, roofvogels, broedvogels, zoogdieren, reptielen, libellen en dagvlinders gemonitord. Vleermuizen worden jaarlijks gemonitord in de mergelgroeves.

De noodzakelijke monitoring van Natuurmonumenten in het kader van de interne kwaliteitscyclus en Programma Beheer zal geïntegreerd kunnen worden in een specifieke monitoring in het kader van Natura 2000.

Tabel ### Huidige monitoring Sint Pietersberg

Groep	Specificatie	Frequentie (2001-2006)	Uitvoerder
Flora	Rode Lijst soorten	2x	NM en CNME
	Soorten doelpakket droog soortenrijk grasland (Programma Beheer)	1x	NM en CNME
	PQ's kalkgraslanden	2x	NM
	Struweel kalkgraslanden	2x	NM
	Waterplanten	1x	WRO
	Eencellige algen	1x	WRO
Fauna	Dassenburchten	2x	NM
	Vleermuizen mergelgroeves, incl. temperatuur en vochtigheid noordelijk gangenstelsel	jaarlijks	Zoogdierwerkgroep NHGL en SOK
	Monitoringsroute dagvlinders en Spaanse vlag	jaarlijks	Vlinderstichting
	Broedvogelkartering	1x	Vogelwerkgroep NHGL en IVN
	Poeleninventarisatie	1x	NM en CNME
	Inventarisatie Eikelmuis	1x	Zoogdierwerkgroep NHGL
	Vissen	1x	WRO
Watermacrofauna	1x	WRO	
Beheer	Uitgevoerde maatregelen	jaarlijks	NM en CNME
Recreatie	Toezicht	elk weekend	NM

	Recreatiezoning	1x	NM en CNME
	Controle veiligheid Duivelsgrot	jaarlijks	NM
Ondergronds	Actueel houden kaarten ondergrondse gangenstelsels	1x	Souterrains
	Toezicht	wekelijks	NM

Het Limburgs Landschap monitort vleermuizen en de Eikelmuis. Vleermuizen worden alleen gemonitord in de Kasteelgroeve en niet in de Bosberggroeve en Navo-bunker. Het monitoren van vleermuizen in de Kasteelgroeve is tijdelijk niet mogelijk vanwege verantwoordelijkheids- en veiligheidsperikelen gekoppeld aan nieuwe Mijnewet (pers. med. A. Ovaa, Limburgs Landschap). Tot de winter 2005/2006 is er nog gemonitord. Vegetatie wordt niet gemonitord. Onderzoek vindt veelal ad hoc plaats, waaronder de vegetatie, Rode lijst- en aandachtsoorten, zoogdieren en bosontwikkeling. Veel soortgroepen worden (onregematig) door het Natuurhistorisch Genootschap Limburg gemonitord.

Het Waterschap Roer en Overmaas controleert de Jeker naast fysische en chemische parameters ook op biologische parameters zoals bepaalde algen, planten en/of dieren. Zij monitoren (landelijk meetnet) tevens in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KWR).

Habitatsoorten

Er wordt niet specifiek gemonitord op de verspreiding van Gaffellibel in de Jeker. De Vlinderstichting, het Natuurhistorisch Genootschap Limburg en het waterschap monitoren libellen in het algemeen. De Vlinderstichting monitort specifiek op de Spaanse vlag. Verder worden dagvlinders van kalkgraslanden elk jaar gemonitord voor de Vlinderwerkgroep van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg. De vleermuizen worden jaarlijks gemonitord in de mergelgroeves. Dit doet het Zoogdierwerkgroep van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg en de Zoogdiervereniging VZZ.

	Huidige monitoring	Aanvullende monitoring
Habitattypen		
Beken en rivieren met waterplanten (H3260)	Vegetatie kartering WRO	Provinciale kartering
Pionierbegroeiingen op rotsbodem (H6110)	Vegetatie kartering Natuurmonumenten	Provinciale kartering
Kalkgraslanden (H6210)	Vegetatie kartering Natuurmonumenten	Provinciale kartering
Heischrale graslanden (H6230)	Vegetatie kartering Natuurmonumenten	Provinciale kartering
Glanshaver- en vossenstaartheuvels (H6510)	Vegetatie kartering Natuurmonumenten	Provinciale kartering
Eiken-haagbeukenbos (H9160)	Vegetatie kartering NM & SLL	Provinciale kartering
Habitatsoorten		
Spaanse vlag (H1078)	Vlinderstichting & NHGL	n.v.t.
Meervleermuis (H1318)	NHGL & VZZ	n.v.t.
Ingekorven vleermuis (H1321)	NHGL & VZZ	n.v.t.
Vale vleermuis (H1324)	NHGL & VZZ	n.v.t.

Overig		
Waterkwaliteit en -kwantiteit	Chemische en fysische kwaliteit beken (WRO)	n.v.t.

Tabel ### Monitoringsplan Natura 2000 (Opm. Eerste opzet)

9.2.2 Waterkwaliteit en -kwantiteit

Het Waterschap Roer en Overmaas (WRO) meet de fysisch-chemische kwaliteit van de Jeker. Dit is in de periode 2005-2007 gedaan. Het gaat met name om eventuele Maximaal Toelaatbare Risico-overschrijdingen (MTR-overschrijdingen) en/of verontrustende microverontreinigingen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar temperatuur, sulfaat, totaal stikstof (N), totaal fosfaat (P), zuurgraad, zuurstofgehalte en componenten als cadmium, koper, nikkel, lood, zink en bestrijdingsmiddelen.

De maatregelen met betrekking tot de waterkwaliteit worden getoetst door het waterschap. Zij rapporteren vervolgens de effectiviteit van deze maatregelen aan de provincie. In de tweede beheerplanperiode zal daardoor een beter beeld zijn ontstaan van de staat van instandhouding van H3260.

In het ontwerp Waterbeheersplan van het Waterschap Roer en Overmaas wordt gesproken over een overleg tussen de waterbeheerders en instanties aan weerszijden van de grens. Het belangrijkste (nationale) overlegorgaan is de Internationale Maascommissie. Daarnaast zijn er enkele (sub)commissies of andere overlegstructuren met België (Wallonië en Vlaanderen) aanwezig. De laatste jaren richten deze zich onder meer op de gezamenlijke implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water.

Wallonië

Het bilaterale overleg tussen Nederland en Wallonië is onder meer van belang voor de Jeker en de Geul. Jaarlijks wordt door Directoraat Generaal Water (DGW), Provincie en waterschap overleg gevoerd met het Directoraat Generaal van het Waalse Ministerie voor Natuur en Milieu (DGRNE). Er wordt informatie en gegevens uitgewisseld met betrekking tot de waterkwaliteit en -kwantiteit, milieucalamiteiten, etc. Er wordt getracht om in 2008 als alternatief de oprichting van een Contrat de Rivière voor de Jeker en de Geul te realiseren. Hierin participeren de waterbeheerders, terreinbeheerders en de gemeenten.

Vlaanderen

Het waterschap heeft zitting in de Bilaterale Nederlands-Vlaamse Maascommissie, waarin de praktische zaken m.b.t. de Grensmaas worden behandeld. Daarnaast is het waterschap de vertegenwoordiger van de Zuid-Nederlandse waterschappen in de Internationale MaasCommissie (IMC). Met Vlaanderen vindt structureel overleg plaats in het Stroomgebiedcomité Thornerbeek, Jeker en Voer dat sedert 1992 actief is. Er wordt hierbij gesproken over gezamenlijk onderzoek, rapportages over waterkwaliteit, informatie uitgewisseld over beleid in beide landen, etc.

9.3 Evaluatie monitoring

Tegen het einde van de planperiode van dit beheerplan evalueert de provincie om te bepalen of het plan voor de volgende periode nog voldoet (Ministerie van LNV, 2005). De evaluatie gaat in op de mate van realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen en de realisatie van de maatregelen. Uit de evaluatie moet blijken of het beheerplan nog voldoet of dat het plan op onderdelen moet worden herzien. Als het plan nog voldoet kan het voor een volgende tijdsperiode van zes jaar gebruikt worden. Voor de evaluatie wordt gebruik gemaakt van de resultaten uit de monitoring, die hierboven beschreven is.

10. TOEZICHT EN HANDHAVING

Zonder een adequaat toezicht en handhaving kan een goede naleving en dus uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998 of van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn bemoeilijkt worden. Toezicht en handhaving zien zowel toe op de controle op de naleving van vergunningen als op het opsporen van en optreden (in het veld) tegen overtredingen van een aantal artikelen van de Natuurbeschermingswet 1998.

10.1. Strafrecht

Toezicht wordt uitgevoerd door hiertoe bevoegde ambtenaren, over het algemeen hiertoe benoemde Buitengewoon Opsporingsambtenaren (BOA's). Deze kunnen in dienst zijn bij verschillende organisaties. Deze ambtenaren zijn bevoegd op te treden in het kader van de Wet op de Economische Delicten, waaronder overtredingen van de Natuurbeschermingswet 1998 vallen. Daarmee vallen overtredingen van de Natuurbeschermingswet 1998 onder het strafrecht. Overtreders kunnen, nadat een proces verbaal is opgemaakt, dan ook rekenen op vervolging door het Openbaar Ministerie.

10.2. Bestuursdwang

In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 kan in bepaalde gevallen bestuursdwang worden toegepast. Deze bevoegdheid is toebedeeld aan de Minister van LNV, daar waar het gaat om door hem genomen besluiten. Daarnaast kan de minister ten aanzien van deze besluiten aan GS verzoeken om op te treden. Daar waar GS bevoegd zijn om vergunning verlenen, zijn GS zelfstandig bevoegd om bestuursdwang toe te passen. In deze gevallen kan de provincie bestuursdwang uitoefenen op grond van de Provinciewet, met betrekking tot de taken waarvan zij op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 bevoegd is.

Naast het toepassen van bestuursdwang biedt de Natuurbeschermingswet 1998 aan het bevoegd gezag de mogelijkheid om een aantal maatregelen te nemen ter voorkoming van schade aan natuurwaarden in een beschermd gebied.

Zo kan het bevoegd gezag verleende vergunningen intrekken of wijzigen als de situatie daartoe noopt. Ook kan het bevoegd gezag maatregelen treffen om te voorkomen dat schade aan de natuurwaarden van het gebied optreedt; in dergelijke gevallen zijn eigenaren verplicht deze maatregelen te tolereren. Verder kan het bevoegd gezag besluiten de toegang tot een beschermd gebied te beperken.

10.3. In de praktijk...

De Natuurbeschermingswet 1998 wordt vooral door handhavers gecontroleerd die in dienst zijn van de provincie Limburg.

Jaarlijks worden door de afdeling Handhaving en Monitoring handhavingsplannen gemaakt waarin de doelstellingen voor dat jaar worden vastgelegd. Afhankelijk van de prioriteiten kan de nadruk van de handhaving gelegd worden op bepaalde wetgeving. Daarnaast kan in samenwerkingsprojecten met andere handhavingsdiensten gekozen worden voor samenwerking of koppeling van handhavingsacties.

Naast geplande handhavingsprioriteiten wordt door de handhavers gereageerd op handhavingsverzoeken of meldingen van derden. Indien een melding van een mogelijke overtreding binnenkomt wordt deze opgepakt door een provinciale handhaver of door de Groene Brigade. De provincie Limburg heeft een centraal punt ingesteld waar een ieder terecht kan met mogelijke overtredingen. Milieuklachten, waaronder ook

overtredingen van groene wetten zoals de Natuurbeschermingswet 1998 wordt verstaan, kunnen gemeld worden via de Milieuklachtenlijn of via de website van de provincie Limburg.

Voor het toepassen van bestuursdwang en het benutten van wettelijke mogelijkheden om schade aan natuurwaarden in gebieden te voorkomen is moeilijk vooraf aan te geven of en hoe deze instrumenten ingezet worden. Het betreft in hoge mate maatwerk waarbij van geval tot geval bekeken moet worden welk instrument ingezet kan of moet worden.

10.4. Juridische afdwingbaarheid maatregelen

Wachten op standpunt LNV hierover.

CONCEPT

11. COMMUNICATIE

Met het inzetten van instrumenten als communicatie, educatie en voorlichting kunnen verschillende doelen gediend worden. Te denken valt aan het verkrijgen van draagvlak bij een groter publiek dan de eigenaren en beheerders, voor het uitvoeren van instandhoudingsmaatregelen. Ook kan men denken aan het geven van informatie over het (internationaal) belang van het gebied, en over de ter plaatse voorkomende natuurwaarden (habitats en soorten) in het gebied. Voor deze communicatiemaatregelen is LNV verantwoordelijk. Op de websites van het Rijk, www.minlnv.nl en www.natura2000beheerplannen.nl maar ook op de provinciale website www.limburg.nl kan eenieder informatie vinden omtrent Natura 2000.

11.1. Huidige communicatie

Op dit moment verzorgt Natuurmonumenten en Limburgs Landschap de communicatie voor de Sint Pietersberg & Jekerdal. Dit gebeurt door middel van de kwartaalbladen van Natuurmonumenten en het Limburgs landschap, nieuwsbrieven, informatiefolders, informatiepanelen en via de internetsite van beide terreinbeheerders (www.natuurmonumenten.nl en www.limburgs-landschap.nl). Tijdens bijeenkomsten van de contactcommissie worden gecommuniceerd met vertegenwoordigers van verschillende gebruikersgroepen. Ook wordt er een groot gedeelte van de voorlichting en communicatie verricht door de plaatselijke beheerder/boswachters in de vorm van excursies voor scholen en rondleidingen voor geïnteresseerden.

11.2. Communicatie Natura 2000

Het Europese project Natura 2000 staat voor unieke natuurgebieden. In alle 162 gebieden in Nederland worden natuurwaarden behouden en/of versterkt. Ze staan daarmee de komende jaren volop 'in the picture'. Sint Pietersberg & Jekerdal is één van deze natuurparels.

Om de Natura 2000-doelen op een zo transparant mogelijke wijze te kunnen verwezenlijken, stelt Provincie Limburg zich ten doel om de werkzaamheden die voortkomen uit dit beheerplan in alle openheid te communiceren met direct betrokken partijen, zoals beheerders, grondeigenaren, het waterschap etc. Daarnaast is het ook van belang belangengroepen (boeren- en natuurorganisaties) en het bredere publiek (bewoners,/recreanten) te informeren over bereikte resultaten.

In dit beheerplan is het vooral belangrijk om na te denken over de vorm van en de middelen qua communicatie die ingezet kunnen worden bij de uit te voeren maatregelen, omdat deze tot weerstand bij de plaatselijke bevolking kunnen leiden. Communicatie is vooral van belang bij maatregelen die in het oog springen en vragen oproepen bij omwonenden en bezoekers. Hierbij kan gedacht worden aan:

- Voorlichting door uitvoerende werknemers en personeel Natuurmonumenten
- plaatsen van mobiele informatiepanelen op locatie
- extra aanvullingen bij bestaande informatiepanelen
- artikel in de kwartaalbladen 'Kalketrip' en 'LimburgsLandschap'
- email sturen naar vrijwilligers en gidsen
- bespreken tijdens overleg contactcommissie Sint Pietersberg
- informatie op internetsite van Natuurmonumenten en Limburgs Landschap
- een artikel in de regionale krant of plaatselijk huis-aan-huis blaadje plaatsen
- oproep doen via de lokale radio

Het van belang de werknemers die de maatregelen uitvoeren goed voor te lichten over het nut en de noodzaak van de maatregelen. Zij kunnen op die manier kritische voorbijgangers goed te woord kunnen staan. Ook is het belangrijk om frequente bezoekers tijdig door het plaatsen van een informatiebord te laten weten wanneer de werkzaamheden beginnen en waarom deze maatregelen nodig zijn.

CONCEPT

12. FINANCIERING

In dit hoofdstuk worden mogelijkheden aangereikt om de beoogde maatregelen te financieren. Er zal een aantal belangrijke subsidiemogelijkheden kort beschreven worden.

12.1. Provinciale subsidies

12.1.1. Provinciale subsidieverordening Inrichting Landelijk Gebied Limburg

Alle mogelijkheden voor de inrichting van het landelijk gebied zijn opgenomen in deze Subsidie-verordening. De voor de beheerplannen van belang zijnde onderdelen zijn te vinden in de bijlage van deze verordening. Van deze bijlage zijn de hoofdstukken 4, 5.1 en 6 van belang. Hierin staan de mogelijkheden voor natuur, landschap en water beschreven. Deze subsidieverordening is te vinden op de provinciale website (www.limburg.nl). Ook staan onder 'platteland in uitvoering' de verschillende (beleids) plannen, programma's en wetten beschreven die van toepassing zijn of waar naar verwezen wordt in de verordening.

12.1.2. Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)

Het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ondergebracht in het Groenfonds) bevat de budgetten, die horen bij de doelstellingen van de Agenda Vitaal Platteland (AVP) en het bijbehorend Meerjaren Programma. Het is een bundeling van procedures, subsidies en budgetten voor het bevorderen van een integrale inrichting en aanpak van het platteland. Alle gebiedsgerichte rijksdoelen uit het Meerjaren programma Vitaal Platteland worden via het ILG uitgevoerd.

De volgende thema's zijn in het ILG ondergebracht:

- natuur (waaronder de ecologische hoofdstructuur);
- recreatie (onder meer recreatie om de stad);
- landschap;
- landbouw;
- milieu;
- de reconstructie van de zandgebieden.

Rijksoverheid, Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeente (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) hebben samen afspraken gemaakt over een nieuwe (bestuurlijke) samenwerking en de wijze waarop het beschikbare geld voor het platteland wordt verdeeld. Kern van het ILG is dat elke provincie zelf afspraken maakt met de rijksoverheid over de doelen die over zeven jaar bereikt moeten zijn. Provincie en rijksoverheid leggen deze afspraken en de bijbehorende budgetten voor een periode van vijf of zeven jaar vast in een convenant. De provincies regisseren de uitvoering van de regionale plannen. In overleg met de gemeenten en waterschappen verdelen zij het beschikbare budget over de regio's.

12.1.3. Programma beheer (Opm. wordt 'Index Natuur en Landschap')

In de provinciale subsidieregelingen (agrarisch) natuurbeheer (SN en SAN) kunnen subsidies worden verkregen voor de inrichting en het beheer van natuurgebieden en agrarische terreinen. Ook kan subsidie verkregen worden voor het omzetten van landbouwgrond naar natuur, de functieverandering. Dit is doorgaans 80 tot 85% van de waardedaling van de grond, afhankelijk van de getaxeerde waarde van de grond. Deze subsidie kan aangevraagd worden bij Dienst Regelingen.

Dienst Regelingen zorgt voor de uitvoering van de provinciale regelingen SN en SAN. Meer informatie is te vinden op de website van provincie Limburg (www.limburg.nl).

12.2. Europese subsidieregelingen

12.2.1. POP2

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2) is een Europees subsidieprogramma dat gericht is op:

- de versterking van de concurrentiekracht van de land- en bosbouwsector;
- het verhogen van de kwaliteit van natuur en landschap;
- de verbetering van de leefbaarheid op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie.

Het POP2-programma is het vervolg op POP1, 2000-2006. Het maakt onderdeel uit van het Investeringsbudget Landelijk Gebied en het provinciaal Meerjarenprogramma Plattelandsontwikkeling 2007-2013 (PMJP).

Het POP2 bestaat uit drie 3 assen. Voor de natuurbescherming is vooral as 2 van belang. As 2 heeft als doel het verhogen van duurzaam gebruik van landbouwgrond. Beheerders van landbouwgrond worden gestimuleerd om hun land dusdanig te beheren dat natuur, milieu, landschap en klimaat er baat bij hebben.

Verder wordt het verbeteren van de milieu- en watercondities ten behoeve van de natuurdoelen gestimuleerd, moet het POP2 bijdragen aan het behoud en de versterking van de waardevolle cultuurlandschappen en een bijdrage leveren aan de klimaatsverbetering.

Voor de subsidiëring van de Natura 2000-maatregelen zullen voornamelijk in het kader van as 2 van het POP2 projecten ingediend worden.

De provincie Limburg heeft de mogelijkheden die het POP biedt opgenomen in de Provinciale subsidieverordening inrichting landelijk gebied, die in paragraaf 12.1 is beschreven. Op <http://www.limburg.nl/nl/html/algemeen/beleid/Plattelandinuitvoering/plattelandinuitvoering.asp> staan, onder het hoofdstuk documenten, alle formulieren met betrekking tot het aanvragen van subsidie.

In het kader van verdrogingsbestrijding voor de Natura 2000 gebieden en de overige gebieden aangewezen in de TOP-lijst kan via het POP subsidie verkregen worden. Deze vallen onder maatregelcode 216. Voor verder informatie kan gekeken worden in de bij de Europese Commissie ingediende en goedgekeurde versie van de regeling.

12.2.2. LIFE+

De subsidies van het LIFE+-programma zijn bestemd voor:

- nationale, regionale en lokale overheden;
- internationale en private organisaties en
- non-gouvernementele organisaties (ngo's).

LIFE+ bestaat uit drie onderdelen te weten: Natuur en Biodiversiteit; Milieubeleid en Bestuur en Informatie en Communicatie.

De algemene doelstelling van LIFE+ is bij te dragen aan de uitvoering, actualisering en ontwikkeling van het communautaire milieubeleid en de communautaire milieuwetgeving met inbegrip van de integratie van het milieu in de andere beleidssectoren en aldus bijdragen tot duurzame ontwikkeling.

Verder zijn er specifieke doelstellingen gesteld voor de verschillende onderdelen van LIFE+. Onderstaande doelstellingen zijn gesteld voor LIFE+ Natuur en Biodiversiteit.

- Bijdragen aan de uitvoering van communautair beleid en wetgeving over natuur en biodiversiteit in het bijzonder de Vogel- en Habitatrichtlijn en de verdere ontwikkeling en uitvoering van het Netwerk Natura 2000;
- Bijdragen aan de consolidering van de kennisbasis voor de ontwikkeling, beoordeling, monitoring en evaluatie van communautair beleid en wetgeving over natuur en biodiversiteit;
- Ondersteuning van het ontwerpen en de uitvoering van beleidbenaderingen en – instrumenten voor monitoring en evaluatie van de kwaliteit en kwantiteit van de natuur en de biodiversiteit en de factoren milieudruk en reactiemechanismen die hun beïnvloeden. Met name voor de verwezenlijking van de doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen voor 2010 en de bedreiging van de klimaatsverandering op de natuur en de biodiversiteit;
- Zorgen voor ondersteuning van een beter milieubestuur, met brede participatie van de belanghebbende partijen in het overleg over en de uitvoering van beleid en wetgeving inzake natuur en biodiversiteit.

Een LIFE+ project voldoet aan de volgende criteria:

- is gericht op demonstratie, 'best practice' of innovatie;
- heeft een looptijd tussen de twee en vijf jaar;
- heeft minimaal één aanvrager (aangeraden wordt met niet meer dan vijf partners een voorstel in te dienen);
- bevat geen fundamenteel onderzoek;
- voert het project uit binnen het grondgebied van de lidstaten;
- heeft een projectvoorstel dat niet in aanmerking komt voor andere Europese financierings-instrumenten.

De Europese Commissie heeft een voorkeur voor grootschalige en ambitieuze LIFE+ voorstellen met een gemiddelde begroting van rond de twee miljoen euro.

Daarnaast gaat 50% van het Europese LIFE+ budget naar projecten binnen de Natuur en Biodiversiteit pijler. Ook wordt er bij de selectie gestreefd om 15% van het totale LIFE+ budget te reserveren voor transnationale projecten.

LITERATUUR

- Al., E.J. & J.L. van der Jagt, 1995. *Criteria voor A-locaties bos. Werkdocument IKC Natuurbeheer nr W-76*. IKC Natuurbeheer, Wageningen.
- Altenburg & Wymenga, 2008. *Effectenstudie jacht, beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden*. Altenburg & Wymenga Ecologisch onderzoek in opdracht van Provincie Gelderland.
- Arcadis, 2007. *Oriëntatiefase / Verslechterings- en verstoringstoets Natuurbeschermingswet Productieterrein ENCI*. Rapportnummer 110623/CE7/2K7/000748.
- Bosland Adviesbureau, 2001. *Beheersplan district Zuid 2000-2010*. Stichting het Limburgs Landschap. Bosland, Slijk Ewijk.
- Decler, K. (red), 2007. *Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee. Habitattypen / Dier- en plantensoorten*. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- Energiegids, 2008. *ENCI wereldwijd koploper in cementindustrie. Oven draait nu op ruim 50 procent biomassa*. Energiegids, augustus 2008, jaargang 1/3, p. 18-21.
- Europese gemeenschappen, 2006. *Financiering van Natura 2000. Een handleiding*. Referentie: ENV. B.2/SER/2005/0020, Official Journal reference: S 73-070009. Uitgever: Peter Torkler; WWF Duitsland, Duitsland.
- Frissen, D.P.E.M. & B.J.M. Nyssen, 2007. *Bosbeheervisie & beheerplan ENCI B.V. Maastricht 2007-2012*. Bosgroep Zuid-Nederland, Heeze.
- Gemeente Maastricht, 1980. *Bestemmingsplan Buitengebied St. Pietersberg, Jekerdal, Cannerberg 1980, inclusief eerste herziening 1986*, Maastricht.
- Gilissen, C.M.S., 2001. *De Sint-Pietersberg. Beheervisie 2001 t/m 2012 & Maatregelenplan 2001 t/m 2006*. Vereniging Natuurmonumenten, 's-Gravenland.
- Groenendijk, D., 2007. *De Spaanse vlag in Nederland. Het belang van Zuid-Limburg voor deze habitatrichtlijnsoort*. Natuurhistorisch Maandblad, augustus 2007, jaargang 96/8. p. 233-239.
- Graatsma, B.G., J. den Boer, D.Th. De Graaf, W. Graatsma, E. de Grood, J. Hermans, M. Lejeune & J.H. Willems, 2003. *De flora van de omstreken van Maastricht in de 19^e eeuw. Een bewerking van de tekst van een in 1832 door L.J.G. Dumoulin gehouden lezing*. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Heutz, G. & Paelinckx D. (red.), 2005. *Natura 2000 habitats: doelen en staat van instandhouding. Versie 1.0 (ontwerp)*. Onderzoeksverslag Instituut voor Natuurbehoud en Afdeling Natuur, IN.O.2005.03, Brussel.
- Jagers op Akkerhuis, G.A.J.M., 2009. *Advies aangaande Arcadis rapportage 2007 betreffende effecten van ENCI Maastricht op Natura 2000-gebieden*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1851.
- Janssen, J.A.M & J.H.J. Schaminée, 2003. *Europese Natuur in Nederland. Habitattypen*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Janssen, J.A.M., et al., 2007. *Nulmeting Natura 2000 habitattypen - Achtergrond, methode en voorbeelden*. Alterra in opdracht van Ministerie van LNV, Wageningen.
- Janssen, J.A.M & J.H.J. Schaminée, 2008a. *Europese Natuur in Nederland. Soorten van Habitatrichtlijn*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Janssen, R., J. van Schaik, B. Kranstauber & J.J.A. Dekker, 2008b. *Zwermactiviteit van vleermuizen in het najaar voor kalksteengroeven in Limburg*. VZZ rapport 2008.55. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

Kapsenberg, F.P., 1999. *Bosbeleid in Limburg. Onderzoek waardevolle bossen*. Provincie Limburg, Maastricht.

Kerkstra, K., P. Vrijlandt, H. de Jong & J. Houwen, 2007. *Landschapsvisie Zuid-Limburg*. Wageningen Universiteit in samenwerking met Provincie Limburg, Maastricht/Wageningen.

Klasberg, M., 2008. *Tracenota/MER-UVS Buitenring Parkstad Limburg. Passende Beoordeling Natura 2000 Gebieden Geleenbeekdal, Brunssummerheide en Teverener Heide*. Arcadis Ruimtelijke Ontwikkeling BV, afdeling Ruimte & Milieu in opdracht van Provincie Limburg, Arnhem.

Klein Gebbink & Brunt, in prep. *Stikstof en Natura 2000*. In opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit. Wing, Wageningen.

Kiwa Water Research & EGG, 2007. *Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebieden*. Kiwa Water Research, Nieuwegein / EGG, Groningen.

Koolstra, B.J.H., F.H. Kistenkas, P.F.M. Opdam, F.G.W.A. Ottburg & C.C. Vos, 2004. *Ecologische gevolgen MER "Cement voor de Toekomst". Ecologische gevolgen van de MER alternatieven in het kader van het Natuurbeschermingsrecht*. Alterrapport 961. Alterra, Wageningen.

Mars, H., de, C.R. van Gool & C. van Tijen, 1998. *Verdrogingsonderzoek Limburg, Ecohydrologische Atlas Limburg 1989-1996. Band II Atlasbladteksten*. Provincie Limburg, Maastricht.

Ministerie van LNV, 2005. *Handreiking Beheerplannen Natura 2000-gebieden*, Den Haag.

Ministerie van LNV, 2006. *Natura 2000 doelendocument, Samenvatting*. Ando bv Den Haag, 2006.

Ministerie van LNV, 2007. *Informatiemap Steunpunt Natura 2000*, Ede.

Ministerie van LNV, 2008a. *Ontwerp aanwijzingsbesluit*. Den Haag.

Ministerie van LNV, 2008b. *Profielendocument*. Den Haag.

Ministerie van LNV, 2008c. *Stikstof/ammoniak in relatie tot Natura 2000. Een verkenning van oplossingsrichtingen*. Rapport van een taskforce onder voorzitterschap van C. Trojan in opdracht van Ministerie van LNV, Den Haag.

Noorbeek, E., 2008. Presentatie van het Planbureau voor de Leefomgeving over herkomst van atmosferische stikstofdepositie. Gehouden op 5 juni 2008 tijdens de tweede Gebiedsbijeenkomst Ammoniakaanpak Peel.

Ouden, J.B., den, 1995. *A-locatie bossen in Limburg. Kenschets, beoordeling en adviezen met betrekking tot behoud en ontwikkeling van bosrelicten in de provincie Limburg*. IBN-rapport 136. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (INB-DLO) Wageningen, 1995.

Provincie Limburg, 1998. *Bosnota Limburg*, Maastricht.

Provincie Limburg, 1999. *Nota Natuur en Landschapsbeheer 2000-2010. Een kader voor samenwerking en tijdsrealisatie van natuurdoelen*, Maastricht.

Provincie Limburg, 2002a. *Stimuleringsplan Natuur, Bos en Landschap. Tevens Natuurgebieds-, Landschapsgebieds- en Beheersgebiedsplan. Zuid-Limburg-Zuid*, Maastricht.

Provincie Limburg, 2002b. *Beleidsnota uitvoering Flora- en faunawet*, Maastricht.

Provincie Limburg, 2007. *Landschapsvisie Zuid-Limburg*. Maastricht.

Provincie Limburg, 2008. *Ontwerp Beleidsnota Ontgrondingen. 15 april 2008*. Maastricht.

Renes, J. 1988. *De Geschiedenis van het Zuid-Limburgse Cultuurlandschap*. De Stichting Maaslandse Monografieën, Maastricht. Uitgeversmaatschappij Limburgs Dagblad B.V., Heerlen.

Royal Haskoning, 2008. *Brede screening Bestrijdingsmiddelen Maasstroomgebied 2007*. 's-Hertogenbosch.

Rövekamp, C.J.A., H. Farjon & D. de Boer, 1988. *Beheersvisie natuurmonument St. Pietersberg bovengronds*. Stichting voor Toegepaste Landschapsecologie, Nijmegen.

Rövekamp, C.J.A., 1992. *Beschermde natuurmonument St. Pietersberg. Inrichtings- en beheersplan ex art. 14 Nb-wet*. Ecologisch adviesbureau STL in opdracht van Provincie Limburg, Nijmegen.

Schaminée, J.H.J., A.H.F. Stortelder en E.J. Weeda, 1996. *De vegetatie van Nederland. Deel 3 Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden*. Opulus Press, Uppsala, Leiden.

Schaminée, J.H.J. & J.A.M. Janssen, 2003. *Europese Natuur in Nederland, Habitattypen*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Schaminée, J.H.J. & J.A.M. Janssen, in prep 2008.

Smits, T., 2006. *Beheersplannen Natura 2000 in Limburg. Inventarisatie en analyse van milieuproblemen & een uitwerking voor het gebied Sint Pietersberg en Jekerdal*. Saxion Hogescholen, Deventer.

Steunpunt Natura 2000 & Arcadis, 2008. *Quick scan bestaand gebruik & Natura 2000. Sectornotitie*. Concept versie juli 2008. Steunpunt Natura 2000.

Stortelder, A.H.F., J.H.J. Schaminée & P.W.F.M. Hommel, 1999. *De Vegetatie van Nederland. Deel 5 Plantengemeenschappen van ruigten, struwelen en bossen*. Opulus Press Uppsala, Leiden.

Verboom, B. 2006. *Winterverblijven voor vleermuizen in Limburg*. VZZ rapport 2006.033. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.

Voute, A.M., 1984. *Beheeradvies + bestek gangenstelsel Sint Pietersberg*. Adviesgroep St. Pietersberg ondergronds.

Wallis de Vries, M.F. 2004. Nieuw leefgebied voor de Veldparelmoervlinder in Limburg: Uitvoeringsplan voor beheer en inrichting 2004-2008. Rapport VS2003.032, De Vlinderstichting, Wageningen.

Waterschap Roer en Overmaas, 2008. *Concept Waterbeheersplan Roer en Overmaas 2010-2015. Hoofdttekst*. Waterschap Roer en Overmaas, Sittard.

Weeda, E.J., J.H.J. Schaminée en L. van Duuren, 2000. *Atlas van plantengemeenschappen in Nederland. Deel 1 Wateren, moerassen en natte heiden*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Weeda, E.J., J.H.J. Schaminée en L. van Duuren, 2002. *Atlas van plantengemeenschappen in Nederland. Deel 2 Graslanden, zomen en droge heiden*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Weeda, E.J., J.H.J. Schaminée en L. van Duuren, 2005. *Atlas van plantengemeenschappen in Nederland. Deel 4 Bossen, struwelen en ruigte*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Websites:

www.enci.nl

www.maastricht.nl

www.natuurmonumenten.nl

www.sintpietersberg.nl

www.sintpietersberg.org

www.sintpietersbergadembenemend.nl

www.jezuitenberg.nl

CONCEPT